

**KLÂSİK TÜRK MÜSİKİSİ 5 İLÂ 10 ZAMANLI USÛLLERDE
USÛL - ARUZ VEZNİ İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

A. Başak İLHAN

No: 413021014

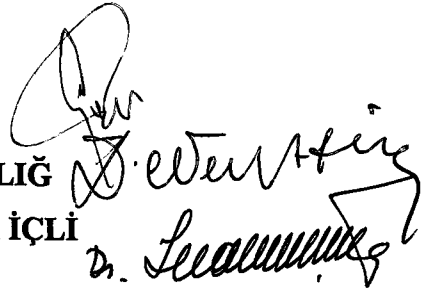
Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 22 Aralık 2003

Tezin Savunulduğu Tarih : 12 Ocak 2004

Tez Danışmanı: Dr. Nail YAVUZOĞLU

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Nevzat ATLIĞ

Prof. Dr. Selahaddin İÇLİ

ÖNSÖZ

Klâsik Türk Mûsikîsi karakter olarak esas itibariyle sesle icrâ edilen, insan sesinin güzelliğini güftenin anlam gücüyle birlikte ortaya koyan ve repertuarındaki eserlerin çok büyük bir kısmı sözlü eserlerden oluşan bir ses mûsikîsidir.

Türk Aruzu ile Türk Müziği'nin Türk Sanatı'nın birbirinden ayrılmaz parçaları olarak, birbirleriyle etkileşim hâlinde ve paralel bir süreç geçirmişlerdir. Aruz Vezni'nin Türk Edebiyatı'na girişi ve gördüğü büyük rağbet, Klâsik Türk Mûsikîsi bestekârlarını da etkilemiş ve eserlerinde kullandıkları güfteleri aruz vezniyle yazılanlar arasından seçmişlerdir. Bu yeni vezinden bu derece etkilenmelerinin sebebi kanımızca aruz vezninin bünyesinde taşıdığı iç mûsikîdir.

Bu çalışmada, Türk Aruzu'nun İslâmiyetin kabulüyle birlikte girdiği Türk sanatında gelişen estetik zevkle birlikte yaygın kullanım kazanması ve kendine uygun usûllerin tercihinde oynadığı rol, 5 ilâ 10 zamanlı usûller üzerinde yapılan incelemeyle ortaya konmuştur. Türk Mûsikîsi'nde belli usûllerle, Türk Aruzu'ndaki belli vezinlerin büyük ağırlıkla tercih edildiği, en çok kullanılan vezinden sonra kullanılan bir ya da iki veznin de aynı gerekçeyle ve sürekliliği olan bir anlayışla (gelenekleşmiş) kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Aruzdaki tef'ilelerin değişik kombinasyonlarının bir arada kullanılması sonucu vezinlerin ortaya çıkması ve tercih edilir olmaları gibi farklı usûl düzümlerinin değişik kombinasyonlarla birleşmeleri sonucu yine kuvvetle tercih edilen usûl fika'ları ortaya çıkmıştır. Usûl-vezin ilişkisinin elde edilmiş en bâriz sonucu da budur.

Tezimin hazırlanışında bana yol gösteren hocam ve danışmanım Sn. Dr. Nail Yavuzoğlu' na, çalışmam süresince kaynaklarıyla ve değerli bilgileriyle büyük yardımını gördüğüm TRT İstanbul Radyosu Kanun Sanatçısı Sn. Reha Sağbaş'a, beni bu konuya yönelten ve Türk Müziği eğitimim boyunca üzerimde büyük emeği olan İ.T.Ü Öğr. Gör. Sn. Yavuz Özüstün'e, tezimin nota taraması safhasında kendi oluşturduğu nota arşiv programından faydalanmamı ve Ek CD' deki nota örneklerini kullanmamı sağlayan TRT İstanbul Radyosu Ses Sanatçısı Sn. Aytaç Ergen'e, tezimin hazırlanması sırasında madden ve mânen desteklerini esirgemeyen aileme ve Sn. Barihuda Tanrıkorur'a teşekkürü bir borç bilir, bana Klâsik Türk Müziği' ni sevdiiren, müzik edebiyatı, nota hattatlığı, ud icrası v.b. birçok konuda bilgi sahibi olmamı sağlayan, üzerimde çok büyük emeği olan hocam Sn. Cinuçen Tanrıkorur'u da rahmetle anarım.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
1. ARUZ VEZNİ	7
1.1. Aruz Vezni'nin Tanımı ve Tarihçesi	7
1.2. Türk Edebiyatında Aruz	8
1.3. Aruz Vezni' nin Yapısı	10
1.3.1. Aruz Vezninde Bahir Kavramı	11
1.3.2. Aruz Vezninde Dört Husus “ İmâle, Zihaf, Medd, Vasl”	17
1.4. Klâsik Türk Mûsikîsinde Aruz Vezni' nin yeri	19
2. KLÂSİK TÜRK MÛSİKÎSİNDE 5 İLÂ 10 ZAMANLI USÛLLER	22
2.1. Türk Aksağı	22
2.2. Yürüksemâî	23
2.3. Senginsemâî	24
2.4. Devrihindi	25
2.5. Düyek	25
2.6. Ağır Düyek	26
2.7. Müsemmen	26
2.8. Aksak	27
2.9. Ağıraksak	27
2.10. Aksaksemâî	28
2.11. Ağır Aksaksemâî	28
2.12. Curcuna	29

2.13. Lenkfahte	30
3. KLÂSİK TÜRK MÛSİKİSİNDE BEŞ İLÂ ON ZAMANLI USÛLLERİN USÛL-ARUZ VEZNİ İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	31
3.1. Türk Aksağı Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	34
3.2. Yürüksemâî Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	43
3.3. Senginsemâî Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	54
3.4. Devrihindi Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	62
3.5. Düyek Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	71
3.6. Ağır Düyek Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	83
3.7. Müsemmen Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	87
3.8. Aksak Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	93
3.9. Ağıraksak Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	112
3.10. Aksaksemâî Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	126
3.11. Ağır Aksaksemâî Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	134
3.12. Curcuna Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	139
3.13. Lenkfahte Usûl'ünde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi.....	155
SONUÇ	159
KAYNAKÇA	162
EKLER	164
EK 1 Klâsik Türk Mûsikîs'nde 5 ilâ 10 zamanlı usûllerde kullanılan vezinlerin kullanım çokluğuna göre dağılımı.	164
EK 2 Vezinlerin 5 ilâ 10 zamanlı usûllerin kendi içindeki dağılım oranları.	165
EK 3 Bestekârlar Kronolojisi.	169
EK 4 Metodoloji	174
EK 5 Nota örneklerinin listesi.	176
EK 6 Nota Örnekleri CD'si.	176
ÖZGEÇMİŞ	180

KISALTMALAR

Mef	: Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün.
Fâ 3	: Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün.
Fâ 2	: Fâilâtün fâilâtün fâilün.
(Fâ) Fe 3	: (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün feilün.
(Fâ) Fe 2	: (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilün.
2 Fei-Fâi	: Feilâtü fâilâtün feilâtü fâilâtün.
2 Mfâi	: Mefâilün mefâilün.
2,5 Mfâi	: Mefâilün mefâilün feûlün.
4 Mfâi	: Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün.
Mfâi-Fei	: Mefâilün feilâtün mefâilün feilün.
2 Mstef	: Müstef'ilün müstef'ilün.
4 Mstef	: Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün.
2 Msteflât	: Müstef'ilâtün müstef'ilâtün.
Mef-Fâ	: Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün.
2 Mef-Fâ	: Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün.
Müf-Müf-Fâ	: Müfteilün müfteilün fâilün.
2 Müf-Mfâi	: Müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün.
2 Mef-Mfâi	: Mef'ûlü mefâilün mef'ûlü mefâilün.
Mef-Mfâi-Fei	: Mef'ûlü mefâilün feûlün.
2 Mütfe-Feû	: Mütfeilün feûlün mütfeilün feûlün.
4 Feû	: Feûlün feûlün feûlün feûlün.
Ş.	: Şarkı.
B.	: Beste.
Y.S.	: Yürüksemâi.
N.Y.S.	: Nakış Yürüksemâi.
A.S.	: Ağırsemâi.
Tan.	: Tanburî.
Ef.	: Efendi.
s.	: Sayfa.
y.y.	: Yüzyıl.
ibid.	: (ibidem = same place. Türkçesi: aynı yer)
op. cit.	: (opera citato. Türkçesi: Aynı eser, farklı sayfa numarası.)
Örn	: Örnek.
v.b.	: Ve benzeri.
Prof.	: Profesör.
Dr.	: Doktor.
Öğr. Gör.	: Öğretim Görevlisi.
İ.T.Ü.	: İstanbul Teknik Üniversitesi.
T.M.D.K.	: Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuarı.

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Türk Aksağı Usûlü	22
Şekil 2. Yürüksemâî Usûlü	23
Şekil 3. Semâî – Yürüksemâî İlişkisi	23
Şekil 4. Senginsemâî Usûlü	24
Şekil 5. Devrihindî Usûlü	25
Şekil 6. Düyek Usûlü	25
Şekil 7. Ağır Düyek Usûlü	26
Şekil 8. Müsemmen Usûlü	26
Şekil 9. Aksak Usûlü	27
Şekil 10. Ağıraksak Usûlü	27
Şekil 11. Aksaksemâî Usûlü	28
Şekil 12. Ağır Aksaksemâî Usûlü	28
Şekil 13. Curcuna Usûlü	29
Şekil 14. Semâî – Semâî-i Lenk – Curcuna İlişkisi	29
Şekil 15. Lenkfahte Usûlü (1. ve 2. tip vuruluşu)	30

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Türk Aksağı Usûlü İka' Kalıpları	35
Tablo 2. Yürüksemâî Usûlü İka' Kalıpları	44
Tablo 3. Senginsemâî Usûlü İka' Kalıpları	55
Tablo 4. Devrihindî Usûlü İka' Kalıpları	63
Tablo 5. Düyek Usûlü İka' Kalıpları	72
Tablo 6. Ağır Düyek Usûlü İka' Kalıpları	84
Tablo 7. Müsemmen Usûlü İka' Kalıpları	88
Tablo 8. Aksak Usûlü İka' Kalıpları	94
Tablo 9. Ağıraksak Usûlü İka' Kalıpları	113
Tablo 10. Aksaksemâî Usûlü İka' Kalıpları	127
Tablo 11. Ağır Aksaksemâî Usûlü İka Kalıpları	135
Tablo 12. Curcuna Usûlü İka' Kalıpları	140
Tablo 13. Lenkfahte Usûlü İka' Kalıpları	156

ÖZET

Türk Edebiyatı ve Mûsikîsi'nde İslâmiyetten sonraki dönemde ciddî bir değişim söz konusu olması Aruz vezni sâyesinde olmuştur. Arap ve Acem Aruzu ile tanışma sonrası aruzun benimsenmesi uzun bir sürecin sonunda gerçekleşir. Bilinen ilk manzum eserlerin vezinlerinin gelişkin olmayan hattâ sonraları terkedilen vezinler olması bunu teyid eder. Arap ve Acem aruzundan bağımsız Türk aruzunun şiirimize getirdiğı estetik zevk, mûsikî ile birlikte zaman içinde gelişerek zirveye ulaşmıştır.

Arap orijinli aruzun, örf, âdet ve geleneklerin sembolleştirdiğı Arap dili semantiğinin ritmik ve îkâf bulmaca benzeri bir îcadı olması (El Halil), buna bağılı olarak yine aynı çadır kültürü geleneğinden hareketle, müzikte (ritmik jimlastik denebilecek bir yolla) “Ten, nen, te-nen, ten-ni ...” gibi ikâf kalıplar kullanarak şiir-mûsikî ilişkisinin ortaya konulduğı kabul edilebilir. Terennüm adıyla Klâsik Türk Mûsikîsi'nde kullanılan bu unsurlar aruz vezni ile birlikte benimsenen müzik kalıpları olmuşlardır. Dolayısı ile aynı yolla (bir çeşit onomatopei “*tabiî seslerin taklidinden yapılmış kelime*” ile) elde edilen ve müzikteki usûlü meydana getiren kuvvetli-zayıf, uzun-kısa darpların (Düm, tek, te-ke, tek-kâ ...), terennümlerle ve aruzun tef'ileleri ile organik bağı şüphe götürmez bir durumdadır.

Özellikle sözlü müzik besteciliğinde usûl-vezin ilişkisi, karşımıza bu vecheyle çıkar. Zamanla gelişen estetik zevk ve buna bağılı olarak yaygın kullanım kazanan Türk Aruzu kendine uygun usûllerin tercihinde başlıca rolü oynamıştır. Tezimiz de bu ilişkiyi ortaya koyma maksadını taşır.

5 ilâ 10 zamanlı 4037 sözlü mûsikî eserinin vezin taraması yapılarak, elde notaları bulunan 1732 eser üzerinde yapılan usûl-vezin analizinde ortaya konduğı gibi Klâsik Türk Mûsikîsi'nde belli usûllerle, Türk Aruzu'ndaki belli vezinlerin büyük ağırlıkla tercih edildiğı, en çok kullanılan vezinden sonra kullanılan bir ya da iki veznin de aynı gerekçeyle ve sürekliliğı olan bir anlayışla (gelenekleşmiş) kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte tezde karşımıza çıkan münferid bazı eserlerin, ortaya konan gelenek kurallarının dışında kalmış olmasının eserin güzel olmadığı mânâsına geldiği düşünülmemelidir. Yeni gelenek ve kural yaratmanın, ancak yüksek zevk mahsûlü, doğru ve güzel eserler ortaya konmasının aracı olması bakımından amaç halinde kullanılan usûl ve vezinlerin bu ilişkisini, “*bestecinin hürriyetini kısıtlayıcı bir unsur*” olarak görmemek gerektiği de ortaya çıkmaktadır. Bu endişe ile büyük mûsikî bilgini H. Sâdeddin Arel usûl-vezin ilişkisini ortaya koymaktan kaçınmıştır. Esâsen böyle bir endişe tabîî ise de îka’ olarak daha geniş bir anlam yüklediğimiz usûllerin değişik düzümlerinin oluşturduğu devir içinde bu endişe ortadan kalkar. Aynen aruzdaki tef’ilelerin değişik kombinasyonlarının bir arada kullanılması sonucu vezinlerin ortaya çıkması ve tercih edilir olmaları gibi farklı usûl düzümlerinin de değişik kombinasyonlarla birleşmeleri sonucu yine kuvvetle tercih edilen usûl îka’larının ortaya çıkmış olmasıdır. Usûl-vezin ilişkisinin elde edilmiş en bâriz sonucu da budur.

SUMMARY

Turkish Literature and Music underwent a critical change in the period after the Turks accepted Islam due to the *Aruz* meter (poetic prosodic meter). However a long time elapsed after their first contact with Arabic and Persian *Aruz*, before *Aruz* was utilized. This can be verified by the fact that the first known metered poetic verses contained undeveloped metric errors and that these meters were later abandoned. Independent of Arabic and Persian *Aruz*, Turkish *Aruz* brought to our poetry an aesthetic taste which together with music evolved over time in a manner allowing it to reach its peak.

Aruz which is of Arabic origin, appears to have been created like a rhythmic and *ikâi* (verbal) puzzle of semantics of the Arabic language symbolizing their customs and traditions (El Halil), and thus it can be considered that the relationship between poetry and music also sprang from this same nomadic cultural tradition using verbal patterns (*ikâi terennüms*) like “Ten, nen, te-nen, ten-ni ...” in music (in a manner akin to that of rhythmic gymnastics). Under the name of *terennüm* (extra-lyric verbal embellishments) these elements were utilized in Classical Turkish Music together with the *Aruz* meter in accepted musical patterns. Therefore, there is no doubt that in a similar manner (with a kind of onomatopoeia (words made by copying natural sounds) the *usûl* (rhythmic pattern) in music was obtained and came about from the strong-weak and long-short beats (Düm, tek, te-ke, tek-kâ...) and that there is an organic connection between *terennüms* and the *Aruz tefiles* (word patterns of *aruz*).

We especially come across this point of view in the relationship between *usûl* (rhythmic pattern) and *vezin* (prosodic meter) in the composing of vocal music. The aesthetic taste which developed over time and with this the gaining of its widespread usage played a major role in the choice of especially appropriate *usûls* for Turkish *Aruz*. Our thesis aims at mapping out this relationship.

After examining the *vezin* in 4000 vocal musical compositions of 5 to 10 time beats, an analysis of the concordance of prosodic and musical meters was made of the existing 1732 notations of these compositions. It was shown with great emphasis that in Classical Turkish Music with definite *usûls* certain Turkish *Aruz Vezins* were preferred to be used and that after the most used *vezin*, either one or two other certain *vezins*, for the same reason and enduring understanding (almost like a tradition), were used.

Nevertheless the few individual compositions which fall outside of the set traditional rules should not be considered as not being graceful. It was shown that the formation of a new tradition and rule is the product of a high taste and that this relationship of the *usûls* and *vezins* function as a vehicle for the production of correct and beautiful compositions and should not be seen as “an element that restricts the freedom of the composer”. Because of this concern the great music scholar H. Sâdeddin Arel avoided stating the relationship between *usûl* and *vezin*. Actually, even if such a worry is natural, it disappears in the period the various *düzüm* (rhythmic combinations) of the *usûl* to which we charge a higher meaning as musical meter (*îka*’). Just as the utilization of different combinations of *tef’iles* (word patterns of *aruz*) together resulted in the appearance of the *vezins* and their becoming preferable, in the same manner the different *düzüms* (rhythmic combinations) of various combinations and mergings resulted again in strongly preferred *usûl îka*’s (cyclical rhythmic patterns) being created. This is the most obvious conclusion that has been gained from the *usûl-vezin* (concordance of prosodic and musical meters) relationship.

GİRİŞ

İnsan sesiyle yapılan müzik, bütün ilkel toplumlarda büyü niteliğini taşıymıştı. Türkler, müzik yoluyla insanlar üzerinde ortak duygular yaratmanın, onları coşturarak kendinden geçirmenin mümkün olduğunu anlamışlardır.

Türklerde ilk çağlarda topluluğun temsilcisi durumunda bulunan ve büyücülük yapan halk sanatçılarında Altay Türkleri “Kam”, Kırgızlar “Baksı”, Tonguzlar “Şaman”, Oğuzlar “Ozan” adını vermişlerdi Zamanla Kam’lar “büyücü-çalgıcı”lık, Ozanlar da “şair-çalgıcı”lık görevini üstlendiler. Alplar devrini terennüm eden asıl sanatkârlar işte bu Ozan’lardı ve tâ Hunlardanberi ozanları, kopuzcuları olmayan hiçbir Türk ordusu yoktu¹. Türklerin en eski millî sazı Kopuz’u çalarak ordunun başarı ve kahramanlıklarını öven bu sanatçılar – Köprülü’nün deyişiyle – “hiç şüphesiz daha sonraki saz şairlerimizin dedeleri”dirler. 15.yy.da ozanların ve ozanlık geleneğinin yerini alan “âşık”lık geleneği günümüze kadar gelmiştir ki, kısaca “tek kişi çalıp söylerken öbürlerinin dinleme geleneği” olarak tarif edilebilir.

İslâmiyetin kabûlünden sonra da, makamlar, usûller, formlar ve çalgılar geliştirilmiş, zengin Arap-Acem edebiyatının tesiriyle daha da güçlenen “güfte” unsuru, ses mûsikîsini daima en önde tutulması geleneği kuvvetlendirilmiştir. Saz mûsikîsi daha çok sese eşlik ve onu taklid durumunda bulunmuş, sadece çalgılar için bestelenen mûsikî de, genel olarak, insan sesinin alt ve üst sınırları içinde kalmıştır. Unutulmamalı ki İslâmın camiye kabûl ettiği tek mûsikî ses mûsikîsidir: zira insan sesi, bütün yalnızlığı içinde, bir insanın değil, onu yaratanın elinden çıktığı için, “en mükemmel müzik âleti” olarak kabûl edilmiştir.²

¹ Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ank. 1960.

² TANRIKORUR, Cinuçen, *Türk Mûsikîsi El Kitabı*, (Yayınlanmamış)

Bu tarihi değerlendirmenin ışığında diyebiliriz ki Türk msiksi, karakter olarak esas itibariyle sesle icra edilen, insan sesinin güzelliğini güftenin anlam gücüyle birlikte ortaya koyan bir msikdir.

Karakter olarak insan sesine ve söz unsuruna dayanan Klsik Türk Müziği repertuarı incelendiğinde karşımıza çıkan birbirinden ayrılmaz biçimde i içe geçmiş uç temel yapı görmekteyiz: Usl, Nağme (Melodi) ve Güfte. Öncelikle bu kavramları teker teker ele alıp, daha sonra birlikteliklerinden oluşan yapıyı incelemeye gayret edeceğiz.

Usl; zaman ve meknda (tabiat ve canlılardaki) kesintisiz akıp giden düzen olan ritmin belirli amaçlar ve şekillerde kalıplaştırılmış biçimidir.³ ölçüleri kalıplaştırmanın başında söz unsuru ile melodi motifleri arasında kulağı rahatsız etmeyecek bir uyum yaratma, müziğin yazıya dklemediği , notaya alınamadığı ve yazılı kağıttan öğrenilip icra edilmediği ve bu sebeplerin doğurduğu meşk eğitim sisteminin temelini oluşturan eserleri kolay hafızaya alma, notanın yaptığı hafızayı tetikleme görevini yerine getirme, v.b. hedefler gözetilmiş olduğu söylenebilir. Basit ve bileşik yapılarda olmak üzere 2 zamanlıdan, 124 zamanlıya kadar değişik kombinasyonlarla gruplanmış, yüzlerce usl bulunmaktadır. Klsik Türk Müziğindeki ritmik yapının temellerini bu usller oluşturmaktadır.

Klsik Türk Müziği'ndeki ikinci ritmik yapı söz yani "güfte" unsurudur. Ritmik yapıya sahip olmasının sebebi ritmik temeller üzerine kurulmuş olan "Aruz vezni" ile yazılmış güftelerin sözlü repertuarda (Aruz vezni 20. yy'ın ortasından bu yana tercih edilmemiş olmasına rağmen) ok büyük bir yüzde ile kullanılmış olmasındandır.

Aruz, nazımda uzun veya kısa, kapalı veya açık hecelerin ahenkli dizilerine dayanan bir vezin sistemi olup Arap edebiyatında doğmuş, dil yapısına, edeb an'aneye ve zevke göre değişikliklere uğrayarak başta Fars ve Türk edebiyatları olmak üzere, İslam medeniyeti çevresine giren diğer milletlerin kendi dillerindeki edebiyatlarına da geçmiştir.

Türk edebiyatında İslmiyet'ten önce şiirin kendine mahsus bir nazım tekniği vardı. Bu sistemin en bariz özelliği, hece sayısına dayanan vezinlere ve çoğu dörtlüklerden oluşan kıtalara dayanmasıdır. İslam dolayısıyla ilim dili olarak Arapçayı ğrenen Türkler, san'at dili olarak da Farsça'yı benimsediler. Bu suretle, İraniiler nasıl Arap Aruz'unu iktibasla Ssni şiirinden tümüyle değişik esaslara dayalı yeni bir İran şiiri

³ TANRIKORUR, Cinuçen, *Türk Msiksi El Kitabı*, (Yayınlanmamış)

meydana getirdilerse, Türklerde 2-3 asır sonra Acem Aruz'unu iktibâs ederek, zamanla kendi dil yapıları, nazım şekilleri ve estetik tercihlerine göre yeni bir Türk şiiri yarattılar. 19. yy'ın sonları ve 20. yy'ın başlarına kadar bu vezin şekli, Batılılaşma hareketleri ve bunun getirdiği yeni akımlara karşı iktidarını korumayı başardı. 20. yy'ın başlarından itibaren hece veznine karşı alâka arttı. Uzun zamandır ihmal edilmiş bu vezne karşı alâkanın artması belki lüzumlu ve normaldi; fakat Hececi akım zamanla Aruz'un aleyhinde bir akım haline dönüştü. Aleyhtar kampanyanın Aruz'un Türkçeye değil Arapça ve Farsça'ya daha uygun bir vezin olduğu, bu vezinlerle yazılan şiirlere Anadolu halk dilindeki kelimelerin giremeyeceği gibi gerekçeleri vardı. Fakat Yahya Kemâl, Faruk N. Çamlıbel, Ahmed Haşim ve daha yakın tarihin Memduh Cumhur, M.Turan Yazar, Güngör Fahri Tüzün gibi ustalarının hem Anadolu dilini, hemde Osmanlıca'yı ustalıkla harmanlayarak Aruz vezni ile yazdıkları şiirlere yapılacak küçük bir yolculuk bu gerekçelerin ne kadar mesnetsiz ve haksız olduğunu gösterecektir. Ayrıca Klâsik Aruz Şâirlerinin, hece ile söyleyen halk ozanlarından her türlü istifâde ile şiir yazdıkları gibi, en ünlü halk şâirlerinin de aruzla yazmanın zevkinden kendilerini alamadıklarını göz ardı etmemeliyiz.

Son olarak Klâsik Türk Müziğindeki usûl, güfte ve melodi birlikteliğinin şu ana kadar bahsedilmemiş son üyesi olan "melodi" ye kısaca bir göz atalım. Klâsik Türk Müziği'nde melodi denildiği zaman karşımıza: önce müzikâl olarak en küçük birim değer olan "Çeşni", çeşnilerin bir araya gelmesiyle oluşan "Dizi", dizilerin farklı giriş-gelişme ve bitiş düzeni içinde kullanılması olan "Seyir" ve farklı çeşniler, diziler ve seyir kurallarının kişilik, lezzet ve koku verdiği "Makam" kavramları çıkar. Melodiler bu müzikâl unsurlar ve "güfte" unsurunun oluşturduğu temel üzerine inşa edilir.

Klâsik Türk Müziğinin melodik yapısı yatay (tek porteli) zenginliğe sahiptir. Birbirinden farklı çeşniler (lezzet ve karakterler) ve bu çeşnilerin developman kabiliyeti, yüzlerce farklı makam, yüzlerce çeşit usûl ve bunları kullanan üstün zevk sahibi üstadların varlığı bu zenginliğin başlıca sebebidir. Bu sebepten dolayıdır ki polifonik yapıya ihtiyaç duyulmamıştır. Mâlum olduğu üzere her yapı bir ihtiyacın sonucu olarak ortaya çıkar. Üzerine şehir kurulabilecek çok geniş bir arazi varsa, nüfus zenginliği, mümkün olduğunca yayılarak çok katlı yerine müstakil –tek katlı- yerleşimi tercih eder. Fakat alan daraldıkça aynı zenginlik alan darlığının doğurduğu ihtiyaçtan ötürü çok katlı

⁴ TANRIKORUR, Cinuçen, *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1998, s.83

yerleşime geçmeye başlar. Polifonik yapı da modal yapının nimetlerinden yararlanılamaması, developman kabiliyeti yüksek çeşniler, zengin makam ve ritm kombinasyonu (usûl) anlayışına sahip olunamamasının getirdiği zaruretin sonucunda doğmuştur.

Klâsik Türk Müziği'nin (sözlü eserlerinin) temelini oluşturan üç yapıtaşına –Usûl-vezin ve melodiye- kısaca değindikten sonra, bu unsurların birbirleriyle münasebetleri hakkında bir değerlendirme yapabiliriz sanırım. Zaman içinde bu unsurların birbirleriyle ilişkileri, birinin bir diğerinden üstünlüğü hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerin sonucu ortaya çıkan genel tablo: "Usûl ve melodinin öncelik olarak güftenin önünde yer aldığı, güftenin sadece bir destek unsuru olduğu, hattâ güfte kaldırılrsa bile eserin değerinden birşey kaybetmeyeceği" dir. Bu görüşlerde göz ardı edilen bir çok husus vardır: Sehven de olsa sözü destek unsuru kabul eden bu görüş esâsen kendini ortadan kaldıran bir görüştür, zîrâ destek kaldırıldığında tüm yapının çökeceği âşikârdır... Şu kadarından eminiz ki, tarih boyunca hiçbir besteci önce melodiyi besteleyip sonra söz giydirmeyi aklından bile geçirmemiştir. Biz asıl konumuza dönerek Aruz'un iç mûsikîsi ile devam edelim. Öncelikle güftelerde kullanılan vezin olan Aruz'un ritmik yapısı bu usûllerin yapılarının oluşumunda, ritmik gruplanmada başrolde. Usûl ve vezin bir bütünün ayrılmaz iki parçasıdır ki usûl darplarının ritmik yapısı ile veznin ritmik yapısının imtizacı vesilesiyle meydana gelen bu bütüne İKA' adı verilmiştir. İka' nın kelime manasının "Denk düşürmek" olduğu ve bu kelimenin usûl ve veznin birbirine denk düşürülerek oluşturulan kalıp için kullanılmış olması bu kavramın ne kadar isabetli bir seçim olduğunu gösterir. İka' melodinin üzerine döküleceği bir kalıptır. Fonton bu gerçeği şöyle ifade eder: "*Şarklılar bir eser besteleyecekleri zaman önce esere uygun usûlü (İka' kalıbını) seçerler ve onu tasarladıkları eserin dayanağı olarak görürler. Bu yapı adetâ eserin döküleceği kalıptır. Öyle ki, eser ortaya çıktığı zaman usûl ve melodi birbirleri için yaratılmış ve bir bütünün ayrılmaz parçaları olacaklardır.*"⁵

⁵ FONTON, Charles, *Essay sur la Musique Orientale Comparee a la Musique Europeenne*, Bibliotheque Nationale, Fransız Elyazmaları (N.A.4023), Türkçeye çeviren: Cem Behar, 18. Yüzyılda Türk Müziği, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1987.

Ritm-usûl-îka' kavramlarını birbirleri ile kıyaslayarak değerlendirme yapmak gerekirse: "Ritm" bütün âlemde var olan, bütün âleme ait bir kavramdır. "Usûl" ritimlerdeki kuvvetli-zayıf ve kısa-uzun unsurların değişik biçimlerde gruplanıp kalıplaştırılmasından oluşmuş Klâsik Türk Müziğine ait "ritmin özelleştirilmiş durumudur.", "îka' ise, hem usûl hem de veznin ritmik yapılarının kombinasyonundan oluşan, en rafine ve karakteristik ritmik yapıdır. Bu yapıları şöyle bir örnekle daha iyi açıklayabiliriz sanırım: "Dünya hepimizin içinde yaşadığı ve hepimize ait olan bir yerdir. Ülkeler ise; dünya yüzeyinde çeşitli alanlarla sınırlanarak özelleştirilmiş bölgelerdir. Fakat, Türkiye veya Almanya içinde yaşadığı insanlarla, onların kültürel, dîni, sosyal yapıları ile birbirinden farklı özellikler kazanmış, ülke kavramına ait fakat özel isimler kazanmış yerlerdir. Aksaksemâî ve Curcuna zamanları (10 zamanlı), ritmik gruplanmaları, kimi zaman mertebeleri bile aynı olan usûllerdir. Fakat îka' yapıları bakımından farklı usûllerdir ki bu sebeple ayrı ayrı özel isimler almışlardır. Tıpkı Aksak ve Ağıraksak usûllerinde olduğu gibi ... Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, usûl'un îka' ile kıyaslandığında daha genel bir kavram olduğu görülmektedir. Bu sebeple Usûl kavramının zamanları ifâde ederken kullanılması (10 zamanlı- 9 zamanlı usûl gibi); îka' kavramının ise özel isimlerle birlikte kullanılmasının (Aksak îka' 1 gibi) daha bilimsel ve doğru olacağı kanaatindeyiz.

Klâsik Türk Müziğinin eğitim ve aktarım sistemi olan Meşkin de temelini bu îka' kalıpları oluşturur. Meşkte eserin usûlü vurularak öğrenilmesi esastır. Usûl kalıbı vurulduğu zaman bu kalıbın düşey dengi olan melodik yapıyı, yani besteyi hatırlamak kolaylaşır. Yani eserin îka' 1 öğrenci ve icracı için sık sık bir hafıza uyarıcısı ya da; tazeleyici işlevi görürdü. Notanın yokluğunda eserin melodik örgüsünün vazgeçilmez iskeletini oluşturan îka'nın, hafızayı güçlendirici bir rol üstlendiği açıktır.

Meşk, yüzyıllardır Klâsik Türk Müziği geleneğinin çok önemli bir parçası olmuştur. Bu geleneğin içinde yetişmiş bestecilerin eserleri incelendiğinde, aralarında yüzyıl farkları dahi olsa eserlerini aynı îka' kalıpları yani, aynı iskeletler üzerine kurdukları görülmüştür. Bestekârlar, eserlerini bestelerken, güftenin veznine göre usûl seçiminde bazı usûlleri çok yüksek oranlarda tercih etmişler ve bu vezinleri usûle yerleştirirken yine büyük yüzdelerle aynı yerleştirilme biçimini (daha doğrusu usûl-vezin kalıbını yani îka' 1) kullanmışlardır. İçlerinde münferit olarak farklı kalıp arayışında olanlar olmuştur da rağbet görmemiş ve gelenek olarak aktarılmamış ve sadece münferit bir tercih olarak

kalmıştır. Zenginlik olarak bir usûl için aynı derecede rağbet görmüş birden fazla kalıp da olmuştur; fakat bu sayı ikiye geçmemiştir. Yine de gelenek olarak aktarılan kalıbın kullanım yüzdesi ikinci kalıpla kıyaslanmayacak derecede yüksektir. Bu da bu kalıpların ortak müşterek olduğunu ve bu kalıpların yüzyıllar boyu aktararak yaşamasının geleneğin içindeki sağlam ve klâsikleşmiş yerinin olduğunu ispat etmektedir.

Yukarıda tafsilatlı olarak bahsedilen fika' kalıpları üzerine güftenin manasına uygun makam seçmek, manayı melodilerle anlatabilmek bestecilik maharetiyle alakalı bir husustur. Ama esas olan sağlam altyapıdır. Temel ne kadar sağlam olursa, üzerine kurulan yapı da o kadar sağlam olur. Güfteye uygun makam ve melodi seçiminin uygun fika' kalıplarıyla birleştiği eserler yüzyıllar boyu nesilden nesile aktararak yaşamıştır.

Aruz vezninin, Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması, bunun getirdiği sosyal - kültürel değişimler, yenilikçi akımlar karşısında şiir dünyası üzerindeki tesirini kaybetmesi ve tahtını hece veznine kaptırması ile Türk Müziğinin müzik dünyası üzerindeki tesirini kaybetmesinin aynı dönemlere tesadüf etmesi, aralarında bir doğru orantı bulunması bir tesadüf müdür? Yoksa Türk kültürünün iki önemli parçasının değişen kültürel yapıyla beraber ettikleri kader birliği midir?

Bu soruya verilecek cevap kanımızca şudur: Aruz vezniyle şiir yazan son büyük ustaların (Yahyâ Kemal, F. Nafiz Çamlıbel, Ahmed Haşim v.s.) Klâsik Türk Müziğinin son büyük ustalarıyla (Saadeddin Kaynak, Selahaddin Pınar, Cevdet Çağla v.s.) aynı döneme denk gelmeleri; aruz vezninin Klâsik Türk Müziği üzerindeki etkisini kaybetmesiyle Türkakşığı, Ağıraksak, Devrihindi, Müsemmen, Senginsemâî, Lenkfahte v.b. Klâsik Müziğimizin nâdide usûllerin kullanılmamaya yüz tutmaları; Kâr, Beste, Ağırsemâî, Yürüksemâî gibi formların kullanılmamaya başlamaları bize Aruz vezni-Klâsik Türk Müziği izdivâcının zoraki veya tesâdüfî değil, aralarındaki kader birliğinin bir işareti olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın yapılmasının sebebi de bu birlikteliğin gözler önüne serilmesi ihtiyacıdır.

1. ARUZ VEZNİ

1.1 Aruz Vezni' nin Tanımı ve Tarihçesi

Aruz, nazımda uzun veya kısa, kapalı veya açık hecelerin âhenkli dizilerine dayanan bir vezin sistemi olup Arap Edebiyatı'nda doğmuş, dil yapısına, edebî an'aneye ve zevke göre değişikliklere uğrayarak, başta Fars ve Türk Edebiyatları olmak üzere, İslâm medeniyeti çevresine giren diğer milletlerin kendi dillerindeki edebiyatlarına da geçmiştir.

Aruz kelimesi Arapçada çeşitli mânalar ifade etmektedir. Başlıcaları şunlardır: "Yön, cihet, taraf, bölge; Mekke ve Medîne etrâfı; daracık dağ yolu; çadırın orta direği; ortaya çıkma veya çıkarma; kendisiyle bir şey karşılaştırılan, dolayısıyla ölçü ve örnek olan şey." Bu mânâlardan çadır ile ilgili olanı en akla yatkın olarak görülmüştür. Beytü's şa'rin (kıl çadır) kuruluşunda ve ayakta durmasında "aruz"unun (orta direğinin) ehemmiyeti, beytü's-şi'rin (şiir beyti) yapısında da nazımdaki aruzun ehemmiyetinin aynıdır.⁶

Eski devirde, başka kavimlerde olduğu gibi Araplar'da da şiirle mûsikî arasında sıkı bir bağ vardı. İrticâlen söylenen, yüksek sanat eseri sayılmadıkları için unutulmaya terk edilmiş, bu sebeple çok eski örneklerine sahip olamadığımız deveci ezgilerinde, ninnilerde, ağıtlarda şiir ve mûsikî, âni bir ilhâmın iki kanadı olmuşlardır. Mevcut rivâyetlere göre şiir hususi bir tarzda, yeknesak, fakat -herhalde vezni belirten- bir âhenkle okunurdu.⁷

Nazmın vezin meselesini bir esasa bağlamayı düşündüğü sıralarda karşılaştığı bir hadise, el-Halîl'e, muhtemelen mûsikî ile alâkalı olarak doğmuş pratik bir usûlden bu hususta faydalanabileceğini göstermişti. Fazla yayılmamış ve üzerinde lâyıkiyla durulmamış bir rivâyete göre el-Halil, hac seferlerinden birinde Medîne'de, bir evin kapısının önünde bir gence bazı şeyler öğreten ve bu arada ona, "Neam lâ neam lâ lâ

⁶ KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Aruz" maddesi, İslâm Ansiklopedisi, Millî Eğitim Bakanlığı, Cilt 1, İstanbul, 1965, s.425

⁷ ibid.

neam lâ neam lâ lâ” dedirten bir yaşlı görmüş, mâhiyetini sorduğu zaman, öğrettiği şeyin –içinde geçen “neam” kelimesinden dolayı- ten'im denilen bir bilgi olduğu cevabını almıştır. El- Halil'in hac farızasını yerine getirdikten sonra iyice öğrendiğini söylediği ten'im usûlünden, bu fıkra ile muhafaza edilebilen örnekte görüldüğü gibi neam ve lâ kelimelerinin kısa ritm üniteleri olarak dizilişinden istifâde etmiştir. El-Halil bunu tavîl bahrinin ilk ana vezni olarak “feûlün mefâilün feûlün mefâilün” şeklinde ifâde edecektir. El-Halil Kitâbü'l 'Arûz diye anılan eserinde Arap nazımının ritm bakımından iç yapısını ilk defa tahlil etmiş, şâirlerin yüzyıllardır ifâde etmek istediği basit ve husûsî makamlarla öğrendikleri, kullanıp geliştirdikleri vezinleri aralarındaki çeşitli münâsebetlere göre tasnif ederek açık ve belirli ölçülerle izah imkânı bulmuştu. Onun bazı gramer meselelerinin kolaylıkla açıklanmasını sağlayan çâreler buluşu, yazının ve imlânın izahına dair çalışmaları aruzu ele alışındaki bazı hususlarla birleşirse de bu mevzu ile en yakın çalışması herhalde mûsikî sahasındaydı. Nitekim mûsikîye dair Kitâbü'l – İka' ve Kitâbü'l Negam adlı iki eser yazdığı bilinmektedir. Günümüze kadar gelmemiş olmakla beraber bunların mûsikîye dair ilk ilmî eserler olduğu kabul edilir.⁸

El-Halil'in sistemleştirdiği bu ilim beş dâire ile ona bağlı onbeş bahirden ve bahirlere bağlı vezinlerden meydana gelen bir sisteme dayanmaktadır. Arap Aruzu'nda harflerin harekeli ve sâkin oluşu göz önünde tutularak kısa ve uzun hece ayrımı yapılmış, bu hecelerden cüz'ler ve cüz'lerden vezinler meydana getirilmiştir. Vezinler bahirlere, bahirler dairelere bağlanmıştır. El-Halil aruzun esası olmak üzere 8 tef'ile tesbit etmiştir. *Efâ'il ve tefâ'il* adı verilen cüz'ler şunlardır: fe'ûlün, fâilün, mütefâ'ilün, müstef'ilün, mefâ'ilün, fâilâtün, müfâ'iletün, mef'ûlâtü. Bunların değişmesinden altmış kadar cüz daha çıkarılmakla beraber, büyük bir kısmı hiç kullanılmamıştır.⁹

1.2. Türk Edebiyatı'nda Aruz

Türk Edebiyatı'nda da İslâmiyet'ten önce şiirin kendisine mahsus bir nazım tekniği vardı. Bu sistemin en bâriz vasfı, hece sayısına dayanan vezinlere ve çoğu dörtlüklerden oluşan kıtalara dayanmasıdır. Türkler İslâm medeniyeti çerçevesine girdikleri zaman ilim dili olarak Arapçayı öğrendikleri gibi yeni İran edebiyatının Horasan ve Mâverâünnehir'deki parlak inkişâfıyla karşılaşınca edebiyat dili olarak da Farsça'yı

⁸ KÖPRÜLÜ, M. Fuad, op. cit. 426

⁹ KÖPRÜLÜ, M. Fuad, op. cit. 428

öğrendiler. Bu sûretle, müslüman İranlılar nasıl Arap Aruz' unu iktibasla Sâsâni şiirinden tümüyle değişik esaslara dayalı yeni bir İran şiiri meydana getirdilerse, Türkler de 2-3 asır sonra Acem Aruz'unu iktibâs ederek, İran örneklerinin taklidinden hareket eden yeni bir Türk şiiri yarattılar.¹⁰ Türk şâirleri İran Aruzu'nun bütün bahirlerini almadılar. Kendi lisanlarına ve edebiyat anlayışlarına en uygun olanları seçtiler. Daha başlangıçtan itibaren hecenin sekizli ve onbirli şekillerine uyan aruz vezinlerini tercih ettiler. Aynı tef'ilelerin tekrarından kurulu vezinler de yine ilk alınan ve dâima beğenilegelen şekiller arasındadır.

Aruzun kullanılış sahası sâdece divan edebiyatı sınırları içerisinde kalmamıştır. Halk edebiyatının bir kolunda da şâirler aruzu eserlerinde kullanmışlar, hattâ klâsik şiirin tuyuğu gibi belli vezinlerle nazmedilen divan, selis, şatranç v.b. belli çeşitler geliştirmişlerdir.¹¹

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Türk şiiri Batı tesiriyle yeni bir safhaya girdi. Önceleri değişen şartlara ve zevke uygun yeni fikirler, eski nazım tekniğiyle ifâde edilmek istendi. Fakat eski şiirin muhtevâsıyla beraber ve birbirine bağlı olarak gelişen şekli buna müsait görülmedi. Bu teşebbüslerle eski nazımın önce iç mîmârîsi yıkıldı. Bu arada yeni ve mühim edebî çeşitlerden tiyatro eserlerine aruzun oldukça başarıyla tatbik edildiği görülür. Edebiyât-ı Cedfide topluluğu eski gelenekleri tamamiyle unutmuş, yeni nazım şekilleriyle Avrupaî bir şiir tekniği geliştirmiştir. Edebiyât-ı Cedfidecile'rin ve onların devamı mahiyetindeki Fecr-i Âtî topluluğunun sanatında eskiden yalnız bir şey kalmıştı: Duygu ve düşünceyi hareket ve kıvraklıkla ifâdeye imkân verecek bir şekil olan serbest müstezada da tatbik ettikleri aruz.

XIX. yüzyılın sonları ve XX. Yüzyılın başlarında klâsik sanatların öteden beri ihmâl ettikleri hece veznine karşı alâka arttı. Aslında lüzumlu ve yerinde olan bu alâkanın aruzun aleyhinde bir cereyan halini almasını aynı memnuniyetle karşılamak güçtür. Bu devrede aruzun aleyhinde bulunanlarla onu müdafa edenlerin fikirleri hemen hemen aynı derecede zayıf temellere dayanır. Anılan münakaşalar arasında sık sık tekrarlanan, "bu vezinlerle yazılan şiirlere meselâ Anadolu ve Karadeniz kelimelerinin bile giremeyeceği" gibi iddialar aruzun imkânlarını bilmemekten ileri gelmiştir. Nitekim bu kelimelerden herhangi birini bir beyitte sekiz defa tekrarlamak mümkündür. Aruzla

¹⁰ TANRIKORUR, Cinuçen, *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1998, s.83

¹¹ KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Aruz" maddesi, *İslâm Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Bakanlığı, Cilt 1, İstanbul, 1965, s.434

mücadele, onun Türkçe'de en başarılı numunelerine kavuştuğu bir devrede başlar. Tevfik Fikret ve bilhassa Mehmed Âkif Ersoy yalnız Türk nazmında kullanılan şekilleri ile de yüzyıllarca işlenerek millileştirilen aruzun Türkçe ile bağdaşabileceğini, Türk edebiyatının şahaserleri arasında yer alan numunelerle göstermişlerdir. Fakat son yüzyılın başlarından itibaren millî edebiyat cereyanının hece vezni aruzun yerine geçirme gayreti bu husustaki mücadelesini kazanmış görünmektedir. Aruz Yahya Kemal gibi müstesnâ bir sanatkarın da bulunduğu birkaç temsilcisi ile devrini kapatmış görünmektedir. Günümüzde bu vezni kullanıp geleneği devam ettirmeye çalışan M. Turan Yazar, Güngör Fahri Tüzün gibi temsilciler de vardır, fakat bunların sayısı maalesef bir elin parmaklarını geçmemektedir.

1.3. Aruz Vezni'nin Yapısı¹²

Aruzun nazımında uzun veya kısa, kapalı veya açık hecelerin âhenkli dizilerine dayanan bir vezin sistemi olduğunu söylemiştik. Bu uzun ve kısa hecelerin biraraya gelerek oluşturdukları yapıya **cüz (tef'ile)** adı verilmiştir. Cüzlerin birleşmesinden vezinler meydana gelmiş, vezinler bahirlere, bahirler de dairelere bağlanmıştır.

Türk şiirinde aruzun bütün vezinleri değil, bir kısmı kullanılmıştır. Bu vezinleri meydana getiren cüz (tef'ile)ler şunlardır:

1. fâilâtün (_ . _ _) Örn: gelmedim ben, söylemişim.
2. feilâtün (. . _ _) Örn: sana verdim.
3. fâilün (_ . _) Örn: gitme gel, âfitâb.
4. feilün (. . _) Örn: yapamam, nereden.
5. fa 'lün (_ _) Örn: gelmem, şa 'ir.
6. feûl (. _) Örn: kabûl, getir.
7. mefâilün (. _ _ _) Örn: tebessümler, demiştim ben.
8. mefâilün (. _ . _) Örn: gülerdi hep, verir miyim.
9. mefâilü (. _ _ .) Örn: gülümserdi, yapar mıydı.
10. mef'ûlü (_ _ .) Örn: peymâne, yazmıştı.
11. mef'ûlün (_ _ _) Örn: vermiştim, söylersin.

¹² TİMURTAŞ, Faruk, *Osmanlı Türkçesine Giriş*, 18. Baskı, Alfa Basım-Yayın-Dağıtım, İstanbul, 2000, s.196-224

12. fâilâtü (_ . _ .) Örn: kâinâta, söylemişti.
 13. müstef'ilün (_ _ . _) Örn: vermez misin, hâlâ nedir.
 14. mütefâilün (. . _ . _) Örn: geliver çabuk.
 15. müfteilün (_ . . _) Örn: geldi bugün, âh ü enîn.
 16. müstef'ilâtün (_ _ . _ _) Örn: Allâhu ekber.
 17. feil (. _) Örn: unut, senin.
 18. fe ' (_) Örn: gel, ben.
 19. fa ' (_) Örn: hâl, nûr.
 20. feülün (. _ _) Örn: gelirse, gülerdin.

Cüzlerin birleşmesinden vezinlerin meydana geldiğini söylemiştik. Fakat cüzlerin birleşmesi tesâdüfî değildir; belli sayıda ve belirli şekilde birleşebilirler. Tamamiyle aynı cüzden meydana gelenler bulunduğu gibi (meselâ 4 Mfâilün, 4 müstef'ilün), bir veya iki cüz'ün tekrarlandığı (meselâ mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün, fâilâtün fâilâtün fâilün gibi) vezinler ve büsbütün ayrı cüz'lerden teşekkül edenler de (mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün gibi) vardır.

1.3.1. Aruz Vezninde “Bahir” kavramı

Bahir, kısaca vezin aileleri demektir. Aşağıda Türk şiirinde kullanılan bahirler ve bu bahirlerin içinde yer alan vezinler örnekler de verilerek gösterilmiştir.

1- Bahr-i Hezec

a) Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mfâî)¹³

Bugün gönlüm hüzünlerden hazanlardan uzak durdu
 Bütün dünyâmı bitmez bir bahârın şavkı doldurdu
 İçim bomboş değil artık o dilber geldi taht kurdu
 Güler gökler ve yıldızlar bütün çöller çiçek yurdu.

M. Turan Yarar

¹³ Vezinleri kısaca göstermek amacıyla veznin yapısını gösteren kısaltmalar türetilmiştir. (4 Mfâî) Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün vezninin kısaltılmış biçimidir.

b) Mefâîlün mefâîlün (2 Mfâî)

Visâîlinden senin dûrum
Zamanlardır ki mehcûrum
Figân etsem de ma 'zûrum
Sanâ gâyetle mecbûrum.

Manastırlı Rif'at

c) Mefâîlün mefâîlün feûlün (2,5 Mfâî)

Nedendir bu dil-î zârın figanı?
Hayâl eyler gönül geçmiş zamanı.
Anar, ağlar visâî nevcivânı
Hayâl eyler gönül geçmiş zamanı.

Mehmed Sâdi

d) Mefâîlün feûlün mefâîlün feûlün (2 Mfâî-Feû)

Seher vaktiydi çıktım geçen gün kühsâre
Ki ses yok bir tarafta sis, inmişti civâre
Nümâyandı o yerden deniz sahrâ hıyâbân
Garîb-ül-hâl bir köy müsâdif reh-güzâre

Abdülhak Hamid

e) Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün (Mef)

Baktım konuşurken daha bir kerre güzeldin
İstanbul'u duydum daha bir kerre sesinde.

Yahyâ Kemâl Bayath

f) Mef'ûlü mefâîlü feûlün (Mef-Mfâî-Feû)

Yârin dudağından getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil;
Rûhum acısından onu bildi

Ahmed Hâşim

g) MeF'ûlü mefâilün feûlün (Mef-Mfâiln-Feû)

Kandilli yüzerken uykularda
Mehtâbı sürükledik sularda.
Bir yoldu parıldayan, gümüştē,
Gittik bahs, açmadık dönüştē...

Yahyâ Kemâl Bayatlı

h) MeF'ûlü mefâilün meF'ûlü mefâilün (2 Mef-Mfâî)

Ol zâta tahassürlē sandım ki zaman ağlar,
Umdum ki, yüzü subhun bir reng-i hazîn bağlar.
Gördüm ki güneş doğmuş, pür-hande bütün dağlar.
Bülbüller öter şâdân pür-neş'e sular çağlar.
Âlem yine ol âlem, devrân yinē ol devrân.

Recâizâde Ekrem

2- Bahr-i Recez

a) Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (4 Mstef)

Esdî nesîm-î nevbahar âçıldı güller subh-dem
Açsın bizim dē gönlümüz sâkî meded sun Câm-ı Cem.

Nef'i

b) Müstef'ilün müstef'ilün (2 Mstef)

Ey mutrib-i zevk-âşinâ
Bir şarkı yaptım ben sana
Tarzı, usûlü nev-edâ
Çal, söyle, eğlen dâimâ

Rahmi Bey

c) Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mfâi)

Hayâtı siz benim gözümle seyr, edin gülersiniz
Müessiriz mi sandınız, hayır hatâ esersiniz.

Mithad Cemâl Kuntay

d) Müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün (2 Müf-Mfâi)

Bâşıma ol hümâ benim salmadı sâye neyleyim
Bilmedi kadr-i zülfünü verdi havâyâ neyleyim.

Şeyh Galib

e) Müstef'ilâtün müstef'ilâtün (2 Msteflât)

Âsûde fikrim âvârelendi
Cânân elinden dil yârelendi
Derd ü elemden bîçârelendi
Cânân elinden dil yârelendi

3- Bahr-i Remel

a) Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (fa'lün) (Fâ 3)

Bu veznin son tef'ilesi olan fâilün "fa'lün" olarak da kullanılabilir.

Derdimî ummâna döktüm, âsumânâ inledim,
Yâre dē, ağyâre dē hâl-î derûnum söyledim.
Âşinâ yok derdimē, ben söyledim, ben dinledim,
Gözlerim yollarda kaldı, gelmedin, çok bekledim.

Süleyman Nazif

b) Fâilâtün fâilâtün fâilün (fa'lün) (Fâ 2)

Tâliimden ben ederken iştikâ
Sevdiğim, dünyâyı sevdirdin bana
Bahtiyâr ol, bahtiyâr et dâimâ
Sevdiğim, dünyâyı sevdirdin bana !

Nigâr Hanım

c) (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilün (fa 'lün) ((Fâ) Fe 3)

Bu veznin başındaki ilk tef'ile Fâilâtün olarak da kullanılır. Parantez içinde yazılmasının sebebi de budur. Ayrıca veznin son tefilesi olan feilün, son tef'ilesi feilün ile biten bütün vezinlerde "fa'lün" olarak da kullanılabilir.

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun_ üstünde tüten en son ocak
O benim milletimin yıldızıdır parlayacak
O benimdir, o benim milletimindir ancak !

Mehmed Âkif Ersoy

d) (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilün (fa'lün) ((Fâ) Fe 2)

.....
Bu emel gurbetinin yoktur_ ucu;
Ömrü oldukça yürür her yolcu,
Dâimâ yollar_ uzar, kalb üzüdür;
Varmadan menzile bir yerde ölür.

Yahyâ Kemâl Bayatlı

4- Bahr-i Muzâri '

a) Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün (fa'lün) (Mef-Fâ)

Ferman sürer seninle bu âlemde hüsn ü ân,
Sensiz kalan gönül, kalan_ ömrünce yas taşır.

Fâruk Nâfiz Çamlıbel

b) Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün (2 Mef-Fâ)

Zülfün görenlerin hep bahtî siyâh olurmuş
Tek zülfünü göreydim bahtım siyâh olaydı
Güçmüş vefâ yolundâ Nevres murâda ermek
Ey kaşki kûy-i yârē bir başka râh olaydı.

Nevres Paşa

5- Bahr-i Müctes

a) Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (fa'lün) (Mfâi-Fei)

Dönülmez akşamın_ufkundayız, vakit çok geç;

Bu son fasıldır_ey ömrüm, nasıl geçersen geç!

Yahyâ Kemâl Bayatlı

6- Bahr-i Münserih

a) Müfteilün fâilün müfteilün fâilün (2 Müf-Fâ)

Bak şu güzel köylüye, işte bu kızdır perfî

Toprak_ile oynamış, belli güzel elleri

Böyle midir hep acep köylülerin dîberi

Düştü gönül aşkınâ terk edemem bû yeri.

Nûri Bey

7- Bahr-i Serî ‘

a) Müfteilün müfteilün fâilün (Müf-Müf-Fâ)

Dîde sebep hâlet-i dilsûzuma

Etmede dil bezm-e sitem sözüme

Aşkî yakıştırmaz_idim gözüme

Âh ne desem tövbe büyük sözüme.

Mahmud Şükrü Paşa

8- Bahr-i Mütekârib

a) Feûlün feûlün feûlün feûlün (4 Feû)

Diyorlar ki derdin ne, birdir cevâbım,

Ulüvv-î cenâbım, ulüvv-î cenâbım.

Muallim Nâci

b) Feûlün feûlün feûlün feûl (Feû 3)

Uyansak da zulmetteyiz bî-delil

Uyanmaktan_anlar mı çeşm-i alfil.

Abdülhak Hamid

c) Fa ‘lün feûlün fa ‘ lün feûlün (2 Fa ‘-Feû)

Bu vezin recez bahri vezinlerinden Müstef’îlâtün müstef’îlâtün vezninin ayıdır.

9- Bahr-i Kâmil

a) Mütefâilün mütefâilün mütefâilün mütefâilün (4 Mütefâ)

Şu geçen o dil-şiken, olmasın, yine gönlümün helecânı var,
Deme bir nigh bile etmiyor, a gönül onun da zamânı var.
Müteessirim, mütehayyirim nasıl, açtı dildeki yâreyi
Bilir, ehl-i fen ki o gamzenin ne hadengi var ne kemânı var.

Muallim Nâci

b) Mütefâilün mütefâilün (2 Mütefâ)

Bu gidiş hayır değil, Ahmedim
Aman, Ahmedim göreyim seni
Bu gidiş hayır değil, Ahmedim,
Dayan, Ahmedim göreyim seni.

Mehmed Âkif Ersoy

c) Mütefâilün feûlün mütefâilün feûlün (2 Mütefâ-Feû)

Yine zevrakî derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şîşedir bu reh-î seng-sâre düştü
Reh-i Mevlevî’de Galib bu sıfatla kaldı hayran
Kimi terk-i nâm ü şâne kimi i ‘tibâre düştü.

Şeyh Galib

1.3.2. Aruz Vezninde Dört Husus “ İmâle, Zihaf, Medd, Vasl”

Mısraları doğru okumak ve vezinleri bulabilmek için dört hususa dikkat etmek icap eder. Bunlar imâle, zihaf, medd ve vasl hâdiseleridir.

İmâle: Kelime manası “meylettirme, yatırma, çekme”dir. Aslında açık (veya kısa) olan bir hecenin vezin zoruyla uzun okunmasıdır. İzâfet kesre’lerinde (isim tamlaması)

görülen imâle şekli Farsça'nın yapısından kaynaklandığı için hoş görülmüştür. Bunların dışında kullanılan imâleler bir kusur olarak gözüke de meşrû kabul edilmiş ve son zamanlara kadar kullanılmıştır. Mısra sonundaki heceler hep uzun olarak kabul edilmiş, açık (veyakısa) da olsa imâleli olarak okunmuştur. (˘) ile gösterilir.

Örnek:

Ne yanar kimse banâ âteş-i dilden özge¹² (Fuzûlî)
 • • — — / • • — — / • • — — / — —
 Fe i lâ tûn Fe i lâ tûn Fe i lâ tûn Fa'lûn

Zihaf: Kelime manası “ aslından uzak tutmak” tır. Uzun bir hecenin vezin gereğince kısa okunmasıdır. İmâlenin tersidir. Fakat imâle gibi meşrû sayılmamış, kelime manasından da anlaşılacağı üzere kelimeyi aslından uzaklaştırdığı düşünülmüş ve mâzur görülmeyecek bir aruz kusuru olarak kabul edilmiştir. Zaten bir hayli az görülmektedir. (˘) ile gösterilir.

Örn:

Cânânından sen nasıl bıktın gönül
 — • — — / — • — — / — • — —
 Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn
 (yanlış)

Cânını cânâne vermektir kemâli âşıkın
 — • — — / — • — — / — • — — / — • — —
 Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

Vasl: Aruzdaki en önemli ses unsurlarından ve âhenk vâsıtalarından biridir. Kelime manası “bağlama, birleştirme, kavuşma”dır. Sessiz harfle biten bir hecenin yanındaki sesli harfle başlayan hece ile birleştirilip vezne uydurulmasıyla oluşur. Bir fonetik hâdise olan vasl, yalnız aruzda değil, normal konuşma dilinde de her zaman görülen bir husustur. (˘) ile gösterilir.

Örn:

Bir erganun âhenği yayılmakta derinden (Y. Kemâl)
 — — • / • — — • / • — — • / • — —
 Me' û lû Me fâ î lû Me fâ î lû Fe' û lûn

Medd: Kelime manası “uzatma, yayılma, dōşeme” dir. Sonu sessiz harfle biten hecelerde sondaki sessiz harften önce (dâr, pâk, rûh, tîğ) örneklerindeki gibi bir imâleli harf veya (çarh, subh, seng, mürğ) örneklerindeki gibi bir sessiz harf bulunursa, o hece bir kapalı bir açık iki hece gibi okunur. Aruzdaki aheng unsurlarından bir diğeriştir.

3) İşte yaptım, güfte benden, beste benden $\overline{\text{Sûznâk}}$ (A.Râsim)
—• — — / —• — — / —• — — / —• — — / —• — —

The image shows a musical score for the phrase "Sû - zi nâk". The melody is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The notes are: Sû (quarter), - (quarter), zi (quarter), nâk (quarter). Below the staff, the lyrics "Sû - Dütüm", "zi", and "nâk düüm" are written. A rhythmic diagram below the lyrics shows the syllable structure: "Sû - Dütüm" (10), "zi" (16), "nâk düüm" (10), "teek" (16), and "tecek" (16). The diagram uses dots and lines to represent the timing of the syllables.

1.4. Klâsik Türk Mûsikîsinde Aruz Vezni'nin Yeri

Klâsik Türk Mûsikîsi karakter olarak esas itibariyle sesle icrâ edilen, insan sesinin güzelliğini güftenin anlam gücüyle birlikte ortaya koyan ve repertuarındaki eserlerin çok büyük bir kısmı sözlü eserlerden oluşan bir ses mûsikîsidir.

Söz söylemek, Türk milletinin en eski devirlerden beri önem verdikleri bir sanattır. Nihad Sami Banarlı'nın deyişiyile söz: "Söz güzelliğine ezelden aşık bu milletin hayatında Galib Dede'nin Hüsn ü Aşk'ındaki "Suhan" gibi her ızdırâbı dindiren, her yaraya devâ bulan bir "Hızır" payesindeydi.¹⁴ Sözün söylenmesinde de sazlarını, mûsikîlerini hep ayrılmaz bir parça olarak görmüşlerdir.

Şiir kelimelerle söylenen mûsikîdir. Her şiir mısraı herşeyden önce bir mûsikî cümlesidir. Yeryüzünde nesilden nesile miras kalan ve hafızalarda sönmeyen her şiir mısraı bu büyük şansını böyle bir mûsikî cümlesi halinde söylenmesine borçludur.

Türk şiirinde ahenk, iç mûsikî her zaman ön planda olmuştur. Onların anlayışına göre şiir = mûsikîdir. Gerek hece vezni, gerekse aruz vezniyle yazılmış Türk şiiri şiir olmaktan başka vezinli, kafiyeli, şekilli oluş gibi, ses ve mûsikîye ait birtakım imkânlarla, birtakım yardımcı ve bütünleyici ses unsurlarına sahiptir. Hece vezniyle yazılan Türkçe şiirde ses bakımından temel unsur bilinen ve kelimelerimizin kökleri kadar eski ve millî

¹⁴ BANARLI, Nihad Sâmi, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri*, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, Ocak 1982, s.24

olan kafiyeler, redifler, hele nakarat mahiyetinde tekrarlanan mısralar, bu tarz şiire bir sahne mûsikîsi, bir terennüm zenginliği vermiştir. Aruzla söylenen şiirde ise kelimelerin hangi hecelerinin uzun veya vurgulu olacağı, böylelikle şiirde nasıl bir ses mânâ anlayışıyla telaffuz edileceği, bizzat şair tarafından âdetâ bir nota özelliğiyle tayin edilmiştir.

Türklerin İslamiyeti tanımlarından sonra karşılaştıkları aruz vezni, onların şiir = mûsikî anlayışlarına o kadar uymuştur ki, 20. yy'ın sonlarına dek bu vezin edebiyat dünyasının hâkimi olmuştur. Çün ki aruz vezni kafiye, redif gibi unsurların yanında uzun ve kısa hecelerın nöbetleşmesine dayanan vasl, imâle, medd gibi kelimelere müzikal bir yapı kazandıran unsurlara da sahipti. Aruz'u oluşturan vezinler âdetâ şiirin notası hüviyetindeydi.

Ses ve sözün içiçe olduğu Türk sanatında, Edebiyat ve Müziğin birbirlerinden etkilenmemeleri elbette mümkün değildi. Aruz vezninin Türk Edebiyatı'na girişi ve gördüğü büyük rağbet, Klâsik Türk Mûsikîsi bestekârlarını da etkilemiş ve eserlerinde kullandıkları güfteleri aruz vezniyle yazılanlar arasından seçmişlerdir. Bu yeni vezinden bu derece etkilenmelerinin sebebi kanımızca, aruz vezninin bünyesinde taşıdığı iç mûsikîdir. Eski mûsikîcilerin şiirde aruz için düşündükleri, edvar kitaplarında ve risâlelerde sıkça karşımıza çıkar. Kantemiroğlu da Kitâbu'l 'İlmi'l Mûsikî Alâ Vechi'l-Hurûfat adlı edvârında usûl ve aruz hakkında şunları söyler: "*İlm-i mûsikîde cümlesinden lâzım olan 'ilm-i usûldür; zîrâ kavî-i ehl-i musikâr üzre usûlsüz nağme mücerred mûsikî nağmesi değildir. Nitekim nâ-mevzun beyt, 'ilm-i şi'irden olmadığı ve tasnif-fâ'ir-i nâ-kâmil olduğu gündün zâhirdir.*"¹⁵ (Türkçesi: Mûsikî ilminde herşeyden çok gerekli olan, usûl bilgisidir; zîrâ mûsikîsinden anlayanların söylediklerine göre, usûlsüz nağme, mûsikî nağmesi değildir. Nitekim, vezinsiz beytin şiirden sayılamayacağı, ancak acemi şâir işi olacağı, gün gibi açıktır.)

Bestekârlar, zamanla aruzun müzikalitesi ve ritmik yapısı ile eserlerinde kullandıkları nağme ve ritmik yapıları (usûller) birbirinden ayrılmaz bir bütün haline getirmişlerdir. Bu edebî ve müzikal unsurların imtizacından îka' (âdetâ notanın olmadığı dönemde onun hatırlatma vazifesini gören bir şifreleme sistemi olan) kalıpları meydana gelmiştir. Bu kalıplar nağmelerin üzerine döküleceği bir temel oluşturmuş ve Klâsik

¹⁵ KANTEMİR, Dimitri, *Kitâbü'l 'İlmi'l Mûsikî Alâ Vechi'l Hurûfat*, Yayına Hazırlayan: Yalçın Tura, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 158-159

Türk Mûsikîsi' nin vazgeçilmezi olmuşlardır. Bu kalıplar bir müzikal periyod içinde prozodi açısından kusursuzu meydana getirme çabasının sonucu olarak da görülebilir.

Aruzun özellikle XX. yy.'ın sonlarına doğru kullanılmamaya başlaması, bu müzik-edebiyat birlikteliğinin sarsılması sonucunu doğurmuştur. Söz mûsikîsi giderek ehemmiyetini kaybetmeye, büyük usûller başta olmak üzere müsemmen, ağıraksak, yürüksemâî, lenkfahte v.b. klâsik usûller kullanılmamaya, semâî-düyek-aksak-sofyan kısır döngüsünde dönen bir müzik anlayışına doğru kayılmaya başlanmıştır.

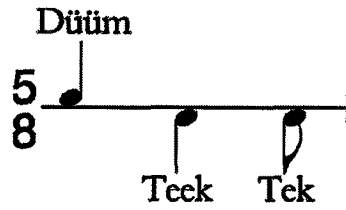
Kısacası Aruz vezni ve Klâsik Türk Mûsikîsi izdivâcı zoraki veya tesadüfî değil, tamamen estetik görüşe, ilmî temellere dayanan bir izdivaçtır.

2. KLÂSİK TÜRK MÜSİKİSİ'NDE 5 İLÂ 10 ZAMANLI USÛLLER

2.1. Türk Aksağı

Beş adet birim zamanlı (5 zamanlı) bir usûldür.

Şekil 1. Türk Aksağı Usûlü

şeklinde gösterilmişse de esâsen bütün usûllerimiz gibi besteci ve icrâcı için sınırlayıcı ve bağlayıcı sabitliği yoktur. Usûlü şarkı formuyla birlikte yeniden şekillendirip, ihyâ eden Hacı Ârif Bey olmuştur. Hacı Ârif Bey'in yeniden ruh ve mânâ verdiği şarkı formu için geliştirdiği ve değişik kullanımlarından istifâde ile usûl kavramına da alternatif bir bakış açısı getirdiği kolaylıkla gözlenir. Farklı düzümleri şöyledir:

Esâsen usûller bestekârlar için amaç olmaktan ziyâde araçtır. Ne var ki belirli maksatlarla (sözlü müzikte vezin gereği gibi) bir veya iki şekil (düzüm) yâhut karışık kullanılmalar çok rastlanan bir durumdur. Bu tez çalışmasının sonucunda ortaya konacak tesbitlerimizden biri de bu olacaktır.

Türk Aksağı usûlü şarkı, türkü, köçekçe ve oyun havalarında değişik mertebeleri ile çokça kullanılmıştır.

Bu usûlde en çok kullanılan vezinler: "Mef" ve "2 Mstef" dir.

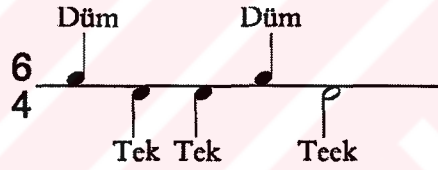
Sözlü müzik besteciliğinde amaç olan şiirde vezin, prozodi, periyod (dolayısıyla mânâ) dir. Usûl bunları elde etmek için araçtır.

Râuf Yekta Bey' de usûlü, Müstef'ilâtün vezniyle değişik bir uygulamasına "Zafer" usûlü adını vererek bir araç olarak kullanmıştır. İ. Hakkı Bey, bu şekildeki Türk

Sekizlik birinci mertebesine Yürüksemâî, dörlük ikinci mertebesine Senginsemâî, ikilik üçüncü mertebesine Ağır Senginsemâî denilir. Bu usûlde en çok kullanılan vezin “Mef” dir. Ayrıca “2 Fei-Fâî”, “2 Müfte-Mfâî”, “4 Feû” ve “2 Mütefâ-Feû” vezinleri sâdece bu usûlde kullanılmışlardır.

2.3. Senginsemâî

6 zamanlı usûllerden Yürüksemâî’ nin ikinci mertebesine verilen addır. Usûller bahsinde yaygın kullanılmayan bu adlandırma yöntemi, Senginsemâî için de istisnâ değildir. Nazariyat kitaplarında sengin kelimesinin “ağır” karşılığında kullanılmış olması hatâdır. Zîrâ mertebelerin her birinde böyle bir adlandırma metodu olsaydı, bütün usûllerimiz sırası ile (misâl olarak Yürük Devrihindî – Sengin Devrihindî, Ağır Sengin Devrihindî) Yürük – Sengin – Ağır Sengin adlarıyla anılmaları gerekecekti. Esâsen Vezn-i Asgarüssâgir, Vezn-i Sâgir, Vezn-i Kebîr adlarıyla mertebelerin bestecilikte ve icrâda bilinmeleri ve kullanılmaları eski devirlerden beri gelenektir.

Şekil 4. Senginsemâî Usûlü

şeklinde gösterilen sengin semâî usûlü esâsen “taş yerinde ağırdır” atasözündeki taş gibi bir sıfattır. Yâni ağırbaşlı bir karakteri ifâde eder. Esâsen en eski devirlerde kullanılan (Kâr, Murabbâ ile birlikte) Semâî formu semâî adı verilen (bugünkü Yürüksemâî) usûlle ölçülürken 16. yy.’ da icrâda yakalanan bir revnâk ve halâvet münâsebeti gereği ile Semâî-i Lenk keşf edilmiş, bu usûl sonraları sırası ile Lenk Semâî ve Aksaksemâî adı ile başka bir usûl olarak kullanılmıştır. Bu değişik usûlden hareketle Semâî formu Yürük ve Ağır Semâî olarak ikiye ayrılmışlardır.

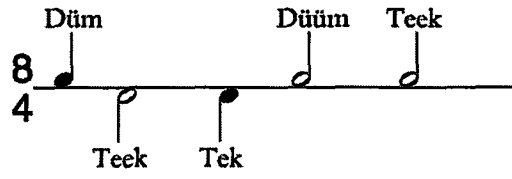
Senginsemâî Usûlü Yürüksemâî Usûlü’nün ikinci ve üçüncü mertebelerine (Ağır Senginsemâî) verilen isimdir. Şarkılarda ve Ağırsemâî formundaki eserlerde tercih edilen ikinci usûl olarak kullanılır.

Pekçok değişik düzümleriyle birlikte aynen Yürüksemâî gibi kullanılır. Mertebenin (6/2) büyümesi sebebiyle nağme çeşitlerinin tekrarlarından istifâde ile müzik cümlelerinin daha rahat ve geniş kullanılabilceği âşikârdır. Senginsemâî Usûlü’ nde en çok kullanılan vezin “Mef” dir.

Duyumu, algılanması çok kolay olan bu usûl için aruz vezninin birçok tef'ilesi uygunsuz da vezinlerin tamamı için bu uygunluk söz konusu değildir. Bu yüzden her vezin bu usûlde denenmiş fakat bir zevk ve estetik birliği elde edilememiştir. Buna rağmen sırası ile “Fâ 2” ve “2 Mfâf” vezinleri ile hece vezni çok kullanılmıştır.

2.6. Ağır Düyek

8 zamanlı ve 5 darplı bir usûldür. Düyek Usûlü' nün ikinci mertebesi olmakla beraber geniş ritmi ve değişik düzümü ile ihtişamlı bir karakteri vardır.

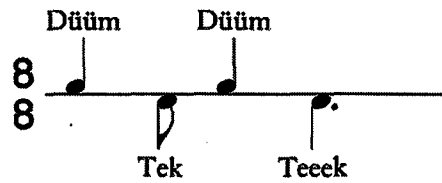

Şekil 7. Ağır Düyek Usûlü

şekliyle yazılır ve vurulur. Bazı Mevlevî Ayinlerinin birinci ve üçüncü selamlarında, ilâhî, beste ve çoğunlukla şarkılarda kullanılmışlardır. Rezec, Hezec, Remel bahirlerinden vezinler ölçülmüştür. Bu usûlde en çok kullanılan vezinler “Fâ 2” ve “2 Mstef” dir.

2.7. Müsemmen

8 zamanlı 4 darplı bir usûldür. 3 darplı olan şeklinde ilk düm 3 zamandan oluşmaktadır. Fakat kullanılan vezin gereği 3. zamana hece denk gelmektedir. Bu sebeple 3. darp ayrı yazılmalıdır.

Şekil 8. Müsemmen Usûlü

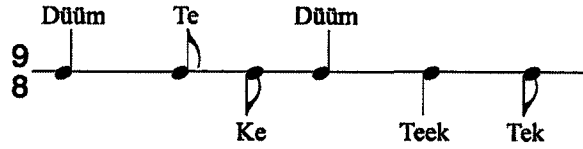
şeklinde gösterilir ve vurulur.

Hacı Ârif Bey tarafından Düyek Usûlü' nün başındaki zayıf ilk darbını sona alarak “Fâ 3” ve “Fâ 2” vezinleri için tertib ettiği bir usûldür. Dâhi bestekâr Hacı Ârif Bey'i Romantik devrin mümessili yapan, onun derin hüznünün ve ilhâmının mûsikî dilindeki arayışları olmuştur.

Müsemmen Usûlü' nün kullanımı, Türk Mûsiki' nde yakın zamanlara rastladığı ve Hacı Ârif Bey ekolü ile gelişen şarkı besteciliğinde, yine Hacı Ârif Bey üslûbunun ısrarla korunduğu bu usûlün diğer bestekârlarca da kullanımı hep aynı olmuştur. Hacı Ârif Bey' in bu maksatlı seçiminden dolayı değişik düzümlerini vermek anlamsızdır.

2.8. Aksak

9 zamanlı ve 4, 5 ve 6 darplı usûllerin genel adıdır. Vezin gereği çok değişik düzümler ve kalıplar kullanılarak birçok usûl elde edilmiştir.

Şekil 9. Aksak Usûlü

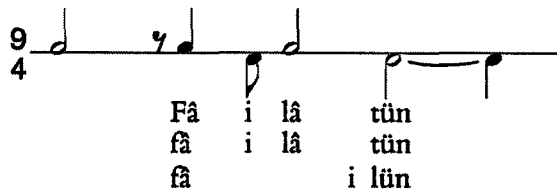
şeklindeki vuruluşu usûlün genel kabul görmüş hâlidir.

Karakteristik bir usûl olduğu için değişik ad ve yapılarla her tür ve formda kullanılmıştır. Oldukça hareketli olan ve hece dağılımlarının değiştiği şekline Yürük Aksak, orta giderlisine Aydın, daha ağırca olan şekline Aksak denmiştir. Ayrıca şekline de Aydın denmiştir.

Aksak Usûlü' nde kullanılan vezinler "Mef", "(Fâ) Fe 3", "Fâ 2", "Fâ 3" dür. En çok kullanılan vezin ise "Mef" dir.

2.9. Ağıraksak

Aksak usûlünün 9/4' lük mertebesi olmakla birlikte çok farklı kullanıma sahip bir usûldür. Hacı Ârif Bey' den sonra yaygınlaşan bu şekli şarkı ağırlıklı formlarda çok kullanılmıştır. Fasil bağlantıları demek olan cümle başlarını bir önceki saz payına bağlayan 2,5 – 3 saz payları veya esler önemli bir buluştur. Zîrâ Fâ 3 veya (Fâ) Fe 3 için ihsâs edilen hâli ayrı bir karakter arz eder.

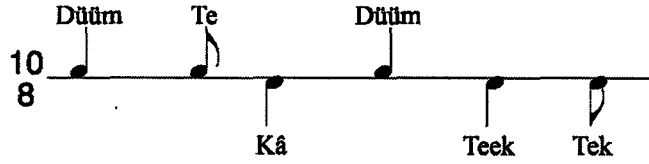
Şekil 10. Ağıraksak Usûlü

şekliyle kullanılır.

Ağıraksak şarkıların arka arkaya oluşturabileceği yeknesaklık öngörülüp biraz daha değişik bir düzümle ve yürük giderli bestelenen Orta Aksak adı verilen bir usûl daha kullanılmıştır.

2.10. Aksaksemâî

10 zamanlı ve 6 darplı bir usûldür. Büyük formlu sözlü eserlerden Ağırsemâî formunda, bir saz müziği formu olan Sazsemâî'lerinin ilk üç hânesinde ve bâzen de şarkılarda kullanılmıştır. Çok çeşitli düzümleriyle birlikte en çok kullanılan şekli ve vuruluşu şöyledir.

Şekil 11. Aksaksemâî Usûlü

Hem ağırbaşlı karakteri hem de veznin usûl içinde dağılımı yönüyle (2. darbına dâimâ hece gelmesi gibi) Curcuna usûlünden farklı bir usûldür. Kullanım yaygınlığı ve formlar açısından da benzerlik göstermezler. Aksaksemâî' nin son darplarının yer değiştirmesi sûretiyle Aksaksemâî Evferi adlı usûlde de eserler verilmiştir.

Aksaksemâî Usûlü'nde en çok kullanılan vezin "4 Mfâî" veznidir.

2.11. Ağır Aksaksemâî

Aksaksemâî Usûlü' nün ikinci ve üçüncü mertebelerine verilen addır. Vezin kullanımı ve ağır karakteri îtibâriyle ayrı bir usûl olarak addedilmesi çok uygundur. Vuruluşu Aksaksemâî' nin bir mertebe ağırı olarak gösterilse de vezin yerleşimine bakıldığında ortaya şöyle bir şekil çıkmaktadır.

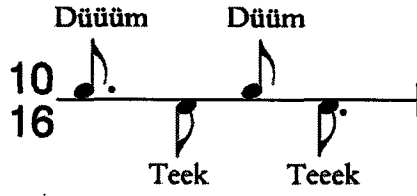

Şekil 12. Ağır Aksaksemâî Usûlü

Bu vezinde de en çok kullanılan vezin Aksaksemâî' den farklı olarak "Mef" dir ve bu usûlün farklı bir usûl olarak şekillenmesini de bu vezin ve fika' farkı sağlamıştır.

2.12. Curcuna

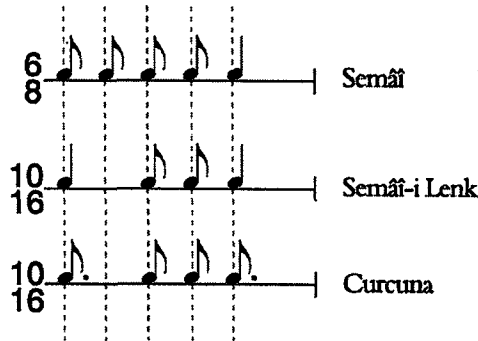
10 zamanlı ve 4 darplı bir usûldür. Aksaksemâî gibi 6 darplı olarak vurulması hatadır. Klâsik, folklorik, askerî, dînî repertuarda çok kullanılmış bir usûldür. 10/16 ve 10/8' lik şeklinde yazılması usûlün vuruluşunu değiştirmez. Vuruluş şekli şoyledir:

Şekil 13. Curcuna Usûlü

Yaygın kullanım farkları ve farklı düzümleri sebebi ile, karakterleri bakımından Aksaksemâî' den apayrı bir usûldür. Benzerlikleri, usûlün keşfedilme dönemlerindeki çıkış noktalarıdır.

En eski usûllerimizden Semâî adlı bugünkü Yürüksemâî Usûlü' nden söz etmiştik. Aynı zamanda bir mehter usûlü de olan semâî, Kantemiroğlu' nun 17. ve 16. yy.' daki müzik eserlerini derlediği edvârında, ilk defâ karşımıza çıkan bu usûl Curcuna Usûlü' nün hem şekil hem de, vuruluş bakımından tıpatıp aynıdır. Semâî-i Lenk adlı bu usûl Semâî Usûlü' nün değişik algılanmış bir şeklidir. Kuruluşu şoyledir:

Şekil 14. Semâî – Semâî-i Lenk - Curcuna İlişkisi

Adının da Aksayan (topallayan) bir semâî demek olan Lenk Semâî ve daha sonra da Aksaksemâî şeklinde değiştirmesi pek tabiidir.

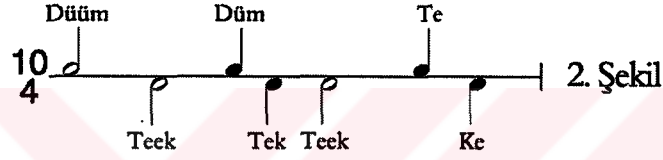
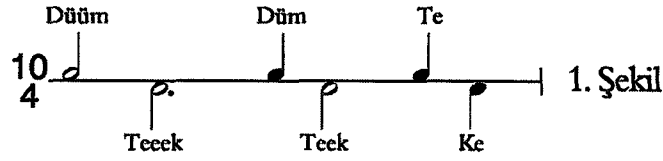
Ne var ki, keşfedilen bu usûl icâdedildiği şekliyle değil, Aksaksemâî adlı genişletilmiş ve artırılmış bir usûl olarak sevilerek kullanılmış ve ilk zamanlardan beri Semâî

formunun ikiye ayrılarak Ağır ve Yürüksemâî adlı iki formun yaratılması sonucunu doğurmuştur.

Bugünkü kullanımı ile Curcuna dediğimiz usûl çok daha sonraları kullanılmıştır. Curcuna Usûlü' nde en çok kullanılan vezinler "Mef" ve "2,5 Mfâî" dir.

2.13. Lenkfahte

10 zamanlı 6 veya 7 darplı şekliyle vurulan bir usûldür.

Şekil 15. Lenkfahte Usûlü (1. ve 2. tip vuruluşu)

şekilde vuruluşları mümkündür.

İkinci şekli 1. şekilden farklı değildir. 6. zamana dâimâ bir hece gelmesi yüzünden böyle bir revnâkla vurulursa eserin usûlü aksatılmadan kolayca icrâ edilebilir. Ayrıca 2. şekilde görüldüğü gibi usûlün aksaması korunmakla birlikte 6. darbın hafif vurulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Zîrâ "Düm" darbu ister istemez ağır bir usûlde kuvvetli olmaktadır. İlk şeklindeki 6. zaman olan düm zayıf görülüyorsa da düm vuruşu ile bu zayıflık elde edilemez. Vezin gereği de bu darp kısa heceye düşer. Yâni "tek" ile vurulması icrâyı rahatlatır.

Bu usûl Beste formu için kullanılmıştır. En çok kullanılan vezin "2 Mef-Fâ" dır ve sâdece bu usûlde kullanılmıştır. Ayrıca "2 Mef-Mfâî", "2 Mstef-Feü" vezinleri de sâdece bu usûlde kullanılmışlardır.

3. KLÂSİK TÜRK MÛSİKÎSİNDE BEŞ İLÂ ON ZAMANLI USÛLLERİN USÛL – ARUZ VEZNİ İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Klâsik Türk Mûsikîsi'nde 5 ilâ 10 zamanlı usûllerde usûl-vezin münâsebetini ele almadan önce, usûl-vezin ilişkisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan îka' kavramından bahsetmek gereğini duymaktayız.

Îka', kelime mânâsı olarak "yapma, etme" yi ifâde etse de, Arapça'da daha ziyâde "Denk düşürmek" mânâsında kullanılmıştır. Klâsik Türk Mûsikîsi'nde ise usûllerin ritmik yapıları ile vezinlerin ritmik yapılarının imtizacından (birbirlerine denk düşürülmelerinden) doğan bir yapıdır.

Meşk usûlüyle eğitim ve aktarım yapıldığı, nota yazısının kullanılmadığı dönemde eserlerin unutulmadan, mümkün olduğunca uzun süre hafızalarda kalabilmesi için bir metod ihtiyacı vardı. Bu ihtiyacın sonucu olarak şiirin bir mısrasını bir periyodun içine prozodi hatasına mahal vermeyecek şekilde yerleştirme imkânını sunan kalıplar türetildi. Nasıl ki vezinler farklı tef'ilelerin kombinasyonu ile türetildiler ise, îka' kalıpları da farklı usûl ve düzümlerinin kombinasyonundan türetildiler. Bu kalıplarda bir periyodun içinde vezin ve ritmik gruplanma en mükemmel uyumu sağlayacak şekilde birleştirildi. Notanın yokluğunda hafızayı tazeleyecek, meşk sistemine destek olacak bir çeşit şifreleme sistemi ortaya çıkarıldı ki bu sisteme de "Îka'" adı verildi. Her vezne göre kalıplar türetildi. Fakat bazı vezinlerle bazı usûller o kadar mükemmel kaynaştı ki türetilen kalıp o usûl için vazgeçilmez oldu. Bu kalıplar bestekârlar tarafından öyle benimsendi ki yüzyıllar sonra bile bestekârlar aynı vezin ile yazılmış bir güfteyi aynı usûl ve aynı îka' ı kullanarak bestelediler.

Çağdaş Türk Müziği nazariyatçılarının genel müzik kurallarından çok fazla ayrılmamak endişesi ile her usûl için yalnızca bir düzümün kullanılmasını önermeleri, ritm, ölçü, düzüm, usûl kavramlarının birbirine girdiği bu dönemde îka' kavramının anlamını yitirmesine sebep olmuştur.

Klâsik Türk Mûsikîsi'nde usûl kavramı ritm kelimesiyle karşılanamazsa, müzik cümlesi demek olan periyod (devir)'un îka'larını usûl dediğimiz sabitleştirilmiş düzümlerle de ifâde edilmesi eksik bir uygulama olur. Zîrâ biliyoruz ki, hiçbir besteci yaratıcılığını yok edici ilâ nihâye sürüp giden sabit kalıplı usûllerle eser vermemişlerdir. Mutlakâ 2+1+1..., 1+2+1... gibi değişik periyotlarda düzümleri farklı kullanmışlar ve vezne uyumun eksiksiz olmasına gayret göstermişlerdir. Burada anlatılmak istenen konu aynen tef'ileler içinde geçerlidir. Biliyoruz ki vezinler tef'ilelerin değişik kombinasyonlarından oluşurlar. (Örn: Mefâîlün mefâîlün feûlün "2a+b" , Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün "1a+2b+1c" , Mef'ûlü fâîlâtü mefâîlü feûlün "1a+1b+1c+1d") Usûl düzümlerinin bir devir içindeki kullanımları da vezinlerdeki tef'ileler gibi değişiklik gösterirler. Bu müziğin algılanmasında, yeknesaklığın önüne geçilmesinde elzem olmakla birlikte, besteclik kurallarının değişmezlerindedir. Rauf Yektâ Bey'in başkanlığını ettiği encümenin hazırladığı Dârü'l Elhan Külliyyâtı'nın önsözünde işaret edildiği üzere kuvvetli-zayıf sıfatlarıyla sabitlenmiş usûllerde bir devir içinde usûl darplarını mevkileri değişmesi¹ sûretiyle kullanılması gerekmektedir.

Besteci, icrâcı, koro şefi Mes'ud Cemil'in son olarak kullandığı îka' kelimesi, kendi yaptığı anonsta: " ... îka'ları kudümle Saadeddin Heper vuracaktır" şekliyle kullanır. Buradan her ne kadar darpların vurulmasından söz ediyor gibi ise de darpların usûller içindeki değişik dağılımlarının belirtilmesi kastedilmiş olmalıdır.

Yaptığımız 5 ilâ 10 zamanlı usûlleri içine alan îka' tabloları incelendiğinde de görülecektir ki, îka' söz konusu olduğunda eserde dâimâ tekrarlanan kısım bir tef'ilenin bittiği yere kadar olan -yani bir mısralık- kısımdır. Bundan sonra gelen tef'ileler de aynı îka' kalıbıyla bestelenmişlerdir. Bestenin üzerine döküleceği ana kalıp bu îka' kalıplarıdır. Besteci eseri bestelerken bir usûlü değil bir periyodu düşünerek güfteyi yerleştirip, melodiyi kurgulamaktadır. Kuvvetli-zayıf zamanların dağılımı da bu kalıbın içinde kalıbın yapısına göre şekillenmiştir.

¹ "Her îka'nın temelleri hükmünde bulunan (kavi) ve (zaif) darplarının mevkileri değişerek o îka'ya mahsus vezin ve âhengin bil külliye teşviş (karmakarışık) edilmesi sûretiyle devâm edegelen yanlışın tashihi....) Dârü'l Elhan Külliyyatı Cilt I, önsöz

Tezimizin sonucu olarak ortaya çıkan îka' kalıpları her usûlde her vezin için ayrı ayrı hazırlanmış, farklı tipler farklı renklerle gösterilmiştir. Münferid eserlerin bazılarının hem önemli bir fayda sağlamayacağı, hem de tezimizin gereksiz yere şişmesine sebep olacağı düşüncesiyle îka' kalıplarını göstermemeyi uygun gördük. Tablolar hazırlanırken bestekârların yaşadıkları yüzyılları göstermesi açısından bestekârların doğum ve ölüm tarihlerinin adlarının yanına yazılması düşünülmüştür. Fakat şemaların içinde bu tarihleri yazacak yeteri kadar yer kalmadığından dolayı bestekârların yüzyıllara göre doğum ve ölüm tarihleri Ek 3'de kronolojik olarak verilmiştir. Tezimizin temelini oluşturan îka' tabloları yekûn olarak fazla tuttuğu halde Ekler bölümünde verilmemiş, usûllerin îka' açıklamalarından hemen sonra verilmesinin daha faydalı ve aydınlatıcı olduğu düşünülmüştür.

3.1. Türk Aksağı Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Türk Aksağı Usûlü'nde 111 adet (lâ-dîfî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Mef :	73 adet	% 65,76
2- 2 Msteflât :	18 adet	% 16,21
3- 2 Mstef :	6 adet	% 5,40
4- Fâ 2 :	4 adet	% 3,60
5- Fâ 3 :	2 adet	% 1,80
6- Mef-Mfâîln-Feû :	2 adet	% 1,80
7- 2,5 Mfâî :	1 adet	% 0,90
8- 2 Mfâî :	1 adet	% 0,90
9- 4 Mstef :	1 adet	% 0,90
10- (Fâ) Fe 2 :	1 adet	% 0,90
11- 4 Mfâî :	1 adet	% 0,90
12- Mfâî-Fei :	1 adet	% 0,90

Görüldüğü üzere, Türk Aksağı Usûlü'nde en çok kullanılan vezin "Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün" veznidir. Bu veznin îka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI " Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün (Mef) "

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
 " Müsteflâtün müsteflâtün (2 Msteflât) "

Müs tef	İ la	tün	müs	tef	İ la	tün
Öñn gē	ce sēn	de	bēn	der	dī mēn	de
Bir gon	ca gūl	dūr	rūh	sā	n ā	li
Gā yet	le dil	ber	bir	şī	ve kā	re
Kēn dī	ne n'ī	çin	em	sāl	a rar	sin
Bir nev	ci van	sin	şū	hī	ci han	sin
Bil din	mi dā	nim	sēn	sin	ci vā	nim
Bir nev	ci vā	nin	hūs	nū	ce mā	li
Var ken	gō nūl	dē	bin	tūr	lū yā	re
Tag yir	o lūn	muş	gū	yā	ha vā	sı
Geç tī	o gām	li	ey	yā	mi sbr	ma
Rū hum	da bül	dum	vec	dī	vi sā	li
Å sū	de fık	rim	ā	vā	re len	di
Çez bet	ti gōn	lüm	bir	ser	vi ka	met
Her kım	de var	dir	aşk	ip	ti lā	sı
Şev miş	le vās	lin	ey	nah	li dji	cū
Gōn lüm	de vār	lüm	bir	nev	ni hā	li
Lūt fey	le dā	nim	bir	yē	ni sēv	dā
			sōy	lē	ne dir	bu

1- (Şâkir Ağa Bâselik Ş.)

2- (Rif'at Bey Ferahfezâ Ş.)

3- (M.İsmail Hakka B. Ferahfezâ Ş.)

4- (Medent Aziz Ef. Hicaz Ş.)

5- (Rahmi Bey Hisarhâselik Ş.)

6- (Cevdet Çağla Hisarhâselik Ş.)

7- (Hacı Fâik Bey Hûzzam Ş.)

8- (Hacı Ârif Bey Karçıgar Ş.)

9- (Kemâni Tatyos Müstear Ş.)

10- (Rahmi Bey Tâhîrhâselik Ş.)

11- (Lem'i Alî Uşşak Ş.)

12- (Hâfız Yusuf Ef. Rast Ş.)

13- (Hacı Fâik Bey Segâh Ş.)

14- (Hacı Ârif Bey Segâh Ş.)

15- (Eyyûbi Mehmed Bey Sâzîdil Ş.)

16- (H.Fehmi Mutuel Sâzîdil Ş.)

17- (Ali Selâhi Bey Şedaraban Ş.)

18- (Zeki Mehmed Ağa Şevkefzâ Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
" Müstefilün müstefilün (2 Mstef) "

(1. tip)

Müs tef lün o ku sı nem de lér İş ve bâz Yâk tî cî há de se nî ğim lün hâl ni

1- (Şevki Bey Hüseyin Ş.) Hic ran o ku sı nem de lér İş ve bâz
2- (Hacı Ârif Bey Rast Ş.) Ey güli ni há cî há de se nî ğim lün hâl ni
3- (Refik Fersan Rast Ş.) Yâk tî cî há de se nî ğim lün hâl ni

(2. tip)

Müs tef lün o ku sı nem de lér İş ve bâz Yâk tî cî há de se nî ğim lün hâl ni

1- (Rifat Bey Hüseyin Ş.) Ey gön de se nî ğim lün hâl ni
2- (Garbis Ef. Mâhur Ş.) Ça nım de se nî ğim lün hâl ni
3- (Lârif Ağa Nişbürek Ş.) Gel sev de se nî ğim lün hâl ni

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
" Müstefilün müstefilün müstefilün (4 Mstef) "

Müs tef lün ne şî mî nev ba har â di gül müş ter sub lün hudem

(Hacı Ârif Bey Rast Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
 "Fâilâtün feilâtün fâilûn (Fâ 2)"

(1. tip)

Fâ i lâ tün lâ tün fâ şî ne büi aç Gül ler me ş miş büi ol muş fâ zâ bî i lün ni rîa ka râr i lün i mâ

- 1- (Hacı Ârif Bey K. Hicazkâr Ş.)
 2- (Boğos K. Hicazkâr Ş.)

(2. tip)

Fâ i lâ tün e dâ nâz fâ tün e dâ dan fâ dâ i lün i mâ

(Medent Aziz Ej. Hicazkâr Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
 "Fâilâtün feilâtün feilûn ((Fâ) Fe 2)"

Fâ i lâ tün fe i lün Fe i lâ tün fe i lün Fe i lâ tün fe i lün se nin de gi de Bir gün ey meh lîm

(Leon Hacıyan Ferahszâ Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
 " Fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 3) "

(1. tip)

Fâ i lá tün fâ i lá tün fâ i hi mâ fâ i lá tün fâ i ba na

(*Kemâni Tabvos Hicazkâr Ş.*)

(2. tip)

Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i den e mîn ol fâ i lâ tün fâ i há ne lér

(*Hacı Ârif Bey Rast Ş.*)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün (2 Mifâi) "

Me fâ lün me fâ lün me fâ lün me fâ lün

(Şair Serkis Sîznâk Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün fe'lün (2,5 Mifâi) "

Me fâ lün me fâ lün me fâ lün me fâ lün

(Şeyh Ethem Ef. Hîzzam Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mifâi) "

Me fâ lün me fâ lün me fâ lün me fâ lün

(Hacı Ârif Bey Sîznâk Ş.)

TÜRK AKSAĞI İKA' KALIBI
" Mefûlü mefâilün feûlün (Mef-mfâî-feû) "

(1. tip)

Mef û lü me fâ da yi ne aşk lün bes te û lün fe û lün te si var

(H.Fehmi Münel Şizidil Ş.)

(2. tip)

Mef û lü me fâ ye ti şir Sâ kî lün ün göl

(Hacı Ârif Bey Uşşak Ş.)

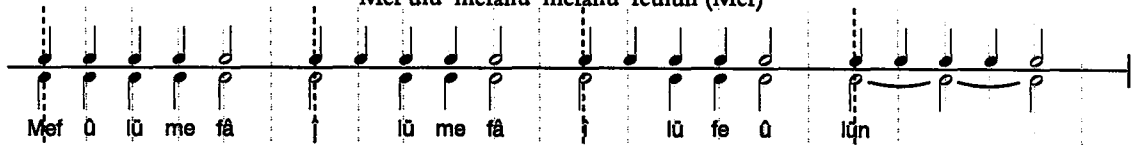
3.2. Yürüksemâî Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Yürüksemâî Usûlü'nde 94 adet (lâ-dîni) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

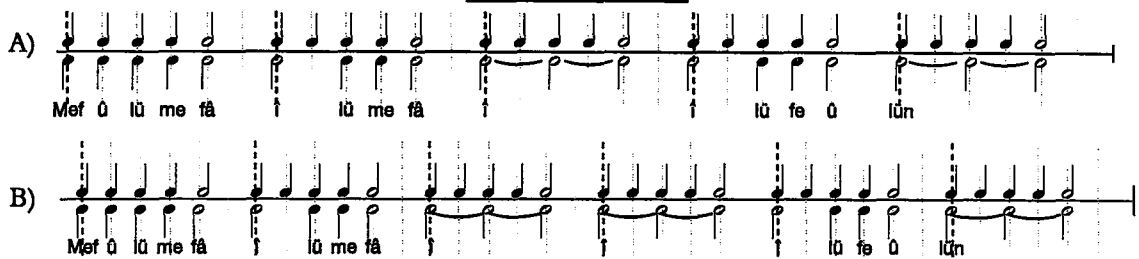
1- Mef :	51 adet	% 54,25
2- (Fâ) Fe 3 :	15 adet	% 15,95
3- 2 Mütefâ-Feû :	4 adet	% 4,25
4- Mef-Fâ :	4 adet	% 4,25
5- 2,5 Mfâî :	4 adet	% 4,25
6- Fâ 2 :	3 adet	% 3,19
7- 2 Müfte-Mfâî :	2 adet	% 2,12
8- Fâ 3 :	2 adet	% 2,12
9- Mfâî-Fei :	2 adet	% 2,12
10- 4 Mfâî :	2 adet	% 2,12
11- 2 Mstef :	1 adet	% 1,06
12- (Fâ) Fe 2 :	1 adet	% 1,06
13- Müf-Müf-Fâ :	1 adet	% 1,06
14- 2 Fei-Fâî :	1 adet	% 1,06
15- 4 Feû :	1 adet	% 1,06

Yürüksemâî aynı zamanda bir formdur. İka' kalıplarının şekillenmesi de bu formlara göre olmuştur. Bu usûlde en çok kullanılan "Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün" vezninde, Nakış Yürüksemâîlerde 2. mefâilü tef'ilesinin "î" hecesi bir veya iki defâ uzatılmaktadır. Ayrıca 2 Mütefâ-Feû (sadece Nakışlarda), 2 Müfte-Mfâî, 4 Feû, 2 Fei-Fâî vezinleri sâdece Yürüksemâî usûlü'nde kullanılırlar. En çok kullanılan "Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün" vezninin ikâ kalıbı şöyledir:

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI "Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün (Mef)"

Nakış Yürtük semâîler

Nakış Yürük semâiler

Mef û lû me fá Bîr yüz den i di Yek tâ gü he rim ben Câ riâ se ri na gü zel
 lû me fá i li ri le yi yâr mec mîh sù ler

lû bu se hi ta ne lû dá sâ tûn mâ lû dá sâ tûn mâ lû dá sâ tûn mâ

lû fe mu de bi ra i lû ú hab fîm san maz dil lû bêt dîr dîm sâh çe

lû dá sâ tûn mâ lû dá sâ tûn mâ lû dá sâ tûn mâ

- 1- (Hâfız, Şeyda Rast N.Y.S.)
- 2- (M. İsmail Hakkı Bey Hicaz N.Y.S.)
- 3- (Sinan Mikail Ef. Bayatı N.Y.S.)
- 4- (M. İsmail Hakkı Bey Şadranbam N.Y.S.)
- 5- (M. İsmail Hakkı Bey Şevkefza N.Y.S.)

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilün ((Fâ)Fe 2) ”

1- (Musallah Ejenâdi Beyatî Y.S.)

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilün ((Fâ)Fe 3) ”

- 1- (İrfi Segâh Y.S.)
- 2- (Dellalzâde Yegâh Y.S.)
- 3- (Dede Ejenâdi Nev' eser N.Y.S.)
- 4- (Bekir Ağa Beste İsfahan Y.S.)
- 5- (Sâdullah Ağa Muhayyer Y.S.)
- 6- (III. Selim Şazailâra Y.S.)
- 7- (Dede Ejenâdi Hüzzam N.Y.S.)
- 8- (Ebûbekir Ağa Mâhur N.Y.S.)
- 9- (Dellalzâde Mâhurbâselik N.Y.S.)
- 10- (Hatîrzâde Nevâ Y.S.)
- 11- (Dede Ejenâdi Evç-Bâselik N.Y.S.)

YÜRÜKSEMÂİ İKA' KALIBI
"Fâilâtün fâilün (Fâ 2)"

(1. Tip)

(Şevâî Bey Hicaz Ş.)

Fâ Üî lâ fet et tûn sém tûn lâ lâ fâ yar fâ lâ lâ tûn ağ fâ yâ i lün re ne

(2. Tip)

(Boğos Hicaz Ş.)

Fâ Ay lâ tûn n düştüm gör fâ tûn lâ tûn me dîm câ fâ nâ fâ lâ lâ tûn ni mi

(3. Tip)

1- (Hacı Ârif Bey Bîstelik Y.S.)

Fâ Sû zi şî si lâ tûn fâ ném fâ lâ de ğil tûn kâr fâ et fâ i lün me yen

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 " Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (Mefâi-Fei) "

Me fá	i lün	fe i	lá	tún	me fá	i lün	fe i	lün
Ce fá	si yá	rin_á	á_şı	ká	ve fá	de gılı	de ne dir	fe i lün
ó gam	ze kí	ó	ia tá	ná	ri eb	ru ván	kış	di
He vá	gü zel	yí	ne gü	şen	de gös	te riş	qú nú	dür
Gö nül	ier_üç	ru su	bir	yá	fi bí	á má	nim_()	vár
Gei_ey	sa bá	ó	gü lí	hoş	riü má	yi söy	le şe	lim
De mí	vi sá	fi	ó gú	há	tá	bi ney	le ri	sin

1- (Dellalzade Bıselik N.Y.S.)
 2- (Hoştz Post Kürdî Y.S.)
 3- (Dede Efenâdi Hısar N.Y.S.)
 4- (Kara İsmail Ağa Hıseyvî N.Y.S.)
 5- (Kassanzade Nişaburek Y.S.)
 6- (Kara İsmail Ağa Şehnâz Y.S.)

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 " Mütefeilün feilün mütefeilün feilün (2 Mütefâ-Feü) "

Ah	Mü te fá	i lün	fe ü	lün	mü te fá	i lün	fe ü	lün
Ah	Me ded_ey	pe ri	ga min	dan	ci ğe rim	ke báb	o lup	tür
Ah	Yi ne neş	e yî	mu hab	bâet	di lü cá	nim_et	ti şey	dâ
Ah	Yi ne zev	ra kí	de rü	nem	ki ri lip	ke ná	re düş	tü
Ah	Ne he vá	yi bá	ği ruh	sar	men_e sı	ti zül	tü yâ	rim

1- (Haşim Bey Karargar N.Y.S.)
 2- (Dede Efenâdi Hıcaz N.Y.S.)
 3- (Dede Efenâdi Mâhur N.Y.S.)
 4- (Seyyid Nâhî Tahir N.Y.S.)

(4 eserde de)
 (2 defa tekrarlanıyor)

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ Mefâilün mefâilün fe'lün (2,5 Mefâf) ”

Me fâ i nî bağ dî ik Yi nî geğ vü cüd lün lan bir ş me fâ di dil sö züm mi nin i bir öi şü fe ü hâ nâ sen ri şen lün le ze sin

1- (Zekât Dede Nevâ Y.S.)

2- (Zekât Dede Nevâbîselik Ş.)

3- (Hacı Ârif Bey Nihâvend Ş.)

YÜRÜKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ Mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mefâf) ”

(1.Tip)

Me fâ i lün han bû dir Ne dir i lün de ler me fâ lün bû iş ve ler me fâ is üğ nâ Me fâ i lün ka râ Me fâ i lün de ta Me fâ i lün fer m dir Kul ol dum bir de gü lün

(2.Tip)

Me fâ i lün han bû dir Ne dir i lün de ler me fâ lün bû iş ve ler me fâ is üğ nâ Me fâ i lün ka râ Me fâ i lün de ta Me fâ i lün fer m dir Kul ol dum bir de gü lün

1- (Ârif Sâmî Tokar Hüseynî Ş.)

1- (Zekât Dede Şehnâbîselik Y.S.)

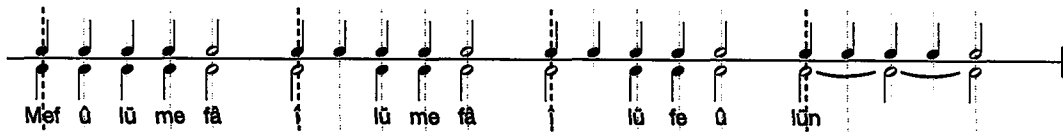
3.3. Senginsemâî Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Senginsemâî Usûlü'nde 153 adet (lâ-dînî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Mef :	138 adet	% 90,18
2- Fâ 2 :	5 adet	% 3,26
3- (Fâ) Fe 3 :	5 adet	% 3,26
4- Müf-Müf-Fâ :	2 adet	% 1,30
5- Fâ 3 :	1 adet	% 0,65
6- 2 Mstef :	1 adet	% 0,65
7- Mfâi-Fei :	1 adet	% 0,65

Görüldüğü üzere, Senginsemâî Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Mef’ûlü mefâilü mefâilü feûlün” veznidir. Ayrıca bütün usûller içinde “Mef” vezninin en çok kullanıldığı usûlde bu usûldür. Bu veznin îka’ kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

SENGİNSEMÂÎ İKA’ KALIBI “ Mef’ûlü mefâilü mefâilü feûlün (Mef) ”

lün dâr ken den den t den düm de di sün sün kün sârn den sîn sîn ma sîn den dîn sârn t tî sîn sîn ken de dîn dîn tûrn tûrn den den sen dîn lâr dâr
 û dî cak rîm lîn ak sin sîr men len len ol yör aş yat lîn mel yan yak cak rîn gel yat et çek çek gîm şîr rîn dal eş pûş bak mian tûrn den sen dîn lâr dâr
 fe ba la se rîm e ye ra ni sîr çe de nîn ol rû tî nâ me e da nî yak o la le nâ nâ ler le de çe ta de ze lan ö ra za le i se zi gi
 lü e o re rîn şe a kî le ze se gö le şu e li re be o la le nâ nâ ler le de çe ta de ze lan ö ra za le i se zi gi
 neş şâd câ kâ pî lâr zâv ey rîm âl çok tî gû bet tat câ têt çâr hân tâ gû rîn ân şâd şen kat çûn çîft kâr lâr hay bes sây giz hem deş
 fá lur nûl bî yeh fá bu zâr zâ ğîn sîn miş â hab en dil â ná ğar meh â hic hep man sün bir mem
 me o gö şu sı ce o lü gü rî di ni min â mu ran en dil â ná ğar meh â hic hep man sün bir mem
 lü le da tî tî hî ce tî i tû bî te se ni lét rî ki di den gi e li ği ba di ne gû te le re rî gi di me ma nû se ne lik du
 lîñ lîñ geç bâñ şîp yâr kâş kâl iş bû il yâ aş lañ hâc sîn ben Çalm kor nâ bû rî rîñ her sây hâ yâ reñ sîn çâk hîş bîr kâ ter
 fá yâ vas ler zîm bir buik şeb sîn lîm ğer bîr yok şeb nûl can nûl mî cek çâr sı kan câ yîm be hâ nîñ mam
 me ha i ne sı ne ça bu şeb le me e ye sı bu gö mî gö il le ce ü ce ya mî sı sîn ba rî ça sa ba zi ge gü sa ki se ki çî
 lü le ye de re yi ne de i e se ni re da tî ki le e ge me ge mi li ta ki ki le a mi ca mi ki ca gûñ ca lî sa ya de lî sa
 Mef Şev kîn sâ sen çâ ğân lûm lar hil yar Ağ hüm lûm mem çâ yâ geç aş ey tîm ğün neğ yaz yâ hâ has mem san pik le marm yâ lar kir düm çî ğon tat mek bîm â tel
 Şev kîn sâ sen çâ ğân lûm lar hil yar Ağ hüm lûm mem çâ yâ geç aş ey tîm ğün neğ yaz yâ hâ has mem san pik le marm yâ lar kir düm çî ğon tat mek bîm â tel
 Hêp Bîl Pêk Ğân Yî Şâ Ağ Rû Ğon Bîl Bîr Rû Vâz Sîn Âñ Çêk Bîr Hêp Hül Ğör Dîl Bîl Sîn Kîr Ağ Hül Yî Kıp Uñ Çî Bîr Ğül Kâl Mây Hêr

- 37- (Lewaca Hristo Hicaz Ş.)
 38- (Tan. Cemil Bey Hicaz Ş.)
 39- (Tayos Hicaz Ş.)
 40- (Selânikî Ahmed Hicaz Ş.)
 41- (Bîmen Şen Hicaz Ş.)
 42- (Bîmen Şen Hicaz Ş.)
 43- (Bîmen Şen Hicaz Ş.)
 44- (Bîmen Şen Hicaz Ş.)
 45- (Bîmen Şen Hicaz Ş.)
 46- (M. Nâfiz İrmak Hicaz Ş.)
 47- (Yesârî Âsım Arsoy Hicaz Ş.)
 48- (Şeyh Eihem Ef. Hicazkâr Ş.)
 49- (Bîmen Şen Hicazkâr Ş.)
 50- (Selânikî Ahmed Hicazkâr Ş.)
 51- (Lem'î Ali Hicazkâr Ş.)
 52- (Hristokî Hüseyin Ş.)
 53- (Şensevâñ Zîvâ Bey Hüseyin Ş.)
 54- (Bîmen Şen Hüseyin Ş.)
 55- (Bîmen Şen Hüseyin Ş.)
 56- (Torgo Bacanas Hüseyin Ş.)
 57- (Selânikî Pınar Hüseyin Ş.)
 58- (Hacı Fâik Bey Hicazmî Ş.)
 59- (Kamânî H. Ârif Bey Hicazmî Ş.)
 60- (Bîmen Şen Hicazmî Ş.)
 61- (Musa Süreyya Bey Hicazmî Ş.)
 62- (Artokî Candan Hicazmî Ş.)
 63- (Nasîbin Mehmed Hicazmî Ş.)
 64- (Şâdi İşluy Hicazmî Ş.)
 65- (Selânikî Pınar Hicazmî Ş.)
 66- (M. Nâfiz İrmak Hicazmî Ş.)
 67- (Yesârî Âsım Arsoy Hicazmî Ş.)
 68- (Hacı Ârif Bey İsfahan Ş.)
 69- (Bîmen Şen K. Hicazkâr Ş.)
 70- (Bîmen Şen K. Hicazkâr Ş.)
 71- (Bîmen Şen K. Hicazkâr Ş.)
 72- (Bîmen Şen K. Hicazkâr Ş.)
 73- (K. Ali Reza Bey K. Hicazkâr Ş.)

Mef ü mâ has rah ter dök yan
 fâ me de ta mü me dü o
 fâ me i si ve di zü se
 lü de mu gi ba la gi
 fâ me i be bi na ri bi
 fá lâ ním meh bü ri ruh
 dep der pâ báh göz şâ
 lü db di re ti ya ri
 fe lu me bu sı sı na
 ü bir ça lun ya bit yan
 lün cam re meız hiım sıh dım

- 110- (Lem'i Altı Sadıkaraban Ş.)
 111- (İsmail Habıba Bey Tahırbınselik Ş.)
 112- (Enıderünlü Ali Bey Uşşak Ş.)
 113- (Mahmud Celalzâdın Paşa Uşşak Ş.)
 114- (Bîmen Şen Uşşak Ş.)
 115- (Bîmen Şen Uşşak Ş.)

Esas kalıptan türetilmiş münferid kullanımlar

Mef ü kın haş lî
 lü da re di li
 me de ka li
 fá gıl dar mî
 yan tâ şöh
 lü di ze e
 me gi ka de
 fá min lir mem
 der ne kim
 lü di ve se
 fe ne i ye
 ü cá bü ey
 lün nân sem vâh

- 1- (Mısrü İbrahim Hızam Ş.)
 2- (Bîmen Şen K.Hıcazkar Ş.)
 3- (Şekerci Cemil Bey Sıznâk Ş.)

Mef ü ey sey
 lüme fá le di güm li ye çek
 lüme fá cá i han i le ol
 gın nâz
 lün dir r
 ü çin mis
 fe fe ti
 lü nin fe ti
 dá ş

- 1- (Hüseyn Fahreddin Dede Hıcaz Ş.)
 2- (Sadıullah Ağa Bayraktaraban A.S.)

Mef ü rán
 lü me le
 ü lü me le
 fá dıl
 has
 fá ün
 ü ná
 lün lân
 lün lân

- 1- (Bîmen Şen Hıcazkar Ş.)

Mef ü rin
 lü me fá mî
 lü me le
 lü e le
 fá bıl
 lü hi lâ
 fe ü san
 lün dım

- (Bîmen Şen İsfahan Ş.)

SENGİNSEMÂİ (2) İKA' KALIBI
 " Mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü fe'lûn (Mef) "

(1. Tip)

Mef'ûlû me fâ şir
 Ar tik üm tik râm Á
 1- (Nâri Hâilî Poyraz Hüseynî Ş.) Ar
 2- (M. Nâfiz İrmak Hızam Ş.) Gön
 3- (Selahaddin Pınar Boyatî Ş.) Ar
 4- (Hekîmbaşî Aziz Ef. Boyatî A.S.) Á

lû ye ni ye e
 ü tik üm tik râm Á
 me ti ce ti de
 fâ şir bir şir
 me mîm
 şîm sên çek yâ
 lû di den ti re ni gâh
 me ye min zâk
 fâ min zâk
 ler gün şef ey
 lü le le siz le
 fe de ri say lîn dik
 ü kan say lîn dik
 lûn mâm sîn dên çâ

(2. Tip)

Mef'ûlû me fâ bâ
 Şâ hil ü de sa
 1- (M. Nâfiz İrmak Sabâ Ş.) Şâ

lû de sa bâ
 ü hil ü de sa bâ
 me ri
 fâ ağ lar ü yan
 lü ken ü yan
 fe de ri say lîn dik
 lü kan say lîn dik
 lûn sên

(3. Tip)

Mef'ûlû me fâ şir
 Gön tik üm tik râm Á
 1- (M. Nâfiz İrmak Hızam Ş.) Gön

lû ye ni ye e
 ü tik üm tik râm Á
 me mîm
 şîm sên çek yâ
 lû di den ti re ni gâh
 me ye min zâk
 fâ min zâk
 ler gün şef ey
 lü le le siz le
 fe de ri say lîn dik
 ü kan say lîn dik
 lûn mâm sîn dên çâ

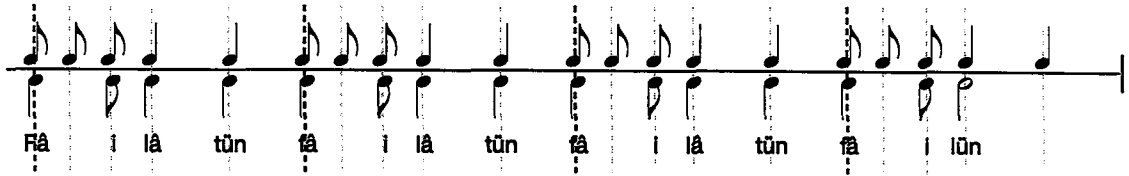
3.4. Devrihindî Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Devrihindî Usûlü'nde 129 adet (lâ-dîfî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Fâ 3 :	69 adet	% 53,48
2- Fâ 2 :	5 adet	% 25,58
3- 2,5 Mfâî :	13 adet	% 10,07
4- Mef :	6 adet	% 4,05
5- (Fâ) Fe 3 :	3 adet	% 2,32
6- 4 Mfâî :	3 adet	% 2,32
7- (Fâ) Fe 2 :	1 adet	% 0,77
8- Mef-Fâ :	1 adet	% 0,77

Görüldüğü üzere, Devrihindî Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” veznidir. Bu veznin îka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

DEVRIHİNDÎ İKA' KALIBI “ Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 3) ”

(2. tip)

Fâ i lâ le rim
tün her
fâ gün
i bu
lâ sâ
i hil
fâ ler
de
lâ mah zün
tün
fâ böy
le ben
lün

(Sadeddin Kaymak Hızam S.)

(3. tip)

Pâ i lâ ki vus
tün let
fâ var
i kên
lâ
tün is
fâ ret den ol
lâ tün mam
fâ nês
i lün eyâb

(Rif at Bey Nihâvend S.)

(4. tip)

Fâ i lâ mi mah
tün mû
fâ rün sebep
tün tir
fâ râ le vü
lâ
fâ yâ
lün dirma

(Rif at Bey Nihâvend S.)

DEVRIHINDÎ İKA' KALIBI
“ Fâilâtün fâilâtün fâilâtün (Fâ 2) ”

(1. tip)

Fâ Sün Göl Gbn Gör Djl Djar Çar Bjr İfî İş Hüs Ey Bjr Dîr Añ İ Læv Sby Sev Ey Sæv Baş Ey Sey Læv Njm Ml Ner

Fâ i lün ger şü bû her ran vah nem Yû dem zûn kil sen yan çûn at ih gön â yâr yî gün ün ey Yû dim bî ser lû

fâ dâ hî hâ dem müş yâr var şûf eî eî dî den dim yâ kuy yâ lüm yâ cî hüs gî şly şî şûf gbn gârn tâ sæv

tün ger şü bû her ran vah nem Yû dem zûn kil sen yan çûn at ih gön â yâr yî gün ün ey Yû dim bî ser lû

i lâ dö küp be rî e den le rim he zâ a man e der sin_ey rî dî den_ef lû mü ge rû pe rî se nin bu sâ dî re dek ne dir ba nâ se râ le bir i lë e ser rin ey u san ga rî le dim li söz

fâ tün dil çâr göz var hîm nâ ker rû had gön den ey fe dir ey haş tîn dem şen føy yâr kın şâ düm le ey tât

tün zül ey dü ter dî â tîg pey ey kin nin şim tē çâ kim tîn tâ kas bir gül lût ağ aş ruh gör ey yâ ey

i lâ bû il be nim lû mü mek_ıs de şim be i ha is me lek a man ti yâ nû â le mem gö rüş il bî e den ti fâ me der le sen di ğim gû il dî ğim la din le dî re dîp le rin ni gâh ki ih de sin

- 1- (Hacı Fâik Bey Düğâhî Ş.)
- 2- (Bolâhenk Nûri Bey Düğâhî Ş.)
- 3- (Şevkî Bey Hicazkâr Ş.)
- 4- (Tan. Cenil Bey Hüseynî Ş.)
- 5- (Ali Efendi Evcârâ Ş.)
- 6- (İsmail Halîka Bey Ferahfezâ Ş.)
- 7- (Nikoğos Ağa Ferahmâk Ş.)
- 8- (Latîf Ağa Hicaz Ş.)
- 9- (Medent Aziz Efendi Hicaz Ş.)
- 10- (Tan. Ali Efendi Hüseynî Ş.)
- 11- (Ârnâ Nâzım Hüseynî Ş.)
- 12- (Agop Ayanak Hüseynî Ş.)
- 13- (Kapril Hüseynî Ş.)
- 14- (M. Celâleddin Paşa İsfahan Ş.)
- 15- (Cevdet Çağla K. Hicazkâr Ş.)
- 16- (Rif at Bey Rasr Ş.)
- 17- (Hacı Fâik Bey Rasr Ş.)
- 18- (Hacı Arif Bey Sabâ Ş.)
- 19- (İsak Varon Sîzdâil Ş.)
- 20- (Latîf Ağa Sîznâk Ş.)
- 21- (Rif at Bey Sîznâk Ş.)
- 22- (Hacı Arif Bey Sîznâk Ş.)
- 23- (Hâşim Bey Şevkefzâ Ş.)
- 24- (Latîf Ağa Uşşak Ş.)
- 25- (Bîmen Şen Uşşak Ş.)
- 26- (Bolâhenk Nûri Bey Uşşak Ş.)
- 27- (Hacı Arif Bey Evç Ş.)
- 28- (Hacı Arif Bey Hicazkâr Ş.)

DEVRIHINDI İKA' KALIBI
 “ Mefâlûn mefâlûn mefâlûn mefâlûn (4 Mefâl) ”

(1. tip)

Me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn
 Gû zel sin meş re bí er fá bí aş bû ti bá bir í er sên me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn
 Sbz oi maz hüs hü sên rü ne hüs mü vâ mi se mu vá fik ver i lûn sin sin

1- (Ziyâ Bey Bestenigâr Ş.)
 2- (Rif'at Bey Sitznâk Ş.)

(2. tip)

Me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn
 De ğil dî böy ve ev fá táv nî rên tî ol du i lûn i lûn i lûn i lûn i lûn

1- (Ziyâ Bey Bestenigâr Ş.)
 2- (Aleko Bacanos Segdi Ş.)

DEVRIHINDI İKA' KALIBI
 “ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün (Fâ) Fe 3) ”

Fâ ot aş fe tün lâ i lâ tün fe de li tün rî há i lá şú mu zu fe bú du i lá ey ki mes i lûn yu sun ru sun fe ú ko tün rî dá o yâ kí sêv me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn me fá i lûn

1- (Rif'at Bey Evc Ş.)
 2- (Aleko Bacanos Segdi Ş.)

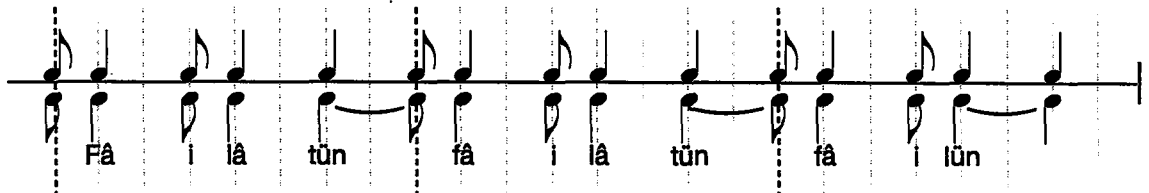
3.5. Düyek Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Düyek Usûlü'nde 102 adet (lâ-dîni) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Fâ 2 :	34 adet	% 33,33
2- Fâ 3 :	13 adet	% 12,74
3- 2 Mstef :	12 adet	% 11,76
4- Mef :	10 adet	% 9,80
5- 2 Mfâî :	8 adet	% 7,84
6- Mfâi-Fei :	8 adet	% 7,84
7- 2,5 Mfâî :	7 adet	% 6,86
8- (Fâ) Fe 3 :	6 adet	% 5,88
9- 4 Mfâî :	5 adet	% 4,90
10- 2 Msteflât :	3 adet	% 2,94
11- (Fâ) Fe 2 :	1 adet	% 0,98

İncelediğimiz diğer usûllerde bestekârların yüksek orandabir vezinde ve îka' kalıbında birleştiklerini gördük. Fakat Düyek usûlünde her ne kadar Fâ 2 vezni % 33.33 oranıyla en çok kullanılan vezin ise de bestekârlar aslen birbirine benzeyen fakat birbirinden farklı îka' kalıpları kullanmışlar, ortak müşterekte birleşmemişlerdir. Kanımızca bu usûlün klâsik usûl olmaktan çok, daha hafif meşreb görülmesinin sebebidir. Usûlün bestekârlar arasında bu intibaa sahip olmasının sebebi oyunhavalarında, basit şarkılarda kullanılmış olması da olabilir. Fâ 2 vezninde üzerinde en çok birleşilen îka' kalıbı aşağıda verilmiştir:

DÜYEK İKA' KALIBI " Fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 2) "

Tablo 5. Düyek Usulü İka' Kalıpları

DÜYEK İKA' KALIBI

"Fâilâtün fâilâtün (Fâ 2)"

(1. Tip)

Fâ Mak *1- (Hacı Ârif Bey Hicaz Ş.)*
İ de min *2- (Kemânî Serîs K. Hicazkâr Ş.)*
Lâ le mî *3- (Hacı Ârif Bey Mâhur Ş.)*
Mâ le dur *4- (Lem'î Ath Rast Ş.)*
Fâ mu câ *5- (Şakir Ağa Segâh Ş.)*
İ me nân
Lâ mî câ hî
Tün nâ nâ
Tün gün lin
İ lâ tün
Fâ dên lâ
Fâ söh
Lâ tün
Fâ u nüt tuk

(2. Tip)

Fâ der zîm
İ lâ aş nâ
Tün kin dil
Fâ şî beh
İ lün ve kâr
Fâ çâ ben
İ lün ve kâr
Fâ şî beh
İ lün ve kâr
Fâ hâ
İ lün ve kâr
Fâ hâ

(3. Tip)

Fâ dên lâ
İ lâ tün
Fâ söh
Lâ tün
Fâ u nüt tuk
Fâ dên lâ
İ lâ tün
Fâ söh
Lâ tün
Fâ u nüt tuk

(4. Tip)

Fâ söh
İ lâ tün
Fâ u nüt tuk
Fâ dên lâ
İ lâ tün
Fâ söh
Lâ tün
Fâ u nüt tuk

(5. Tip)

Fâ söh
İ lâ tün
Fâ u nüt tuk
Fâ dên lâ
İ lâ tün
Fâ söh
Lâ tün
Fâ u nüt tuk

1- (Nikoğos Ağa Ferahîk Ş.)

(6. Tip)

1- (Hacı Arif Bey Hicaz Ş.)

Mes tüzeh
Fâ i lâ
tün ri
fâ fir
i ka ti
tün hic
fâ râ
i lün
mi nam

(7. Tip)

1- (Enderunlu Hâfiz Hüsnü Bestenigâr Ş.)

Fâ Cûş
i lâ dip
tün göz
fâ yâ
şî is
tün ter
fâ çâğ
i lün
la mâk

(8. Tip)

1- (Rif'at Bey Ferahfeza Ş.)

Fâ Zâh
i lâ müj
tün gâ
fâ nün
lâ tün
la gön lüm
fâ yâ
re si

(9. Tip)

1- (Tan. Osman Bey Nihâvend Ş.)

Fâ Gör
i lâ güm
tün an
fâ dâ
se ni
tün ey
fâ nev
ci van

(10. Tip)

1- (Rif'at Bey Rast Ş.)

Fâ Ey
i lâ rem
tün fer
fâ mâ
şâ hin
tün şâ
fâ hî
ci han

(11. Tip)

1- (Necip Paşa Sîzânk Ş.)

Fâ Ney
i lâ zap
tün tet
fâ sem
lâ li
di
fâ vâ
ne mi

(12. Tip)

Fâ | Fâ | lâ | lâ | tün | tün | fâ | ol | fâ | ol | müyör | müyör | tün | gön | fâ | lüm | fâ | lüm | lün | benüm

1- (Ermin Ongan Nihavend Ş.) Ğâm: cân â

(13. Tip)

Fâ | Fâ | lâ | lâ | tün | tün | fâ | kat | fâ | kat | le | bağ | tün | nim | fâ | dağ | fâ | nim | lün | nim

1- (Endertun Ali Bey Dığah Ş.)

(14. Tip)

Fâ | Fâ | lâ | lâ | tün | tün | fâ | söy | fâ | söy | le | yim | tün | ey | fâ | gül | fâ | gül | lün | nim

1- (Nikağos Ağa Muşayerkürü Ş.) Var

(15. Tip)

Fâ | Fâ | lâ | lâ | tün | tün | fâ | at | fâ | at | tün | nül | tün | nül | fâ | ey | fâ | ey | lün | ni

1- (Nikolait Feralifeza Ş.)

(16. Tip)

Fâ | Fâ | lâ | lâ | tün | tün | fâ | et | fâ | et | lâ | tun | fâ | tun | fâ | tun | fâ | tun | lün | sesin

1- (Şakir Ağa Buselek Ş.) Sün

(17. Tip)

Fâ | Fâ | lâ | lâ | tün | tün | fâ | et | fâ | et | lâ | aş | fâ | aş | lâ | tün | fâ | tün | fâ | tün | fâ | tün | lün | re fâş

1- (Mehmed Kâmi Ef. Hicaz Ş.) Ol

DÜYEK İKA' KALIBI

“ Fâilâtün fâilâtün fâilâtün (Fâ 3) ”

(1. Tip)

1- (Hacı Ârif Bey Hicaz Ş.)

2- (Âli Rifat Çagatay Yegâh Ş.) Mec

(2. Tip)

1- (Rifat Bey Muhayyerkürdî Ş.) Şen

(3. Tip)

1- (Karnet İbrahim Sabâ Ş.) Çâ

(4. Tip)

1- (Yezârî Âsm Arsoy Sultân Yegâh Ş.) Ben ca

(5. Tip)

1- (Bimen Şen Sabâ Ş.) Boy

DÜYEK İKA' KALIBI

"Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (4-Mfâi)"

Me fá Mû hey A nil Ke der Şu göğ Ke der
 lün ol yâr mî yir hiç yâ sin den süm siz
 me fá du mec le den ti lip co şar lün ol yâr mî yir hiç
 lün sâ yer mem san lar i lis bir bil bak ağ
 me fá ki yâ de mey sa rar qi ken ta şar
 lün mâ et ren ay kal me fá ne ler ş güm qi ruh güi ná
 lün sün ler rin dir dim dön dem sâ den şâ
 lün mâ et ren ay kal me fá ne ler ş güm qi ruh güi ná

- 1- (Râkam Elkautlu Hüseynî Ş.)
- 2- (Şemseddîn Zeyâ Bey Hicaz Ş.)
- 3- (Nasibin Mehmed Hicaz Ş.)
- 4- (Cevdet Çağla Hızzam Ş.)
- 5- (Yesârî Âsim Arsoy K.Hicazkâr Ş.)

DÜYEK İKA' KALIBI

"Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (Mfâi-Fei)"

Me fá Ka çin Gö züm Vi sâ Za man Ha yâi E lem
 lün ci fas de li o lur i çin ge çer tün bu dir ol hac geç mâ
 fe li ba har ve nü mâ i le mest ki a nin de a lip de dik am
 me fá so lar ha yâ ha yâ le i öm ha ki lün der bi dal sa der ru der kat öy
 lün der bi dal sa der ru der kat öy fe i lün e me lin be de ti ma gö nüi de rin be de de
 lün der bi dal sa der ru der kat öy me fá so lar ha yâ ha yâ le i öm ha ki

- 1- (Cevdet Çağla Sultânıvegâhî Ş.)
- 2- (Ahmed Râsim Bayataraban Ş.)
- 3- (Râkam Elkautlu Hicazkâr Ş.)
- 4- (Lem'i Ali Hüseynî Ş.)
- 5- (Râkam Elkautlu Nihâvend Ş.)
- 6- (Fahri Kopuz Sîznak Ş.)

DÜYEK İKA' KALIBI

"Mefûlü mefâlü mefâlü, feûlün (Mef)"

(1. Tip)

Mef
û mâ
lû me fá
te mî fir
kât
lû me fá
tu tu yör
gîr
lû fe ú
ye li gön
lün lüm

1- (Isak Varon Dilkeşhâverân Ş.)

(2. Tip)

Mef
û
lû me fá
yi ne bir
dil
lû me fá
be ri pâ
kî
lû fe ú
ze ce mâ
lün

1- (Rif'at Bey Süznâk Ş.)

(3. Tip)

Mef
û
lû me fá
i çe lim
çâ
lû me fá
mi ni
fâ
de m sâz
lün fe ú
o la rak
lün

1- (Rif'at Bey Muhayyer Ş.)

(4. Tip)

Mef
û
lû me fá
tik
bu so lan
bah
lû me fá
çe de
fâ
bül
lün fe ú
le re yer
lün yök

1- (Albeddin Yavaşca Hicaz Ş.)

(5. Tip)

Mef
û lü me fá
gün o
ben
lû me fá
me gi bi ná
çâr
lün fe ú
o cak
lün

1- (Kemânî Serkis Hızşam Ş.)

(6. Tip)

Mef
û lü me fá
net le
ge çen
lün fe ú
be şa fak
lün sin
pen
lün fe ú
sin

1- (Sâdeddin Kaynak Uşşak Ş.)

DÜYEK İKA' KALIBI
" Müstefilün müstefilün (2 Mstef) "

(1. Tıp)

Müs Gör BİL
tef düm kâd
i bu ri
lün gün mi
müs câ hor
tef nâ bâk
i lün ni dia gel

(2. Tıp)

Müs AŞ Üf
tef kin tâ
i la de
lün ben nüm
müs ey ey
tef nâ bî
i lün ze nin ve fâ

(3. Tıp)

Müs Ey
tef dil
i be
lün ti
müs hoş
tef nev
i lün re sim

(4. Tıp)

Müs AŞ
tef kin
i la
lün sı
müs nem
tef dağ
i lün nım

(5. Tıp)

Müs Gbr
tef düm
i se
lün ri
müs di
tef düm
i e
lün sır

1- (Dede Efendi Mâhur Ş.)
2- (Kıarnet İbrahim Şevkefâ Ş.)

1- (Dede Efendi Hicaz Ş.)
2- (Dede Efendi Rast Ş.)

1- (Hâşim Bey Mâhur Ş.)

1- (Nikoğos Ağa Hicaz Ş.)

1- (Nikoğos Ağa Sabâ Ş.)

DÜYEK İKA' KALIBI
"Mefâilün mefâilün (2 Mefâil)"

(1. Tip)

Me fá nin çin lün ey lan
 Şe nin çin nâ ey lan
 Ni çin nâ ey lan
 me şe de fá hi sin lün bân le
 í hú öy

1- (Dede Ejendü Ferahnâk Ş.)
 2- (Nikoğos Ağa Hızzam Ş.)

(2. Tip)

Me fá Şe nin Rê vâ lün sen mek
 í ah gül fá lí rî me gü pe
 lün ey ey

1- (Bhmen Şen K.Hicazkâr Ş.)
 2- (Kemânî Ali Ağa Süznâk Ş.)

(3. Tip)

Me fá Şe bí Be hey lün du sen
 í ol sin me fá ha yâ der
 lün lat lim

1- (Nasibin Mehmed Mâhur Ş.)
 2- (N. Halil Poyraz Tâhribâseik Ş.)

(4. Tip)

Me fá Yı ne gör lün dü me fá gö züm
 lün ri yâ

1- (Rifat Bey Sabâ Ş.)

DÜYEK İKA' KALIBI
"Mefâilün mefâilün fe'lün (2,5 Mefâ)"

(1. Tip)

Mefâ
1- (Civan Ağa Hicazkâr Ş.) Rî yâ
1- (Civan Ağa Hicazkâr Ş.) El er

î sız dir
lün çeş mek
me mi vi
fâ â sâ
î hû lî
lün yû yâ
fe û sever
lün düm
güç

(2. Tip)

Mefâ
1- (Hasan Nesim İsfahan Ş.) Ge lir

î ken
lün mec
me li
fâ sâ
î yâ
lün rîm
fe û gücen
lün di

(3. Tip)

Mefâ
1- (Hacı Ârif Bey Bestenigâr Ş.) Çihân

î kâm
lün al
me ma
fâ dâ
î dev
lün rîn
fe de
lün lîn
lün lîn

(4. Tip)

Mefâ
1- (Rif'at Bey Hicaz Ş.) Çiğir

î de
lün nâ
me ti
fâ has
î ret
lün aç
fe ti
lün dağ
lün lar

DÜYEK İKA' KALIBI
 "Müstefilâtün müstefilâtün (2 Msteflât)"

(1. Tıp)

1- (Civan Ağa K. Hicazkâr Ş.)

(2. Tıp)

1- (Hacı Arif Bey Hicaz Ş.)

(3. Tıp)

1- (Kendâri Rıza Ef. Hüseyin Ş.)

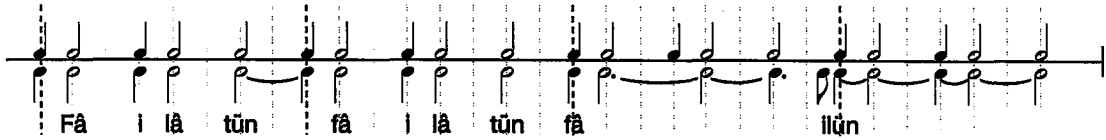
3.6. Ağır Düyek Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Ağır Düyek Usûlü'nde 18 adet (lâ-dînî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Fâ 2 :	8 adet	% 44,44
2- 2 Mstef :	6 adet	% 33,33
3- 2,5 Mfâî :	1 adet	% 5,55
4- Mef :	1 adet	% 5,55
5- 4 Mstef :	1 adet	% 5,55
6- 2 Msteflât :	1 adet	% 5,55

Görüldüğü üzere, Ağır Düyek Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Fâilâtün fâilâtün fâilün” veznidir. Bu veznin îka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

AĞIRDÜYEK İKA' KALIBI “ Fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 2) ”

AĞIRDÜYEK İKA' KALIBI

" Müstefilâtün müstefilâtün. (2 Mstefât) "

Müs tef tır gö lü nî lâ tün de müş da ği me lâ lâ tün lîm

1- (Dede Efendi Hicaz Ş.) Çok

AĞIRDÜYEK İKA' KALIBI

" Müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün müstefilâtün (4 Mstef) "

Müs tef Ey çeş mi â lün ri lî tef hic müş hû lün â müş ilün larâ müş sal tef din lün be ni müş ten hâ ilün larâ müş sal tef din lün be ni

1- (Dede Efendi Hicaz Ş.) Ey çeş

AĞIRDÜYEK İKA' KALIBI

" Mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü (Mef) "

Mef ü ce o şaf kü ni kal bîm lü me fâ ki ni kal bîm lü fe û de ya şat lün sarm

1- (Yezârî Âsm. Arsoy K. Hicazkâr Ş.) Öim rüm

AĞIRDÜYEK İKA' KALIBI

"Fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 3)"

(1. Tip)

Fâ Hâ }
 1- (Dede Efendi Hızzam Ş.)

Fâ ker fâ i re tak lâ tün rî fâ i lâ ey lesem tün sul fâ tâ iün nîma

(2. Tip)

Fâ Yâr }
 1- (Medeni Azîz Ef. Hıczaz Ş.)

Fâ (i) aç lâ tün tî fâ tâ fâ sî ne lâ tün rî lâ yâ ze yâ fâ tâ tün sad fâ pâ i re lün me

(3. Tip)

Fâ Ağ }
 1- (Hacı Fâik Bey Hüseynî Ş.)

Fâ lâ mâ lâ mî bir tün ey fâ â şî kî mih tün net fâ yâ iün ma

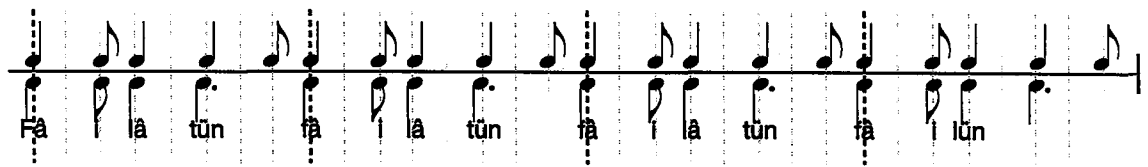
3.7. Müsemmen Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Müsemmen Usûlü'nde 66 adet (lâ-dîfî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Fâ 3 :	41 adet	% 62,12
2- Fâ 2 :	14 adet	% 21,21
3- 2 Mstef :	6 adet	% 5,40
4- (Fâ) Fe 3 :	3 adet	% 4,54
5- 2,5 Mfâî :	3 adet	% 4,54
6- Mef :	2 adet	% 3,03
7- 2 Mfâî :	1 adet	% 1,51
8- 4 Mfâî :	1 adet	% 1,51
9- Mef-Fâ :	1 adet	% 1,51

Görüldüğü üzere, Müsemmen Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” veznidir. Ayrıca bütün usûller içinde “Fâ 3” vezninin en çok kullanıldığı usûlde bu usûldür. Bu veznin îka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

MÜSEMMEEN İKA' KALIBI “ Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 3) ”

Tablo 7. Müsemmen Usulü İka' Kalıpları

MÜSEMMEŃ İKA' KALIBI

“Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün (Fâ 3)”

(1. Tip)

Fâ Gb̄z Dili S̄en N̄ev F̄ey S̄â B̄ir K̄is A Ḡeç H̄elm A Leyl̄ T̄ov T̄ur H̄es Aĝ H̄elm İ ĩ Ğeç Aş B̄in İ Ḡül V̄us B̄y Z̄ül A D̄â Ḡb̄z R̄û Ḡön N̄im B̄y Ḡön

le r̄in â r̄ar rie s̄öy ba h̄â zi aş ki yâ ba k̄is met ay te ş̄i ti sev de mâ fi tâ o l̄ur be et l̄ur der re tim la ç̄eş se v̄er ti r̄â ti yar ti öm ki min ze b̄ân ti r̄â ȳü z̄ün la t̄ün d̄ö n̄ül t̄ü r̄ün mi h̄üs le rim zi ş̄eb l̄ü m̄ü ni gl̄â d̄ö n̄ül l̄ü m̄ün

t̄ün tâ ken l̄er r̄i k̄in m̄ey lâ ni hic d̄â ilh b̄i k̄i tim de ç̄ok m̄im s̄in kin lik r̄ün üm s̄öy kin sol d̄ân d̄ön zen tan n̄ü de kan mest

d̄öĝ bul̄ s̄in v̄us ç̄y s̄ün b̄aş m̄âk r̄n l̄ar ḡös ş̄ü h̄uz̄en aş ben es eş ç̄âr b̄eh nev r̄hi l̄er lâ d̄ük gay d̄ân ç̄i yet â s̄ân aĝ ey k̄â d̄er h̄â

du ğ̄ün du sev ne s̄öy la tin mü ki bir ka dur sa le yak la öm tip le d̄âr i ç̄in ka c̄â v̄â ki d̄ir ki l̄ez ya nar se bep si h̄ic ba h̄â d̄i yok sin_öl e fen ç̄a öm r̄i el h̄â r̄i n̄e m̄ek_öl re min ki bir la rim le d̄in li ol̄ de d̄üş li var

den s̄ân ç̄eş sin ç̄ir lâ leim lah ş̄i İh m̄ek aş her ç̄il d̄üm aĝ k̄el heim n̄â öli b̄jü d̄et n̄i ben den t̄ün s̄en ey m̄üp ç̄e r̄âr ey t̄ñ yok ç̄n ğ̄am

la r̄i bi fet de ȳü ki ey ye z̄âr za öm ne vol ti yar ö l̄ur k̄i m̄i ne f̄es de tâ e l̄im de ğ̄il ma m̄iş ye n̄ü se us b̄jü_öl be r̄i s̄u h̄ân de tâ ş̄i ler ye ter de bir di lâ ş̄i k̄â a r̄ar le rim be r̄i mi dur da d̄er de ğ̄il

t̄ün mah bir tâ ilk r̄ü el t̄ün r̄üm ken ol̄ mü tan bir k̄ât le bir pey â fer lan muş ğ̄ül per kat her ey v̄i ş̄â ç̄ir r̄i ş̄en ol̄ meç bir m̄ân kas

r̄üm n̄ez nin â r̄i ç̄en s̄ân b̄it ç̄i d̄üm ken ç̄ir âh k̄âl ç̄ok ğ̄ün m̄â v̄â yâ m̄âz nev ç̄ür d̄âz k̄âl neş̄ b̄i r̄â him̄nev ç̄ir ğ̄öz m̄ân r̄ü h̄arf ğ̄iz v̄et

İün (ü) ç̄ur li ȳar ba na yi na ş̄e b̄âb ğ̄i ç̄er ba na me den ma sin bu ğ̄ün di ni e ç̄er o l̄ur ma di za man de ğ̄il ne de re sin di ma gö n̄ül le yim bi r̄az le ma di ye f̄â ne ye be ni le sin ç̄ir n̄ül le rin i ç̄in z̄âr n̄ü a t̄iş d̄ir de ğ̄il

- 1- (İsmail Habta Bey Evcârâ Ş.)
- 2- (Bestenigâr Ziya Bey Ferahnâk Ş.)
- 3- (Akan Özkân Ferahnâk Ş.)
- 4- (Lem'i Altı Hıcaz Ş.)
- 5- (Ekrem Karadeniz Hıcaz Ş.)
- 6- (Melahat Pars Hıcaz Ş.)
- 7- (Sâdi Hoşses Hıcaz Ş.)
- 8- (H. Münir Elcioĝlu Hıcaz Ş.)
- 9- (İ. Habta Bey Hsarb̄selik Ş.)
- 10- (Şükürâ Tunar Hıseyin Ş.)
- 11- (Zeki Duygulu Hıseyin Ş.)
- 12- (İsmail Habta Bey Hızzam Ş.)
- 13- (Lem'i Altı Hızzam Ş.)
- 14- (S. Ziya Özbekkan Hızzam Ş.)
- 15- (Şerif İçli Hızzam Ş.)
- 16- (Şerif İçli Hızzam Ş.)
- 17- (Ekrem Güyer Hızzam Ş.)
- 18- (A. Sâmî Tokar Hızzam Ş.)
- 19- (Sâdi Hoşses Karacıĝar Ş.)
- 20- (Hacı Ârif Bey K.Hıcazkar Ş.)
- 21- (Cevdet Çaçla K.Hıcazkar Ş.)
- 22- (Sâdi Hoşses K.Hıcazkar Ş.)
- 23- (Ekrem Güyer K.Hıcazkar Ş.)
- 24- (Ziya Paşa Nişaburek Ş.)
- 25- (Cevdet Çaçla Nişaburek Ş.)
- 26- (Vecdî Deryal Nişaburek Ş.)
- 27- (Hacı Ârif Bey Rast Ş.)
- 28- (Refik Fersan Rast Ş.)
- 29- (Emin Ongan Rast Ş.)
- 30- (Ekrem Güyer Rast Ş.)
- 31- (Hacı Ârif Bey Sıznâk Ş.)
- 32- (İbrâhim Tuĝberk Sıznâk Ş.)
- 33- (Sâdi Hoşses Sıznâk Ş.)
- 34- (Bestenigâr Ziya Bey Tâhrib̄selik Ş.)
- 35- (Cinuçen Tanrikorur Tâhrib̄selik Ş.)
- 36- (Emin Ongan Uşşak Ş.)

(2. Tip)

Fâ
i lâ tûn gûr sâ
di u yan Bâht
fâ bêt nâ
tûn gur sâ
fâ hêz dî
lâ nû de
tûn hum bî
fâ ağ dâ
tûn ben
fâ lâ (i) bîr
tûn nây
tûn bîr
lâ te lâ
fâ mûp
tûn kâ
lâ di aş

fa sin
n mîz
fâ bîr
gö nûi
fâ bîr
tûn ben
fâ lâ (i) bîr
tûn nây
tûn bîr
lâ te lâ
fâ mûp
tûn kâ
lâ di aş

1- (N. Halil Poyraz Hüseynîtaştrın Ş.) Vâ

2- (Hacı Ârif Bey Uşşak Ş.)

(3. Tip)

Fâ
i lâ tûn kâ
di aş

fa sin
n mîz
fâ bîr
gö nûi
fâ bîr
tûn ben
fâ lâ (i) bîr
tûn nây
tûn bîr
lâ te lâ
fâ mûp
tûn kâ
lâ di aş

(Ahmed Aksoy Dîgâh Ş.) Dâr

(4. Tip)

Fâ
i lâ tûn ağ
te rîp

fa sin
n mîz
fâ bîr
gö nûi
fâ bîr
tûn ben
fâ lâ (i) bîr
tûn nây
tûn bîr
lâ te lâ
fâ mûp
tûn kâ
lâ di aş

(Hacı Ârif Bey Mâhur Ş.) Gûs

MÜSEMMEEN İKA' KALIBI

“ Mef'ûlü fâilâtü mef'âlü fâilün (Mef-Fâ) ”

Mef ü gün
Bir lü se nin le
fâ i fâ bez mi a lem
lü me fâ et mek is te
lün ri m

(Karnik Germiryan Acemkârdî Ş.)

MÜSEMMEEN İKA' KALIBI

“ Mef'ûlü mef'âlü mef'âlü fe'âlün (Mef) ”

Mef ü mür ey
Mâh lü ba le şî ka me le
fâ i fâ bin ğim
lü me şî ka me le
lüt kal
lü fe be ni dî r

1- (Hâfiz Cemâl K.Hicazkâr Ş.)

2- (Karnik Germiryan Şevkefzâ Ş.)

MÜSEMMEEN İKA' KALIBI

“ Mef'âlü mef'âlü mef'âlü mef'âlü (4 Mefâ) ”

Me fâ i lün râ
i lün ra
me fâ i lün zîn gül
me fâ i lün du diak tan müj
me fâ i lün de ler sin
me fâ i lün i gel

(Lem'i Aitî Karcığar Ş.)

MÜSEMMEŦ İKA' KALIBI
 "Mefâilün mefâilün feilün (2,5 Mefâ)"

(1. Tip)

- 1- (Hacı Ârif Bey Karçıġar Ş.)
 2- (Lem'i Aht Uşak Ş.)

(2. Tip)

(Hacı Ârif Bey Hitaz Ş.)

MÜSEMMEŦ İKA' KALIBI
 "Mefâilün mefâilün (2 Mefâ)"

(Lem'i Aht K.Hitazkâr Ş.)

MÜSEMMEŦ İKA' KALIBI
 "(Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün ((Fâ) Fe 3)"

- 1- (İ. Hakka Bey Hisarbûselik Ş.)
 2- (Cinuçen Tarrıkorur Muhayyiribihile Ş.)

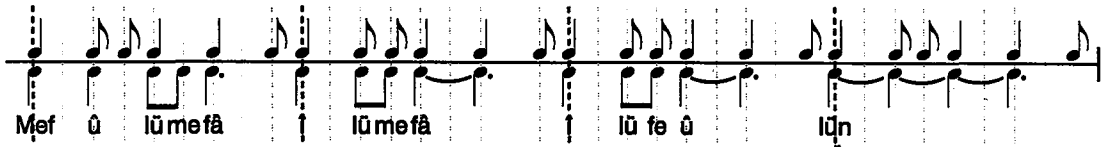
3.8. Aksak Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Aksak Usûlü'nde 419 adet (lâ-dînî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Mef :	154 adet	% 36,75
2- (Fâ) Fe 3 :	88 adet	% 21
3- Fâ 2 :	42 adet	% 10,02
4- Fâ 3 :	33 adet	% 7,87
5- 2,5 Mfâî :	30 adet	% 7,15
6- (Fâ) Fe 2 :	23 adet	% 5,48
7- 2 Mfâî :	14 adet	% 3,34
8- 2 Msteflât :	12 adet	% 2,86
9- 2 Mstef :	9 adet	% 2,14
10- 4 Mfâî :	8 adet	% 1,90
11- Mef-Fâ :	4 adet	% 0,95
12- Mef-Mfâîln-Feû :	2 adet	% 0,47

Görüldüğü üzere, Aksak Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Mef’ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün” veznidir. Bu veznin îka’ kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

AKSAK İKA’ KALIBI “ Mef’ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün (Mef) ”

Tablo 8. Aksak Usûlü İfka' Kalıpları
AKSAK İFKA' KALIBI

(1. Tip)

“Mefâilü mefâilü mefâilü fevlün (Mef)”

Mef

İlün İ şam de sin de qî gîm ler qî lîh de İ geç den sen şün de şam şin şin den şam şin şin de gül lar yî dî sin miş vey et var

lû me fâ
li gö zün
gü ze lim
sa na sen
gü ze lim
pi na rak
da bi te
ne de rek
ba na mes
ki ca ri
re ne mah
li ca nin
gl i ler
se ba hâr
ki gü zel
ne de mek
ne de bir
do lu bir
ne i lâ
le me sen
da gü zel
ni mi yik
se ni sı
ki gö züm
ri dil â
pi ni yor
bü lü güs
ca la rin
ne yi ne
ri ma bin
fe t dev
la ri ak
hi si tem
ri mi yak
li ye şil

ren ney bak gön giz mâ çit tâ ten rûm bah göz din şin ah yâ yaz lîh çar ten tîh nem uy teş sen ey kal yâk çar ran ben ka kan dî

gl ya rat
di o na gül
ca i ter
li ke men
zi yi an
gi de sev
ne de sin
den a yir
u vi sa
çe le rin
le ri yes
le de vaz
da ha gül
la ma din
re ml ol
ge ce sin
de bi rak
bi me sel
de gü zel
te me lîh
de u yut
ku ya kan
le re yan
ki te lîh
le di ol
bi kan ağ
tim a bâ
di ni kur
o la cak
zi sa rar
re gö nül
li ke bab
de le rin

ya miak tan dîm çir vil zan ki İ çâ Çam sev sen bel mek şî yâ mâ â ruh râ mem T gay çir bül gön şâ beğ â sac şü beğ dâ

ü da kün gül düm lüm hüm len sâ vol tan lar bir gam gül dîm dli dâ râ hüs nâ hâ yâ çî ver yâ vak mez zül giz git dir tün â dim

mi o hül
mü u nut
sün u fuk
se ni sev
dû şü yor
şu ge len
me ge çer
ga ri sâ
sün o tâ
be ri dir
ça li nir
ge çî yor
li ha zan
gl bi sin
se ni sev
ber i çin
gl bi hül
ni mi pey
ni ce mlâ
da gü zel
ne yi vî
di dü şün
ki ya mam
me di ml
re li kuş
t se her
se yü zün
fû pe ri
li he ves
gl de bir
bu ka din
yi ne bir
te şî gam
da o sev

1- (Emin Ongan Acemkârî Ş.)
2- (Rokam Elkutlu Nihâvend Ş.)
3- (I. Baha Süreysen Rast Ş.)
4- (İrfan Doğrusöz Acemaştrân Ş.)
5- (I. Baha Süreysen Acemaştrân Ş.)
6- (Alâeddîn Yavuşca Acemkârî Ş.)
7- (Cinuçen Tanrıkorur Evcârî Ş.)
8- (Şevki Bey Hicaz Ş.)
9- (Üstî Şejik Bey Hicaz Ş.)
10- (Hakka Bey Hicaz Ş.)
11- (Yesârî Âsm Arsoy Hicaz Ş.)
12- (Şükürî Tunar Hicaz Ş.)
13- (Melahat Pars Hicaz Ş.)
14- (Melahat Pars Hicaz Ş.)
15- (Şeyh H. Ehtem Ef. Hicazkâr Ş.)
16- (H. Fehri Müvel Hicazkâr Ş.)
17- (Muzaffer İtkar Hicazkâr Ş.)
18- (Alâeddîn Yavuşca Hüseyin Ş.)
19- (Zekâî Dede Hicazam Ş.)
20- (Sadî İşıyay Hicazam Ş.)
21- (Ferîhîzâde İ. Vefta Ef. İsfahan Ş.)
22- (Zeki Duygulu İsfahan Ş.)
23- (Hacı Arif Bey Karcağar Ş.)
24- (Çavan Ağa Karcağar Ş.)
25- (Lem'î Ağa Karcağar Ş.)
26- (S. Ziya Özbekîan Karcağar Ş.)
27- (M. Nâfiz İrmak Karcağar Ş.)
28- (Hacı Arif Bey K. Hicazkâr Ş.)
29- (Sahak Hocasar K. Hicazkâr Ş.)
30- (Yesârî Âsm Arsoy K. Hicazkâr Ş.)
31- (Alâeddîn Yavuşca K. Hicazkâr Ş.)
32- (Lutfî Ağa Mâhür Ş.)
33- (Hacı Arif Bey Muhiyyer Ş.)
34- (Şükürî Tunar Muhiyyer Ş.)

Mef **Ü** mem sız kah sız zül hâ kâl bâ tın an yâ dün vür bî den me sil şim tım kî rın kım dil çem nün lîm gün dî nâ
 Bil sız kah sız zül hâ kâl bâ tın an yâ dün vür bî den me sil şim tım kî rın kım dil çem nün lîm gün dî nâ
 (Râkım Elkâulu Muhsayyerkârâtî Ş.)
 (Kaptanzâde A. Raza Bey Nihâvend Ş.)
 (Muzaffer İlkar Nihâvend Ş.)
 (Zekâ Duygulu Nihâvend Ş.)
 (I. Baha Sireksan Nihâvend Ş.)
 (Sââtî Hoşses Nitriz Ş.)
 (S. Zyhâ Özbekkan Bâseilk Ş.)
 (Refik Fersan Rast Ş.)
 (Ermin Origan Rast Ş.)
 (Melahat Pars Rast Ş.)
 (Melahat Pars Rast Ş.)
 (Alâeddin Yavaşca Rast Ş.)
 (Ermin Origan Sabâ Ş.)
 (Üstâ Sâmi Bey Sultânîvegâh Ş.)
 (Mükerrrem Akancı Sâzâillî Ş.)
 (Hacı Ârif Bey Sâznâk Ş.)
 (Rahmi Bey Sâznâk Ş.)
 (Habîbe Bey Sâznâk Ş.)
 (Sâdeddin Kaymak Sâznâk Ş.)
 (O. Nihal Akın Sâznâk Ş.)
 (Muzaffer İlkar Sâznâk Ş.)
 (Ref'at Bey Uşşak Ş.)
 (Râkım Elkâulu Uşşak Ş.)
 (Isak Varon Uşşak Ş.)
 (Melahat Pars Uşşak Ş.)
 (Melahat Pars Uşşak Ş.)
 (Hacı Ârif Bey Hıcaz Ş.)
 (Kânunî Ahmed Bestenîgar Ş.)

lün de düm den dir nân düm lör şih lâr çe lör den dir di gpl nin sâr müş sün kâr den hin düm nîm şâm der le sün
 lü fe ü ta mi ben ni dü şün e vi niz ne si var ve li câ tiz e fen ge şî bek la rin_ç ma di yıl le me dik la o düm bie bie ğin fe ti cân zim_u yan nin_a man ri fe nâ da ki te' le ü zan ki şe râb ma si tem le ri niz le di â muş_e fen ü nie hâ ti bu âk ki mu kad sū ha nim ha sir_ol
 mäk râ ken mem lş mes gpl küi dūr ey hiz göz â sâ râ deh zin şöy eş di göz ey çl leyi kaç ler dâ mün
 lü me fâ sa nâ ol yi ne hic se li yor da ha bil la di ğim bu ge câ tî ra nin se gö nül sol gi mi sol re ni ğâh se nâ sil si ri nî ka senâşk li i nâ te i hic di ni bü sâ me i sâ te ri nîe ba na sen bu ka dar ler i ken ri mi hün de se râb ge ç yor bi ra kip te o ğün ri bi raz ni ce bir
 him ben yek tın bâğ dik hâ ter sev yâ tıy ik aş tâ has der nâğ bîş dım tek bek bâğ yon siz niz bêt yâ şik
 lü me fâ kî gü nâ ge ce de ka ha lar bu ha yâ fû ne dil ne de kâl bi mi bir de yi is bi ra kip du ra mem gi bi geç ba na aşk me ğa mî de o lan gi di yor e le mî ri ta râb o gü zel ye ni sev ye ter_ar da ve fâ ye ti şir yi ne sâ gi bi een be ri yal ge lir el e de yim sa nâ â

(1. Tip) kalıptan türetilmiş münferid kullanımlar

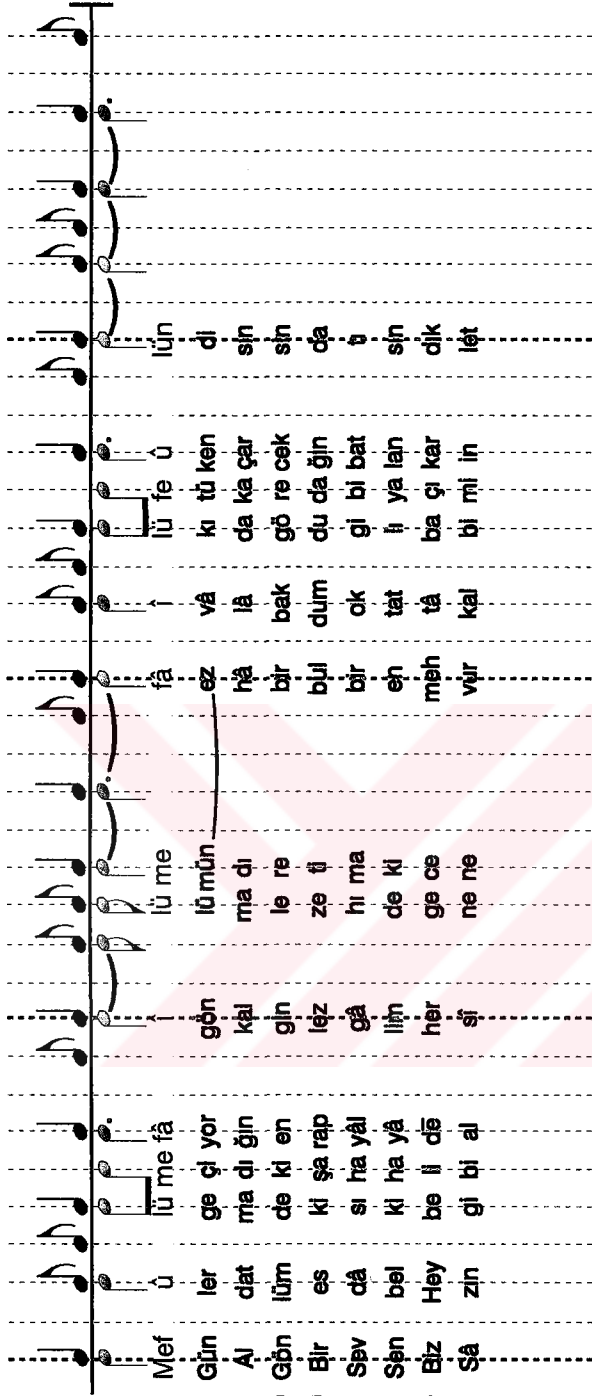
Mef ü bäh käh hü câ ser git diz hü rân gün her
 lü me fá ta da ik ka ha lar de ye rē mi na kâim vi re vâñ gi de bir li se mâ ru â yir lâ ha râb le ri en bi ri bir
 bā yâk cî di boş â lar sâk çî tât gûf
 lü me fá le de nür se li yor ve i cá gö nûi du du gül fe ti dev da ki haş gü ze lim du da sev li ha yal te ye renk
 in ken nân düş zâ rân met ben câ ler rá
 lü fe ú di Ha tay e vi niz dâr ú san tû be lâ ri mi ey o la cak ne gü zel ce mi yâ e li gön gi bi geç yi ha ol
 lün da den diñ ya vâh sin şey na lüm ü müş

- 1- (Cevdet Çoğla Acemkürdi Ş.)
- 2- (Muzaffer İlkar Nihâvend Ş.)
- 3- (Sedat Öztoprak Evç Ş.)
- 4- (İ. Baha Süreisman Ferahfezâ Ş.)
- 5- (Cevdet Çoğla Hıcazkar Ş.)
- 6- (Yesârî Âsm Arsoy K.Hıcazkar Ş.)
- 7- (Sâdi Hoşses K.Hıcazkar Ş.)
- 8- (İ. Baha Süreisman Mâkur Ş.)
- 9- (Sâdeddin Koyunak Nev' eser Ş.)
- 10- (İ. Baha Süreisman Nihâvend Ş.)
- 11- (İ. Baha Süreisman Niğâburek Ş.)

Mef ü dá mē sin
 lü me fá gi bi hüi e le mi ri ta râb
 lü me fá ü bäh käh hü câ ser git diz hü rân gün her
 lü me fá do lu bir di ni bu me i sâ lü me fá fe ti dev rân
 yâ çâr nağ â
 yaz deh zin
 lün de nin sir lün sin
 lü fe ú ge ce sin ri fe ná da ki te' lü fe ú o la cak

- 1- (Muzaffer İlkar Hıcazkar Ş.)
- 2- (Hacı Ârif Bey Sızınok Ş.)
- 3- (Rahmi Bey Sızınok Ş.)

- 1- (Yesârî Âsm Arsoy K.Hıcazkar Ş.)

Mef lün di sün sün da tı sün dik lüt.
 Lü fe ú ki tú ken da ka çar gö re cek du da ğın gi bi bat ı ya lın ba ğı kar bı mı in
 vâ lâ bak düm ok tât tá kal fá ez hâ bür büj bür eñ meh vür
 lü me lü mün ma di le re ze ti hi ma de ki ge ce ne ne
 gön kal ğın lez gâ liñ her sı ge çi yor ma di ğın de ki en ki şa rap sı ha yâ ki ha yâ be li de ği bi al
 ú ler dat lüm es da bel Hey zin Mef Gün Al Gön Bir Sev Sün Etiz Sâ

1- (Lem'i Athı Uşşak Ş.)

2- (Muzaffer İlkar Nihâvend Ş.)

3- (Cinuçen Tarrıkorur Nihâvend Ş.)

4- (Cinuçen Tarrıkorur Nişâbürek Ş.)

5- (Cinuçen Tarrıkorur Bâselik Ş.)

6- (Cinuçen Tarrıkorur Bâselik Ş.)

7- (Yesârî Âsum Arsoy Sultânıyegâh Ş.)

8- (Cevdet Çağla Şaznâk Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI

“ Mef'ûlü mef'âlü mef'âlü fe'âlü (Mef) ”

(2. Tip)

Mef'ûlü mef'âlü mef'âlü fe'âlü (Mef)

ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş

lû me fâ
 yi ne hic ran
 re do laş tik
 ta ş mak tan
 gi bi gön lüm

lû me fâ
 mi bu aş kın
 tı kus uç maz
 ş u yan an kal
 i ti yor aş

lû fe ü
 so nus üy
 ge ce ler
 bi u san
 ki i çin

lün le de çim den

- 1- (Şerif İçli Hızam Ş.)
- 2- (Fetimi Tokay Segah Ş.)
- 3- (Fetimi Tokay Sıznak Ş.)
- 4- (Şerif İçli Uşşak Ş.)

(2. Tip) kalıptan türetilmiş münferid kullanımlar

Mef'ûlü mef'âlü mef'âlü fe'âlü (Mef)

ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş

lû me fâ
 re do laş tik
 yi ne hic ran
 ta ş mak tan
 gi bi gön lüm

lû me fâ
 tı kus uç maz
 mi bu aş kın
 ş u yan an kal
 i ti yor aş

lû fe ü
 ge ce ler
 so nu s üy
 bi u san
 ki i çin

lün le de çim den

Mef'ûlü mef'âlü mef'âlü fe'âlü (Mef)

ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş
 ü ran ker tim miş

lû me fâ
 re si ni
 mi ci ğ er
 di yemem
 bu ki çâ
 de de ğ il
 dö kü yor
 le ri nin

lû me fâ
 an s û
 yâr rîâ
 rîâ der
 han

lû me fâ
 di ra cak
 za de vâ
 bia na yâr
 be ni kûr
 le vü â
 din j l e
 çe ri bu

lû fe ü
 re bu lün
 â ra nil
 san o lür
 e de c ek
 ke de rim
 de i gir
 ne mi ey

lün maz maz du sin var yan miah

- 1- (Fetimi Tokay Segah Ş.)
- 2- (Şerif İçli Hızam Ş.)
- 3- (Fetimi Tokay Sıznak Ş.)
- 4- (Şerif İçli Uşşak Ş.)

- 1- (Şevki Bey Hıcaz Ş.)
- 2- (Güftaz Anım Bey Hıcaz Ş.)
- 3- (Şevki Bey Hıcaz Ş.)
- 4- (Şevki Bey Hıcaz Ş.)
- 5- (Anım Efendi Hıcazlar Ş.)
- 6- (Hacı Arif Bey K. Hıcazlar Ş.)
- 7- (Şevki Bey Uşşak Ş.)

Mef ü çan hâş gün gür tem his mâ Ar zât Stol Pâk Dem

lû fe ü rû pe rî ö la çâk ml ci van nî mi gel de ki yâ şî nî dîn gî lî yâ gî bi espî nî dî lîm miak çin

zâ şâd bîz zâ dli yâ şev gûl zâh öi

lû me fâ lî gô nîl çe gô nîl dî be nî be l ah re de gîl de gö züm lî ml öi ta ya zik gû lî târ le ho bâ

yêş sên şim gûl yâ ter hâ yêş öy lîn

lû me fâ ta gö züm ge le çâk dî fe lek ze de yîm ö lu nur nî ni gâş şem a çap bü kü çâk da ti blim ml vî sâ

lûn şân şî çâ gür re çîr re düm dên çîr

- 1- (Ahmed Râsim Hicaz Ş.)
- 2- (S. Ziya Özbekkan Bayat Ş.)
- 3- (Hacı Ârif Bey Bestenigâr Ş.)
- 4- (Tan. Cemil Bey Hicaz Ş.)
- 5- (Latîf Bey Hîzzam Ş.)
- 6- (Lejla Sez K. Hicazkâr Ş.)
- 7- (Servet Bey Rast Ş.)
- 8- (Selânikî Ahmed Sîznâk Ş.)
- 9- (Kırkan Berberyan Uşşak Ş.)
- 10- (S. Ziya Özbekkan Yegah Ş.)

Mef ü Ey gön Ey yâ bül döğ İ yâ lan Mef

lû fe ü nî ml kân la ya bül nî çe mâ ge çe şîn mî şâ tâ gû lî râ me dî gön nî çân

çâ eş tâ kîm çâ ey dît râ

lû me fâ be tî nê tî dî yê nî gû lîş tî bu eş lî hâ yat çe benîm ö me lî ml ta râb

şîr gîç zâ bül zâ dîk lâ bîz

lû me fâ ca dehen ml şâ tâ bü lü şâd ma ya çâk dî le ev dî nî gür ma dî râ nî ml bü

lûn çîr bül lîn çe çîr râ lûm nî

- 1- (Hacı Ârif Bey Hicaz Ş.)
- 2- (Nezen Rıza Bey Hicaz Ş.)
- 3- (Gırîzen Asım Bey Hîzzam Ş.)
- 4- (Musa Sîreyâ Bey K. Hicazkâr Ş.)
- 5- (Rif at Bey Sabâ Ş.)
- 6- (Hacı Ârif Bey Segâh Ş.)
- 7- (Hacı Ârif Bey Sîznâk Ş.)
- 8- (Hacı Ârif Bey Uşşak Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI
 " Fâilâtün fâilâtün fâilâtün (Fâ 3) "

(2. Tip)

Fâ Lût Nâ Bah
 i fû ri tî
 lâ nû hic yâ
 tûn kes râ rım
 tûn tûn
 fâ tın nın sön
 fâ â ser â
 i şî te te şî
 lâ kı ser şî
 tûn bî ik can
 fâ çâ ü ql
 i lün re den mi ten ma sa

- 1- (Hacı Ârif Bey Bayatıtaraban Ş.)
- 2- (İsmail Hakkı Bey Mâkur Ş.)
- 3- (Hrîsto Rasi Ş.)

(2. Tip) kalıptan türetilmiş münferid kullanımlar

Fâ lâ Bir ni gâ
 i fû ri tî ta tî
 lâ nû hic yâ bahar
 tûn hın zev îs
 tûn tûn
 fâ lâ gön kı ter
 i lün lümü ve sâ gönü
 tûn et lın gûl
 fâ tî dir siz
 tûn tî çok siz
 fâ â dan lâ
 i lün şıkın be dî le siz

- 1- (Tan. Cemil Bey Evç Ş.)
- 2- (Şekerci Cemil Bey Hıcazlıtr Ş.)
- 3- (Ahmed Rüstüm Uşşak Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI
" Fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 2) "

(1. Tip)

Fâ Hüm İ lâ i lâ tün fâ lâ i lâ tün fâ yâr ey der çöş rî tün ağ dün e sı la maz ta zir demlim mez_öl e sı la maz ta zir mi teş.

- 1- (Rif'at Bey Dügâh Ş.)
- 2- (Rif'at Bey Hicazkâr Ş.)
- 3- (Selânikü Ahmed Şetaraban Ş.)
- 4- (Hacı Ârif Bey Uşşak Ş.)
- 5- (Hacı Ârif Bey K.hicazkâr Ş.)

(1. Tip) kalıptan türetilmiş münferid kullanımlar

Fâ Kur İn Düş Sen Fâ Hüs Aşk Bak Â tün lis ilm mâ bü tün lâ i lâ tün fâ lâ i lâ tün fâ yâr ey der çöş rî tün ağ dün e sı la maz ta zir demlim mez_öl e sı la maz ta zir mi teş.

- 1- (Hacı Ârif Bey Hicaz Ş.)
- 2- (Şeyh H. Ethem Ef. Nihâvend Ş.)
- 3- (Enderunlu Hâfız Hüsânî Rast Ş.)
- 4- (İsmail Hakko Bey Uşşak Ş.)

- 1- (Şevki Bey Hicaz Ş.)
- 2- (Rif'at Bey Uşşak Ş.)
- 3- (Şevki Bey Uşşak Ş.)
- 4- (Lâtfî Ağâ Hicaz Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI
“ Fâilâtün fâilün (Fâ 2) ”

(2. Tip)

Fâ i lâ tün Söy lenet tün
Sev di cá nim
Bir ,yañā ey

fâ bēn şim dār
fâ tün fâ
lâ nā bir sin
i sa di fe

fâ ilim res nev
i lün fe lek pe di ci van

- 1- (Hacı Fâik Bey Bestenigâr Ş.)
- 2- (İsmet Ağa Ferahnâk Ş.)
- 3- (Nikoğos Ağa Hüseyinî Ş.)

(2. Tip) kalıptan türetilmiş münferid kullanımlar

Fâ i lâ tün Bî mürüv vet Pen çe ĩ gam
Fâ i lâ tün fâ bōy dān fâ tün lē dār re aş
Fâ i lâ katın Pür ,sa fá dil beğç ,fe t̄i

fâ tün mez bul fâ dīm maz fâ ilim uy çu gül
lâ nā bir sin i le bil gö nül i lâ tün hâ ilim dili ey
i sa di fe fâ bēn şim dār fâ tün fâ ilim res nev
i lün fe lek pe di ci van

pe ri se re hâ i lün hâ râb ku dan musun te nim

- 1- (Şâkir Bey Bestenigâr Ş.)
- 2- (Kemânî Sebuk Hıcazkar Ş.)

- 1- (Rif at Bey Saba Ş.)
- 2- (Neyzen Mehmed Ef. Saba Ş.)
- 3- (Rif at Bey Nev' eser Ş.)
- 4- (Şevki Bey K.Hıcazkar Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI

" Feilâtün feilâtün feilâtün feilâtün (Fe 3) "

(1. Tip)

Fe i lâ tûn tûn süm bôy öm râ sev kal kal den sev cû göz düjm hiç pen sün es zâ mek gin mâl lik eş des

Fe i lâ tûn lar et sâ rib tâb tûn nâ ret lüm saş bir hujm sin lar git bet lâ hâ dim yân hep kin men

Fe i lâ ven me ka riş de ce câ çal_ê lin kıp de ce fâ rek bi le rek çe ke rek be ni terk la ra bağ da ha ol da ka nar ve ne sin se ni al kal bilm dîd dir ba' dat yân bilm sun câ

fe i lûn ne hi ram kü se rim di ye rek ol sün se be bi e li ni da ni rim re gö nüi me ka din di gö nüi gö re yim ya ra lar ne a din ti gö nüi de ye rin e de lîm di fe lek o lu yor ü be ri et de do lar gö zümüz li se rin

fe i lâ tûn tûn vi dim tâb vi

fe i lâ tûn mes silh koy mes

Fe i lâ tûn yün göz kün yün

Fe i lâ tûn Benîbû Ogüzel Senicoş Benîbû

Fe i lâ tûn tûn mes silh koy mes

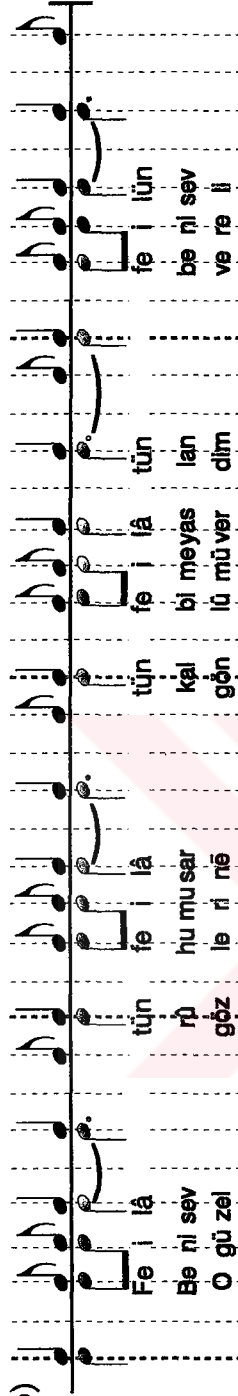
fe i lâ tûn tûn mes silh koy mes

(2. Tip)

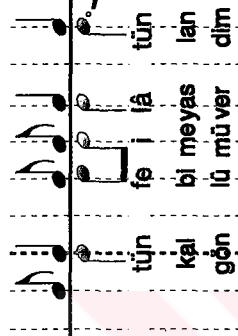
- 1- (I. Baha Sürelsan Acemaşîran Ş.)
- 2- (I. Baha Sürelsan Acemaşîran Ş.)
- 3- (Fehmi Tokay Bestenîğâr Ş.)
- 4- (I. Baha Sürelsan Evcârâ Ş.)
- 5- (I. Baha Sürelsan Evç Ş.)
- 6- (Cinuçen Tamnikorur Ferahîzâd Ş.)
- 7- (Leylâ Saz Hicaz Ş.)
- 8- (Sâdeddîn Kaymak Hicaz Ş.)
- 9- (Râkım Elkutlu Hicazkâr Ş.)
- 10- (Faiz Kapanacı Hüzzam Ş.)
- 11- (Sâdeddîn Kaymak Hüzzam Ş.)
- 12- (Seldâddîn Pınar Hüzzam Ş.)
- 13- (Râkım Elkutlu K. Hicazkâr Ş.)
- 14- (Şökrü Tunar K. Hicazkâr Ş.)
- 15- (Ekrem Güyer Mâhur Ş.)
- 16- (I. Baha Sürelsan Mâhur Ş.)
- 17- (Cevdet Çagla Nihâvend Ş.)
- 18- (Alâeddîn Yavaşca Nihâvend Ş.)
- 19- (Resat Aysu Nişâburek Ş.)
- 20- (I. Baha Sürelsan Bâselik Ş.)
- 21- (I. Baha Sürelsan Rast Ş.)
- 22- (I. Baha Sürelsan Sultânîvegâh Ş.)
- 23- (Leylâ Saz Şehnaz Ş.)

- 1- (Cinuçen Tamnikorur Hicaz Ş.)
- 2- (Alâeddîn Yavaşca Nev' eser Ş.)
- 3- (Cevdet Çagla K. Hicazkâr Ş.)
- 4- (Cinuçen Tamnikorur Uşşak Ş.)

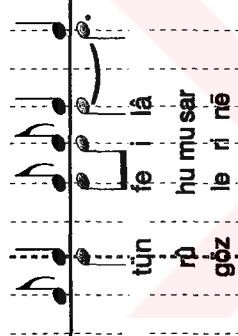
(3. Tip)

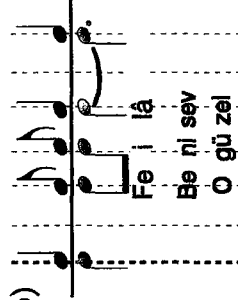
Fe i lâ
Be ni sev
O gû zel

tün rû göz
fe i lâ hu mu sar
le ri ne

tün kâl gön
fe i lâ bi me yas
lû mü ver

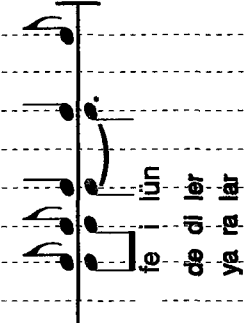

tün lan dım
fe i lâ tün
de di ler
ya ra lar

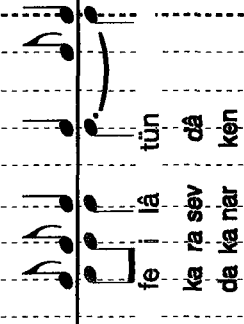
1- (Mısrıt İbrâhîm Hicaz Ş.)

2- (Muzaffer İtkar Rast Ş.)

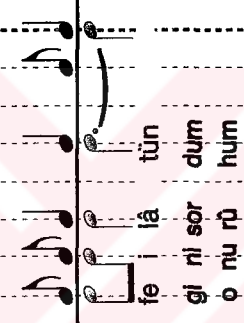
(4. Tip)

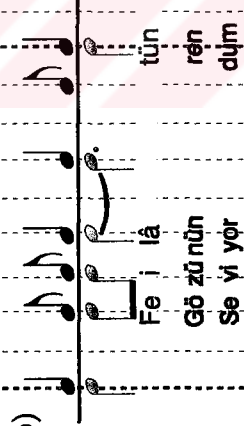
Fe i lâ
Gö zü nün
Se vi yor

tün ren düm
fe i lâ gi ri sor
o nu rü hüm

tün dın
fe i lâ ka ra sev
da ka nar

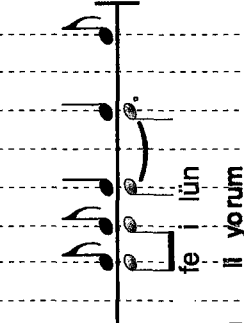

tün bék
fe i lâ il yor um
tün dın
fe i lâ il yor um

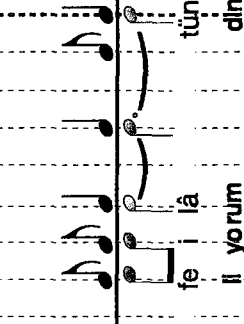
1- (Selâhaddin Pınar Hızgam Ş.)

2- (Reşat Aysu Sâznâk Ş.)

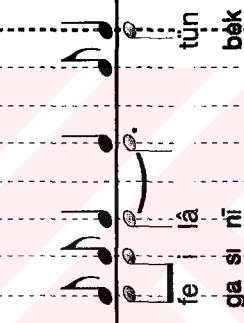
(5. Tip)

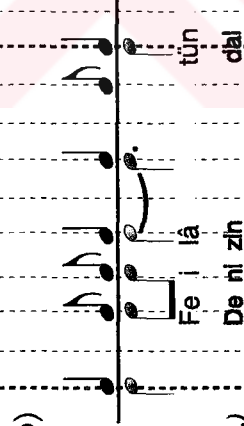
Fe i lâ
De ni zîn

tün dâl
fe i lâ ga sı ri

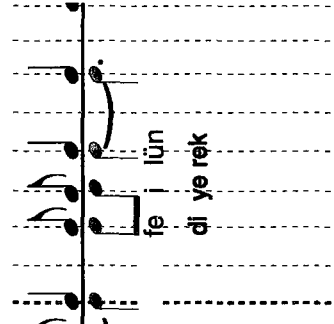
tün lâ tün râ
fe i lâ lâ tün
vi di lâ lâ kû

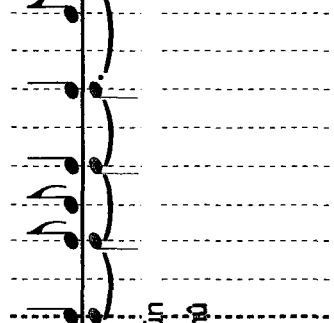
tün lâ tün râ
fe i lâ tün
hû
fe i lâ tün
di ye rek

1- (Şemseddin Ziyâ Bey Şehnâz Ş.)

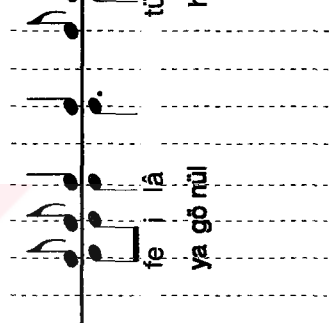
(6. Tip)

Fe i lâ
Va ra lım

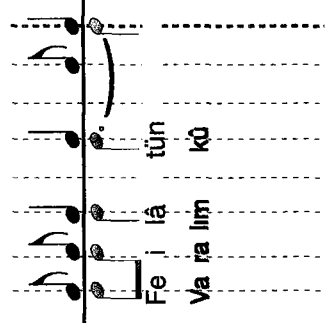
tün kû
fe i lâ tün
kû

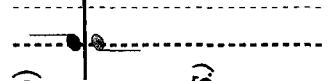
tün hû
fe i lâ tün
hû

tün hû
fe i lâ tün
hû

tün hû
fe i lâ tün
hû

tün hû
fe i lâ tün
hû

1- (M. Nureddin Selçuk Hüseyin Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI

“ Feilâtün feilâtün (Fe 2) ”

(1. Tip)

Fe i lâ tün Fe i lâ tün fe i lün dir_ê mel ya na na ka di ni ê me le do yamam o lu rum ki ci han

Ba na sey ra á se v do ğ me m kın vâ ni çe má á şik o lup dim_ç zâ ru su des ki ne den i le ih yâ hal

lin dâ lim hiç yâ hal

tün tün

fa' öy

lün le

- 1- (Rahmi Bey Bayahtaraban Ş.)
- 2- (Lem'i Ahi Hicaz Ş.)
- 3- (Selâhaddin Pınar K.Hicazkâr Ş.)
- 4- (Şerif İchi Mâhur Ş.)
- 5- (Dramatî Hasan Güler Nihâvend Ş.)
- 6- (İ. Hakka Bey Şedaraban Ş.)
- 7- (Şevki Bey K.Hicazkâr Ş.)

(2. Tip)

Fe i lâ tün Fe i lâ tün fe i lün o la yim mi rie tak

Ni yemâh zun Fe i lâ tün du ru yor sun

tün tün

fa' öy

lün le

- 1- (Nuri Halil Poyraz K.Hicazkâr Ş.)

(3. Tip)

Fe i lâ tün Fe i lâ tün fe i lün o la yim mi rie tak

Fe i lâ tün Fe i lâ tün fe i lün ne gö nül va ri niz re gö nül

Dile rim zül göz

tu ne ber dâr çeş

tün tün

de ne ar zü re dâ

me ye yâ re

di de dil

de ne ar zü re dâ

me ye yâ re

di de dil

- 1- (Hacı Ârif Bey Hicazkâr Ş.)
- 2- (Giriftzen Âsum Bey Hicaz Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI

“ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün (Fâ) Fe 2 ”

(1. Tip)

Fâ ilâ tün Fâ ilâ tün fe i lün ne gö nül va ri niz re gö nül

Kal maği ben et gel

il timâs et

Dil derâst gel

tün tün

de ne ar zü re dâ

me ye yâ re

di de dil

- 1- (Nuri Halil Poyraz K.Hicazkâr Ş.)
- 2- (Hacı Ârif Bey Muhayyer Ş.)
- 3- (Şerif İchi Muhayyer Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI
 “ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün (Fâ) Fe3) ”

(1. Tip)	Fâ ilâ tün Öy lebr ten zâ tün Tâ yürek et hâ tün İlî tîfât madîm hâ tün Sor dirip çev çav tün İn dirip yer rin tün Bün cacav rin hüs tün Sen dedir den de tün Elr gönül den ker tün Sen değöz den dâ tün Bilî sebir ker çal tün Sem tülî çal çal tün Çal dirip çal rül tün Çöl deşav zör tün Kîm olur zim blîm tün Has takal blîm tün	fe i lâ tün ki ni yâz din gi bi hümm mîâ mi ne câ nân bi min es râ di me nî met ka çî rip göz ke sı vî râ ki ni han rû so ni bilî mem gi bi tut tün li pe rî şâ se fe rin vâ se le rî oy gâr û man kum di ne reh yâ e be dîr bir	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	
(2. Tip)	Fâ ilâ tün Ben zerhez kim tün Bir alev yağ tün	fe i lâ tün ki ni yâz din gi bi hümm mîâ mi ne câ nân bi min es râ di me nî met ka çî rip göz ke sı vî râ ki ni han rû so ni bilî mem gi bi tut tün li pe rî şâ se fe rin vâ se le rî oy gâr û man kum di ne reh yâ e be dîr bir	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş
(3. Tip)	Fâ ilâ tün Kal dimâ zî tün Kal diyol lar tün	fe i lâ tün ki ni yâz din gi bi hümm mîâ mi ne câ nân bi min es râ di me nî met ka çî rip göz ke sı vî râ ki ni han rû so ni bilî mem gi bi tut tün li pe rî şâ se fe rin vâ se le rî oy gâr û man kum di ne reh yâ e be dîr bir	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş	fe i lâ tün li me düş tün ko pu yör miş ti gö nü bez li ni hiç kal ri bi lâ ken le re ben den le gö nü ul ni ci han zev i ki sev dâ çî ka rip el re ö şöh hâ re bu dem ler gi yi rek kâ mak i çin rûz le mak sù de a çil miş

- 1- (Sââi Hoşes Acemîtrâfi Ş.)
- 2- (Cinuçen Tanrıkorur Bayatıaraban Ş.)
- 3- (Fehlmi Tokay Dügâh Ş.)
- 4- (Selâhaddin Pnar Hüzam Ş.)
- 5- (Cinuçen Tanrıkorur Hüzam Ş.)
- 6- (Cinuçen Tanrıkorur Hüzam Ş.)
- 7- (Emin Ongan K.Hicazkâr Ş.)
- 8- (Bînen Şen Mâhur Ş.)
- 9- (Ahmed Râsım Mûkayyer Ş.)
- 10- (Cinuçen Tanrıkorur Bâselik Ş.)
- 11- (Ahmed Ârif Bey Rast Ş.)
- 12- (S. Ziya Özbekan Sabâ Ş.)
- 13- (Nezzen Raza Bey Sîznâk Ş.)
- 14- (Cinuçen Tanrıkorur Şevkefâ Ş.)
- 15- (Zekâf Dede Uşşak Ş.)
- 16- (Hâfîz Burhan Uşşak Ş.)

- 1- (Fehlmi Tokay Bayatı Ş.)
- 2- (Refik Fersan Rast Ş.)

- 1- (Alabdîn Yavaşca Karçıgar Ş.)
- 2- (Hâfîz Yusuf K.HicazkârŞ.)

AKSAK İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün (2 Mfâil) "

<p>(1. Tip)</p> <p>Me fá A çil Şa nâ Çi han Yo rul Gözüm Bıdâh</p>	<p>lün bah dî ey zül muş has rin ger</p>	<p>me fá çe de ñ hâl ne vá keman le gir mü ser</p>	<p>lün ler gâh te rû dir den</p>	
<p>1- (Z. Ârif Ataerğin Dilleştürerân Ş.)</p> <p>2- (Medeni Aziz Ef. Hicaz Ş.)</p> <p>3- (Kemânî Sebuhi Hicaz Ş.)</p> <p>4- (Lârif Ağa Hisarbâselik Ş.)</p> <p>5- (Tayyos Hızam Ş.)</p> <p>6- (Şevki Bey Uşşak Ş.)</p>	<p>(2. Tip)</p> <p>Me fá A maney Sa nâ Gô nû Gô nûlgeç</p>	<p>lün şü yik me tî</p>	<p>me hi mi bi gü zel</p>	<p>lün de ten ya den</p>
<p>1- (II. Mahmud Hisarbâselik Ş.)</p> <p>2- (Dede Efendi Mâhur Ş.)</p> <p>3- (Isak Varon Bâselik Ş.)</p> <p>4- (Hâfız Efendi Bâselik Ş.)</p>	<p>(3. Tip)</p> <p>Me Gü Çi</p>	<p>lün sem ben ey</p>	<p>me sa şa</p>	<p>lün rer de re</p>
<p>1- (Hâfız Hısnü. Acemasıran Ş.)</p> <p>2- (Şemseddin Ziyâ Bey Hicaz Ş.)</p> <p>3- (Nûman Ağa Şehnaz Ş.)</p>	<p>fâ zel lâ der</p>	<p>fâ çim nâ bâ</p>	<p>fâ tit ben yâ</p>	<p>lün rer de re</p>

AKSAK İKA' KALIBI

"Mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mifâi)"

Mefâ
Harâm
Re rî
Dî lâr
Ye ter
Û rî

lün
sun
bir
şâ
ran
al

me fâ
bâ riâ
gû zel
dî gam
lî söz
dî ar

lün
çeh
var
sun
geç
sev

me fâ
re i ne
dî ler
tîmüm
rîfeyn

gûl
çes
gön
rî
bir

lün
gû
mî
lüm
dî
kalp

me fâ
rî müs
sî yâ
hâ zin
vî sâ
çîn

lün
nâ
da
sun
den
dîn

tes
hin
dî
lîn
yan

- 1- (I. Hakta Bey Düğâh Ş.)
- 2- (Bînen Şen Hicaz Ş.)
- 3- (Selânikî Ahmed K.Hicazkâr Ş.)
- 4- (Lem'î Atlî Süznâk Ş.)
- 5- (Lem'î Atlî Uşşak Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI

"Mefûlû mefâilün feilün (Mef-Mifâf-Feû)"

Mef
Kür
Â

lün
me fâ
nin o lam
o la lî

lün
â
yâ

ey
sen

fe û lün
fe ti can
re gö nül

- 1- (Latîf Ağa Hicaz Ş.)
- 2- (Dede Efendi İsfahan Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI

"Müstefilâtün müstefilâtün (2 Misteflât)"

Müs
Vas
Zen
Mec
Sen
Sen
Mec
Sen
Mec

lâ
çâ
rî
na dîm
vî rîâ
sî tem
be zen
ze rî
gî lî

tün
nâ
kîn
düm
zin
lê
dî
rî
ben

lâ
lên
te şî
lâ çâ
rî â
şî kês
de sâ
pe sîn
ge zer

tün
dîm
yim
nâ
lî
te
kî
dîm
ken

müs
pek
dîl
aş
rüh
gön
sün
ey
değ

neş
bes
kîn
sâ
lüm
bâ
dîl
lâr

tef
neş
bes
kîn
sâ
lüm
bâ
dîl
lâr

- 1- (Rîf'at Bey Hüseyin Ş.)
- 2- (Hacı Fâik Bey Segâh Ş.)
- 3- (Neyzen Rıza Bey Hicazkâr Ş.)
- 4- (Hacı Fâik Bey Muhayyer Ş.)
- 5- (Hacı Fâik Bey Nilâverud Ş.)
- 6- (Hacı Arif Bey Süznâk Ş.)
- 7- (Leylâ Saz Süznâk Ş.)
- 8- (Şevkî Bey Uşşak Ş.)

AKSAK İKA' KALIBI
 " Müstefilün müstefilün (2 Mstef) "

(1. Tip)

Müs Bën Kâ
 tef mûp rîn
 te şî
 lün lâ vë
 lün müş di di
 tef düm dü
 şa ye
 lün nâ ter

- 1- (Dede Efendi Ferahîlik Ş.)
 2- (Neyzen Yusuf Paşa Acemusîran Ş.)

(2. Tip)

Müs Al Al
 tef dîn dîn
 lün î î î
 müş nâ nâ
 tef şâ şâ
 lün mî mî

- 1- (Hâfende Ali Bey Karcağar Ş.)
 2- (Hacı Ârif Bey Karcağar Ş.)

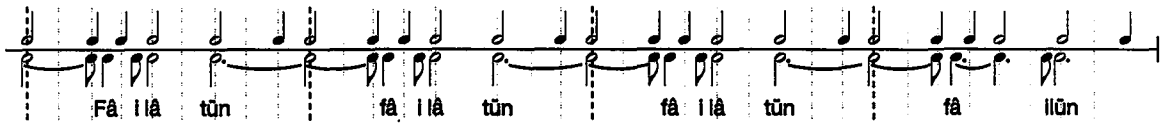
3.9. Ağıraksak Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Ağıraksak usûlü'nde 257 adet (lâ-dînî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Fâ 3 :	131 adet	% 50,97
2- Fâ 2 :	71 adet	% 27,62
3- (Fâ) Fe 3 :	37 adet	% 14,39
4- 2,5 Mfâî :	6 adet	% 2,33
5- (Fâ) Fe 2 :	5 adet	% 1,55
6- Mef :	4 adet	% 5,48
7- 2 Mstef :	2 adet	% 0,77
8- 2 Mfâî :	1 adet	% 0,38

Görüldüğü üzere, Ağıraksak Usûlü'nde en çok kullanılan vezin "Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" veznidir. Bu veznin îka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

AĞIRAKSAK İKA' KALIBI " Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 3) "

i iün sebeb çabən niħan le rin sarıa leyən çabən la li nede meiläl misin la rin pe ri ne yi lerne zenin tü ter i ken gece çabən dirna de ğil lerim benim gıder birez n ria il me re si il mi benim terlin
 fa dir tik mā göz zım din dik o hā den net mā bir mā ey nā hun miş bir duk yā an göz dim den gam bā mā çā bā dim gül
 tün hin bak di ri lā din dan nün ğit ben can i zı pıy nış le ā çek düm di fer bir miş yā ei ki teş ā bin ri yā pā
 i lā si yā le rē nūān ti bē sıtān desen de āl ri hūs tü kā miyör ri t meyen des ti nā şı kin demey fir katin re tin ki ri li yör gi r yebār le vū de ğil a çil hufer le zār le ter di ā la t mıtıb dırnā ü ter se rā
 fā mī göz hūs yak gü llin va' cū dök ğit hū ver meyen des ti nā şı kin demey fir katin re tin ki ri li yör gi r yebār le vū de ğil a çil hufer le zār le ter di ā la t mıtıb dırnā ü ter se rā
 tün çeş lak le hū bir ley fi meñ lar net tım lat tı den ā çok bir bi de ler meaz bir net mī ğün sen fer fir tor cet mī di
 i lā ki riā o par dabōy çeş mi ā gönül en güzel te sel di ğim ne kan ya mırılıh ki hayā kā mvus u zat e lin se ri be ri rebın di rā e lin hemın a çin ki dir kimih de ğil ki bir lermiz senin a kā kadok re hā de ğil nū ragark
 fā aş rım ün çeş sün en bir sev din yā ki kā dā yār gü llin dın rüm z gar lar min es çeş in sun ey mez ah aş ri in nū
 tün di fik zā ey bü l rin lüm dir lā ey şev im tin sin gü l et öm lar sā a ğ kā çok de sım mey terk gel tin di tak sım sin
 Fā i lā im ti dā Par li yör i ken harıet Mer kibül Çün Nev batıā Bul dugün Çok zaman Çeş mical Geş miyör Söy le ey Cevr o lür Çam lar ālı Sun da lı Ben sizey Hā ki sār Her nefes Hay lidem Bir ki rik A sumān Trif li rā Has re tin Mehd i çin Vā sı fı Sā ki yā Gam se ri Kim seler Per deçek Nā ü mī Var mıdır Vā sı fı Bir melek

- 31- (Arabi Candan K.Hicazkār Ş.)
 32- (Arabi Candan K.Hicazkār Ş.)
 33- (Tan. Cemil Bey Māhur Ş.)
 34- (Nasibin Mehmed Māhur Ş.)
 35- (Bimen Şen Muhayyer Ş.)
 36- (Bimen Şen Muhayyer Ş.)
 37- (Mehmed Kasabab Muhayyer Ş.)
 38- (Fahri Kopuz Nihāvend Ş.)
 39- (Tayos Rast Ş.)
 40- (Kanuni H. Arif Bey Rast Ş.)
 41- (Kanuni Nubar Rast Ş.)
 42- (Şerif İfti Rast Ş.)
 43- (Bimen Şen Sabā Ş.)
 44- (Bimen Şen Segāh Ş.)
 45- (Bimen Şen Segāh Ş.)
 46- (Z. Arif Atergin Segāh Ş.)
 47- (Şerif İfti Segāh Ş.)
 48- (Hacı Arif Bey Sultanıyegāh Ş.)
 49- (Uğ Arşak Sultanıyegāh Ş.)
 50- (Leyla Saz Sızdil Ş.)
 51- (Fahri Kopuz Sızdil Ş.)
 52- (Şerif İfti Sızdil Ş.)
 53- (Selānikli Ahmed Sıznak Ş.)
 54- (Karnet İbrahim Ef. Sıznak Ş.)
 55- (Alceddin Yavaşa Şehnaz Ş.)
 56- (Kāzım Uz Şedaraban Ş.)
 57- (Şevki Bey Uşşak Ş.)
 58- (Şevki Bey Uşşak Ş.)
 59- (Şekerli Cemil Bey Uşşak Ş.)
 60- (Lem'i Altı Uşşak Ş.)
 61- (Bimen Şen Uşşak Ş.)
 62- (Uğ Arşak Uşşak Ş.)

(3. Tip)

Fâ i lâ tün
Bir teselî sün
Gül hazîn bir
Dün gece bir
Bir gören tel
Kir sabîn ay
Dur mağian her
Mah veder yî
Bu nevâ câ
Ser desev sı
Bir pe ri t
Sû zihâk nâ
Gon ce t

Fâ i lâ tün
Bek lerim gön
bül pe ri şân
bez mişey de
dem unut maz
nâz i lî ter
lar geçer yıl
neş e yi ör
dil hırâş â
dil değam sı
mâ yan dîm
fas lı eş ki
zen deňâ î

Fâ i lâ tün
lüm dekî
bâ gızá
ah edip
sen gi bi
kî e sâ
lar geçer
tâ delik
hî di lî
nê depey
dil fıkâr
söy leyim
gül şe ri

Fâ i lâ tün
bîn rin an
bir ret
gel dil
câ kâ
ol dîn
ik

Fâ i lâ tün
re ye kıyok
ber ni meh
ve şî ey lemem
mez sesin
dâ delik
nim midir
nî keğer
dum yi ne
lê yeter
bâl i ken

- 1- (Şerif İçti Acemaştran Ş.)
- 2- (Rahimi Bey Boyatî Ş.)
- 3- (Şerif İçti Buselek Ş.)
- 4- (Ali İçinger Evç Ş.)
- 5- (Bimen Şen Hıcazkar Ş.)
- 6- (Bimen Şen Hüseynî Ş.)
- 7- (Nezen Rıza Bey Acemaştran Ş.)
- 8- (Masavulu Hüç Osman Bestenigâr Ş.)
- 9- (Şevkî Bey Hüseynî Ş.)
- 10- (Abdülkadir Töre Hüseynî Ş.)
- 11- (Nikoğos Ağa Sızınâk Ş.)
- 12- (Lem'î Ahi Hıcaz Ş.)

(4. Tip)

Fâ i lâ tün
Kaç mañec bû
Sâ yeşin de
Reş kışî zi
Ren çihâ tür
Mey letes kân
Â kabê git
Zür re t hû
Herri derhin di
Bel kibem bin

Fâ i lâ tün
run danyey
şim di di
fir ketêğ
ver meşin
ey lesâ
tî elin
bân çin
sun kerem
dil berî e

Fâ i lâ tün
hû yvâh
şâ dühür
yam mağâ
bir vakit
â ri â
gön lürün
pek beğen
nê satâ
tüm tesâ

Fâ i lâ tün
şî rem
per Mev
teş bir
dîm
lar dîr

Fâ i lâ tün
dî ser
vâ lâ
zâ tâ
ben lâ
lâ

Fâ i lâ tün
şî rem
per Mev
teş bir
dîm
lar dîr

Fâ i lâ tün
hû yvâh
şâ dühür
yam mağâ
bir vakit
â ri â
gön lürün
pek beğen
nê satâ
tüm tesâ

Fâ i lâ tün
re ye kıyok
ber ni meh
ve şî ey lemem
mez sesin
dâ delik
nim midir
nî keğer
dum yi ne
lê yeter
bâl i ken

- 1- (Hâşim Bey Bestenigâr Ş.)
- 2- (Zekâî Dedê Dilkeşâverân Ş.)
- 3- (Hâşim Bey Evçârâ Ş.)
- 4- (Bolahenk Nûri Bey Ferahânîk Ş.)
- 5- (Hacı Fâik Bey Hıcaz Ş.)
- 6- (Selânikü Aîmed Hıcazkar Ş.)
- 7- (Kemânî Rıza Ef. Rast Ş.)
- 8- (Siyâcızâde Sühî Şevkefâ Ş.)
- 9- (Aîmed Ârifî Bey Şevkefâ Ş.)

Fâ i lâ Nâz i lâ Ev sehan Sû zînâk Câ miâş Gâh ü mi Kaç macî
 Fâ dün şim hî mē lç vus den. arman
 fâ fal res ey mēh dērd sîn gül
 tün mî nev dâd ey düm ler ey
 tün söz nîm şâ et kin dî dem
 tün şâ et kin dî dem
 fâ i lâ Nâz i lâ Ev sehan Sû zînâk Câ miâş Gâh ü mi Kaç macî
 Fâ dün şim hî mē lç vus den. arman
 tün söz nîm şâ et kin dî dem
 tün şâ et kin dî dem

34- (Lârif Ağa Nev' eser Ş.)

35- (Kömürçâzâde Hâfiz Sabâh Ş.)

36- (Hâşim Bey Sütçü Ş.)

37- (Hacı Ârif Bey Sütçü Ş.)

38- (Şevki Bey Sütçü Ş.)

39- (Şevki Bey Uşşak Evç Ş.)

40- (Şekerî Cemil Bey Uşşak Ş.)

(2. Tip)

Fâ i lâ Nî cabil Nâ n aş Dâ mi ef Sey redip Â te şî Öm rüñet Söy lemöz Mes tîzeh Gâr düğüm Mûş klçl
 Fâ e nev tih pey mēh bül gül râ mēh mēk
 tün yâd ey et mēh ey Rab ey hic ey et
 lâ fer nin bend ol nin sîn na tî nî şim
 la se le çe se le sa ka yi zi
 fâ kin lâ t gö kin ey dîm fir rü sù
 tün aş kin zün düm aş zün miy rî gün dū
 Fâ i lâ Nî cabil Nâ n aş Dâ mi ef Sey redip Â te şî Öm rüñet Söy lemöz Mes tîzeh Gâr düğüm Mûş klçl
 Fâ e nev tih pey mēh bül gül râ mēh mēk
 tün yâd ey et mēh ey Rab ey hic ey et
 lâ fer nin bend ol nin sîn na tî nî şim
 la se le çe se le sa ka yi zi
 fâ kin lâ t gö kin ey dîm fir rü sù
 tün aş kin zün düm aş zün miy rî gün dū

1- (Dede Efenî Bayat Ş.)

2- (Rif'at Bey Nihâvend Ş.)

3- (Dede Efenî Bestenîgar Ş.)

4- (Sanurî Ehem Ef. Dügâh Ş.)

5- (Rif'at Bey Evç Ş.)

6- (Rif'at Bey Ferahnâk Ş.)

7- (II. Mahmud Hicaz Ş.)

8- (Nikogos Ağa Hüseynî Ş.)

9- (Nikogos Ağa Hüseynî Ş.)

10- (Dede Efenî Nevâ Ş.)

(3. Tip)

Fâ i lâ mu sa ri
 fâ tâ res ayt
 tün dîm lem rin
 lâ râ â hic
 tün â zâ fer
 lâ lîm gül rîr
 lâ lîm gül rîr
 fâ tâ res ayt
 tün dîm lem rin
 lâ râ â hic
 tün â zâ fer
 lâ lîm gül rîr
 lâ lîm gül rîr

1- (Hacı Faik Bey Nihâvend Ş.) Nâ

2- (Hacı Faik Bey Hicaz Ş.) Çî

3- (Balbalî Salih Hicaz Ş.) Çev

AĞIRAKSAK İKA' KALIBI
 " Feilâtûn feilâtûn feilâtûn feilâtûn (Fe3) "

(1. Tip)

Fe i lâ tûn dan ol mek
 Sevilcan Ne zaman Senigör
 Fe i lâ severim gözümeş i le rü şen aş tâ şen
 fe i lâ ki nakur negellir oluyor
 tûn bân hâ dî
 fe ilün olurüm tir ma dalerim

1- (Nasibin Mehmed Hicazkâr Ş.)

2- (Ali Seldâhî Bey Şaduraban Ş.)

3- (Asrik Ağa Uşşak Ş.)

(2. Tip)

Fe i lâ Ebedî
 Feilâtûn aşk
 fe i lâ olamaz zevk
 fe i lâ bulamaz
 tûn â
 lün de

1- (Bînen Şen Hüseynî Ş.)

(3. Tip)

Fe i lâ Yaradın
 Feilâtûn dy
 fe i lâ yarat
 fe i lâ güzel
 tûn ilik
 fe te
 ilün seni

1- (Selâhî Ahmed Sultanşegâh Ş.)

(4. Tip)

Fe i lâ Kederim
 Feilâtûn bâ
 fe i lâ zevk
 fe i lâ yılm
 tûn âh
 fe çe ke
 lün rek

1- (M. Niyâzi Ayormak Bestenigâr Ş.)

AĞIRAKSAK İKA' KALIBI
 " Müstefîlün müstefîlün (2 Mstef) "

Müs lün ni mál
 tef te ce
 müs yâk ey
 lün lî ben
 tef rañ dük
 Müs lün ni mál

- 1- (Kanunî Hacı Arif Bey Hüzzam Ş.)
 2- (Dede Efendi Rast Ş.)

AĞIRAKSAK İKA' KALIBI
 " Mefâilün mefâilün (2 Mfâ) "

Me lün ei
 fá bez mē
 me bü
 lün ler
 fá sed ey

- 1- (Nâman Ağa Bayatî Ş.)

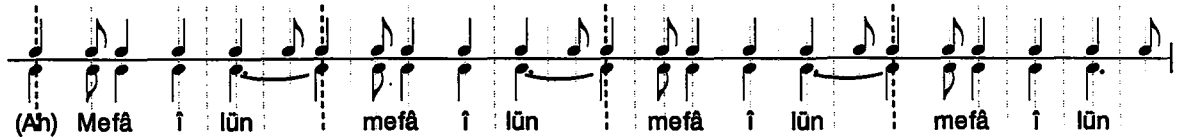
3.10. Aksaksemâî Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Aksaksemâî Usûlü'nde 69 adet (lâ-dînî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- 4 Mfâî :	19 adet	% 27,53
2- (Fâ) Fe 3 :	12 adet	% 17,39
3- Mef :	10 adet	% 14,49
4- Fâ 3 :	10 adet	% 14,49
5- 2,5 Mfâî :	6 adet	% 8,69
6- 2 Msteflât:	5 adet	% 7,24
7- Mef-Fâ :	5 adet	% 7,24
8- 2 Mfâî :	1 adet	% 1,44
9- 2 Mstef :	1 adet	% 1,44

Görüldüğü üzere, Aksaksemâî Usûlü'nde en çok kullanılan vezin "Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün" veznidir. Bu veznin İka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI "Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün (4 Mfâî) "

Tablo 10. Aksaksemâf Usûlü İka' Kalıpları
AKSAKSEMÂİ İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mfât) "

(1. Tip)

(Ah) Me fâ Benîm Ser nî hûk yâ tâb ler ser düm ey ol hün zâ et ey tâ

1- (Bolâhenk Nîri Bey Hicazkâr A.S.)
2- (İ. Hakta Bey Nihâvend A.S.)
3- (Tan. Ali Ef. Süzdâil A.S.)
4- (Sadullah Ağa Arızbar A.S.)
5- (S. Ziya Özbektan Bestenigâr A.S.)
6- (Hacı Fâik Bey Gerâniye A.S.)
7- (Şerbetçi İbrahim Ağa Hicaz A.S.)
8- (İ. Hakta Bey K.Hicazkâr A.S.)
9- (Hacı Fâik Bey Nihâvend A.S.)
10- (Bolâhenk Nîri Bey Nihâvend A.S.) Ah
11- (İ. Hakta Bey Rast A.S.)
12- (Dede Efendi Sultânîvegâh A.S.)
13- (Sadullah Ağa Süzdâil A.S.)
14- (M. İsmail Hakta Arızbarhâsâlik A.S.) Ah

(2. Tip)

(Ah) Me fâ Ci hâ Bu lün

1- (Zaharya Hicaz A.S.)
2- (Küçük Mehmed Ağa Zâvil A.S.) Ah

(3. Tip)

(Ah) Me fâ Se râ

1- (H. Sübeidîn Arel K.Hicazkâr A.S.) Ah

lün dîn miş ler bân ler nâ dir dir rē mem ler sin sin sin
i cîn ter dem tâ dem câ tem den çâ bil söy nîm sen sin sin
me fâ den in meks ü ğim me hî duğum la rih da ğul sa sen di mē ni dir ka tih re câ e den hi en ver
lün nem et et dî ol rû ğin var der bâ fir pâ lân mâ
i sen rân nuş nen tet eb bâ nîm bû zî rî meh nâ lî
me fâ benîm bi dev ni dî di mâ mi ü lē ci han ne vâ ne dir ğü lî ri yâ de ey si fat hi lâ
lün nîm mâ â lē dū vî çeş kâ ver şim gör dem sî bül kat
me fâ hi râ e zel le bin ver ol se zâ e den ce fâ ri en ba nâ le rin de mâ se nî ça fem ha kî
lün vi mî dî â dî mest bir miş ol hün zâ et ey tâ
Me fâ Benîm Ser nî hûk yâ tâb ler ser düm ey ol hün zâ et ey tâ
Me fâ Ci hâ Bu lün
Me fâ Se râ
Me fâ Se râ

AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün fetlün (2,5 Mfât) "

(Ah) Me fâ Fi gâ Hazân E der Zâman U yan Kû çük
 Ah Ah Ah Ah Ah Ah
 lün ak dî ol tî ol ger
 me fâ şî dol yi nê pe ri o gülü çî nev
 i dur bâ pey rû hay res
 lün dî gî ker yê il tē
 fe û ci hâ ci hâ te kel gi der zaman fi dan
 lün ni ni lüm yok dir sin
 fe û ci hâ ci hâ te kel gi der zaman fi dan
 lün ni ni lüm yok dir sin
 fe û ci hâ ci hâ te kel gi der zaman fi dan

- 1- (Hacı Fâik Bey Dîğâh A.S.)
- 2- (Rif at Bey Hicaz A.S.)
- 3- (Medent Aziz Ef. Hicaz A.S.)
- 4- (Lâtif Ağa Hicaz A.S.)
- 5- (Hacı Fâik bey Sabâh A.S.)
- 6- (Hacı Ârif Bey Segâh A.S.)

AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün (2 Mfât) "

(Ah) Me fâ Ga rîp
 Ah
 lün lar
 me fâ da kal
 i dirim
 lün ben
 Me fâ Ga rîp
 Ah

- 1- (Hacı Fâik Bey Bestenigâr A.S.)

AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 " Mef'ûlû mef'ûlû mef'ûlû fe'lûtin (Mef) "

(1. Tip)

Mef'ûlû mef'ûlû mef'ûlû fe'lûtin (Mef)

1- (Hacı Faik Bey Hıcaz A.S.)
 2- (Hacı Faik Bey Hızzam A.S.)
 3- (Zekâî Dede Muhayyerâtî A.S.)
 4- (Dellâle'de Bâselik A.S.)

(2. Tip)

Mef'ûlû mef'ûlû mef'ûlû fe'lûtin (Mef)

1- (Hacı Faik Bey Tâhürî'selik A.S.)
 2- (Hacı Faik Bey Tâhürî'selik A.S.)
 3- (Hacı Faik Bey Tâhürî'selik A.S.)
 4- (Hacı Faik Bey Tâhürî'selik A.S.)

(3. Tip)

Mef'ûlû mef'ûlû mef'ûlû fe'lûtin (Mef)

1- (Seidîkî Ahmed Sultânîyegâh A.S.)
 2- (Seidîkî Ahmed Sultânîyegâh A.S.)
 3- (Seidîkî Ahmed Sultânîyegâh A.S.)
 4- (Seidîkî Ahmed Sultânîyegâh A.S.)

(4. Tip)

Mef'ûlû mef'ûlû mef'ûlû fe'lûtin (Mef)

1- (Tan. Ali Ef. Evç A.S.)
 2- (Tan. Ali Ef. Evç A.S.)
 3- (Tan. Ali Ef. Evç A.S.)
 4- (Tan. Ali Ef. Evç A.S.)

(5. Tip)

Mef'ûlû mef'ûlû mef'ûlû fe'lûtin (Mef)

1- (Osman Ağa Evç A.S.)
 2- (Osman Ağa Evç A.S.)
 3- (Osman Ağa Evç A.S.)
 4- (Osman Ağa Evç A.S.)

AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün ((Fa) Fe 3) ”

(1. Tip)

1- (Dede Ejenü Irak A.S.) Ah
 2- (III. Selim Şekutarab A.S.) Ah

(2. Tip)

1- (Tan. Ali Ef. Hiseyri A.S.)
 2- (Zekâtî Dede Hisarîselik A.S.) Yâr
 2- (Zekâtî Dede Uşşak A.S.) Se

(3. Tip)

1- (Tan. Ali Ef. Hiseyri A.S.)
 2- (İlyâ Sazkâr A.S.) Ah

(4. Tip)

(5. Tip)

The musical score consists of five distinct rhythmic patterns, each labeled as a 'Tip'. Each tip is presented with a set of lyrics and a corresponding musical staff. The lyrics are in Turkish, and the musical notation includes notes, rests, and bar lines. The patterns are: 1. Tip (Dede Ejenü Irak A.S. and III. Selim Şekutarab A.S.), 2. Tip (Tan. Ali Ef. Hiseyri A.S. and Zekâtî Dede Hisarîselik A.S. / Zekâtî Dede Uşşak A.S.), 3. Tip (Tan. Ali Ef. Hiseyri A.S. and İlyâ Sazkâr A.S.), 4. Tip, and 5. Tip.

AKSAKSEMÂÎ ÎKA' KALIBI
" Mef'ûlû fâilâtû mefâilû fâilûn (Mef-Fâ) "

(1. Tıp)

Mef'ûlû rûz / î / fâ / nîş / î / lû / î / fâ / râb / is / te / me / şe / lû / tû / bâ / î / lû / n / sin

1- (İrî Irak A.S.) Nev

(2. Tıp)

Mef'ûlû / Çik / mîz / de / rû / nî / dil / lû / fâ / muhab / dîm / tûme / fâ / denê / fên / lû / n / tîn / be / tîn

1- (Tab'î Mustafa Ejenal Bayatî A.S.)

3.11. Ağır Aksaksemâî Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Ağır Aksaksemâî Usûlü'nde 33 adet (lâ-dîmî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Mef :	17 adet	% 51,51
2- Fâ 3 :	5 adet	% 15,15
3- 4 Mfâî :	4 adet	% 12,12
4- (Fâ) Fe 3 :	2 adet	% 6,06
5- 2,5 Mfâî :	2 adet	% 6,06
6- 2 Mstef :	1 adet	% 3,03
7- Mef-Fâ :	1 adet	% 3,03
8- (Fâ) Fe 2 :	1 adet	% 3,03

Görüldüğü üzere, Ağır Aksaksemâî Usûlü'nde en çok kullanılan vezin "Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün" veznidir. Bu veznin îka' kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

AĞIR AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI " Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün (Mef) "

Tablo 11. Ağır Aksaksemâî Usûlü İka' Kalıpları
AĞIR AKSAKSEMÂİ İKA' KALIBI
"Mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü fe'ûlün (Mef)"

(1. Tip)	Mef	ü	dur	gletirey	sâ	lümefâ	çah	lün	lün
1- (K. M. İzzet Ef. Segâh A.S.) Dol	dur	gletirey	sâ	lümefâ	çah	lün	lün	lün	lün
2- (Şâkir Ağa Evcârâ A.S.) Ef	sûn	okuş	şâ	ki igül	gâim	repiyâ	repiyâ	repiyâ	repiyâ
3- (Tan. Ali Ef. Hicaz A.S.) Hâs	rét	óduyak	ti	kinaci	ey	ze l câ	ze l câ	ze l câ	ze l câ
4- (Şâkir Ağa Ferahnâk A.S.) Ey	şâ	humelek	hüb	ciğerim	lâ	ruhi â	ruhi â	ruhi â	ruhi â
5- (Dellâlcâde Segâh A.S.) Çbk	kil	diharab	dil	kacibâ	mü	yunigâ	yunigâ	yunigâ	yunigâ
6- (Dede Efendi Uşşak A.S.) Pür	â	teşerhaç	dir	le ririâ	eğ	zimîn	zimîn	zimîn	zimîn
7- (Dede Efendi Resne İsfahan A.S.) Bir	bül	bü il bâ	gim	masakun	rû	neyerim	neyerim	neyerim	neyerim
8- (Dede Efendi Evç A.S.) Eb	rû	le rinin	zâh	ki ne zî	dir	ciğerim	ciğerim	ciğerim	ciğerim
9- (Şâkir Ağa Evç A.S.) Ey	şâ	hi felek	kév	mirihân	nâ	ni serin	ni serin	ni serin	ni serin
10- (Kürnâricâde Hâfız Nezer A.S.) Mec	lis	debutev	nâk	kebedev	rét	sarınah	sarınah	sarınah	sarınah
11- (Dede Efendi Mâye A.S.) Ser	mes	ti garim	bâ	buşetâ	ri	ciğerim	ciğerim	ciğerim	ciğerim
12- (Tan. Ali Ef. Nihâvend A.S.) Bil	mern	â niben	gel	de l nû	il	budiyâ	budiyâ	budiyâ	budiyâ
13- (Hacı Ârif Bey Segâh A.S.) Sâ	ki	busetâ	hâ	neyimîs	ki	mısarıtır	mısarıtır	mısarıtır	mısarıtır
(2. Tip)	Mef	ü	bes	meâ	mâ	lün	lün	lün	lün
1- (Kürnâricâde Hâfız, Şekizâ A.S.) Dil	bes	meâ	mâ	meâ	mâ	lün	lün	lün	lün
2- (Hâfız Abdullâh Ef. Şekizâ A.S.) Hen	gâ	yelt	dir	remîn	mâ	zarây	zarây	zarây	zarây
(3. Tip)	Mef	ü	ki	me fâ	me	lün	lün	lün	lün
1- (Dede Efendi İsfahan A.S.) Yâ	rab	me fâ	me	me fâ	me	lün	lün	lün	lün

AĞIR AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün ((Fâ) Fe 3) ”

(1. Tip)

1- (S. Ziyâ Özbektan Sabâ A.S.) Ah

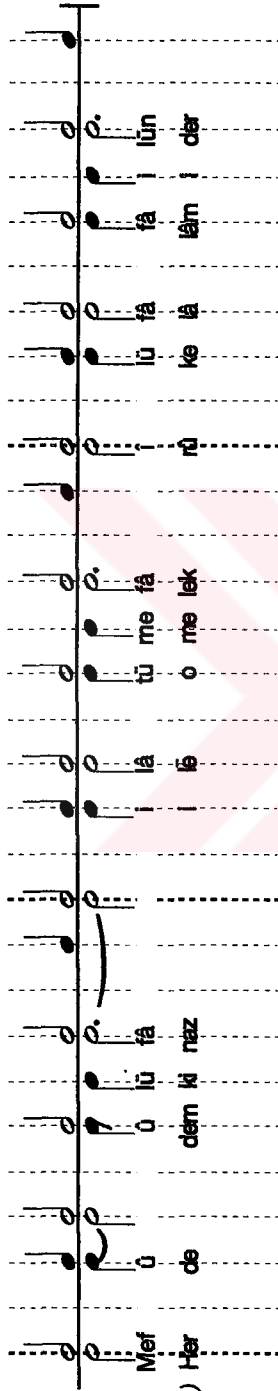
(2. Tip)

1- (Bna Sazlar A.S.) Ah

AĞIR AKSAKSEMÂÎ İKA' KALIBI
 “ Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (4 Mefâf) ”

1- (Dede Efendi Ferahîk A.S.) Ah
 2- (Dede Ef. Beste İsfahan A.S.) Ah

AĞIR AKSAKSEMÂİ İKA' KALIBI
" Mef'ûlü fâilâtü mef'âlü fâilün (Mef-Fâ) "

Mef
Her

de
dem ki naz
lü fa
ü me
lü ke la
fa la
fa la im i der
lün der

The musical notation consists of a single staff with a treble clef. The notes are mostly quarter and eighth notes, with some rests. The lyrics are written below the notes. A large, faint watermark is visible in the background of the page.

1- (Mustafa Ağa Bayazıt A.S.) Her

3.12. Curcuna Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Curcuna Usûlü'nde 251 adet (lâ-dîmî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- Mef :	83 adet	% 33,06
2- 2,5 Mfâî :	50 adet	% 19,92
2- Fâ 3 :	30 adet	% 11,95
3- Fâ 2 :	28 adet	% 11,15
4- (Fâ) Fe 3 :	21 adet	% 8,36
5- 4 Mfâî :	14 adet	% 5,57
6- (Fâ) Fe 2 :	11 adet	% 4,38
7- 2 Mfâî :	6 adet	% 2,39
8- 2 Msteflât :	3 adet	% 1,19
9- Müf-Müf-Fâ :	3 adet	% 1,19
10- 2 Mstef :	1 adet	% 0,39
11- Mef-Fâ :	1 adet	% 0,39

Görüldüğü üzere, Curcuna Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Mef’ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün” veznidir. Bu veznin îka’ kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

CURCUNA İKA’ KALIBI “Mef’ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün (Mef)”

Tablo 12. Cürcüna Usûlü İka' Kalıpları
CURCUNA İKA' KALIBI
"Mef'ûlü mef'âlü mef'âlü fe'ûlün (Mef)"

(1. Tip)

Mef	Şev	Sis	Mâ	Fer	Çök	Bir	Hër	Bir	Ölün	Bân	Ei	Çök	Rû	Bağ	Mest	Bir	Git	Ah	Serî	Ez	Hül	Ah	Gön	Rû	Yal	Sâ	Yak	Çâ		
û	dâ	len	nî	yâd	sür	gün	an	ker	rûm	tim	ler	tüm	hüm	lan	ol	yaz	tin	lar	ol	vâ	yâ	lat	lüm	hüm	niz	gar	şan	nâ		
lün	dir	di	biñ	dâ	riñ	ler	ei	şan	tî	yok	dım	dân	dî	lüm	şam	dê	düm	düm	ğim	tî	tih	dün	dî	dî	şen	yok	yok	düm		
fe	rim	al	câ	şey	hâ	gûl	bir	ol	geç	me	al	kal	sin	yan	gön	ak	rin	dön	dön	câ	geç	ak	ol	ge	zin	yan	kin	züm	mim	ol
lû	se	ri	re	bû	kî	de	da	te	ı	fe	ba	he	ru	ne	dû	çe	ne	ne	ku	gl	bi	le	gl	ru	ma	da	re	ge		
şon	zâ	rî	bûl	şev	nen	ler	hem	gan	rî	ce	yâ	uğ	vâ	gör	bah	vâ	vâ	dân	yâ	kaj	şoy	reh	uğ	bâk	bâ	zer	şan			
fâ	nê	men	tak	çin	bî	sî	zak	nim	ef	tâ	rûn	dün	nin	dî	nî	zin	dî	dî	yün	rû	lûp	gel	nin	nin	nê	zî	bir	rî		
me	li	çe	mî	râ	bu	û	şe	bi	ki	gö	bu	ra	ne	ri	mi	li	li	ko	tî	zû	ni	ri	ra	zû	ı	mü	pe			
lû	e	tî	li	gûl	ta	kî	te	hi	gl	re	ri	ri	tî	rû	le	ki	de	de	ma	ye	sû	di	le	tî	yü	ki	lû	la		
aşk	tar	hâ	bir	tî	bel	mîk	şû	bûl	kâ	yâ	gay	hâ	zûl	göz	aş	bên	bir	çık	rû	siz	dêr	göz	hâ	ei	sâ	gön	kin			
fâ	hün	vâ	yör	yör	geç	lür	çek	lur	bül	dar	ol	mî	zak	yeh	nül	sî	î	zen	vâ	han	sês	sen	sen	yah	zak	ol	ğil	şen	aş	
me	ru	ha	lu	di	di	kû	ri	n'o	le	ka	le	li	û	si	gö	ce	de	ge	ha	ci	bi	na	si	u	nim	de	le	mi		
lû	yi	di	ö	e	mîe	dö	bê	re	gû	ö	ı	e	bir	di	dü	ge	gl	la	dü	ki	gl	ta	dê	bir	bê	da	tî	ga		
Şev	Sis	Mâ	Fer	Çök	Bir	Hër	Bir	Ölün	Bân	Ei	Çök	Rû	Bağ	Mest	Bir	Git	Ah	Serî	Ez	Hül	Ah	Gön	Rû	Yal	Sâ	Yak	Çâ			
1- (Hâfız Yusuf Hicaz Ş.)	2- (Rif at Bey Hicaz Ş.)	3- (Leylâ Saz Hicazkâr Ş.)	4- (S. Ziyâ Özbekkan Hüseyinî Ş.)	5- (Enderunlu Hâfız Hüsni Bestenigâr Ş.)	6- (Fehmi Tokay Dügâh Ş.)	7- (Alaeddin Yavaşca Evcârâ Ş.)	8- (Ahmed Râsim Hicaz Ş.)	9- (Enin Ongan Hicaz Ş.)	10- (Neyzen Rza Bey Hicazkâr Ş.)	11- (Şevki Bey Hüseyinî Ş.)	12- (Tatvos Hüseyinî Ş.)	13- (Cevdet Çağla Hüzam Ş.)	14- (Bîmen Şen Karçıgar Ş.)	15- (Şerif İçi Karçıgar Ş.)	16- (Alaeddin Yavaşca K.Hicazkâr Ş.)	17- (Nâri Hatil Poyraz Mâhur Ş.)	18- (Enin Ongan Mâhur Ş.) (2.m)	19- (Rahmi Bey Muhayyer Ş.) (2.m)	20- (Şekerî Cemil Bey Nihâvend Ş.)	21- (Fahri Kopuz Nihâvend Ş.)	22- (Enin Ongan Nihâvend Ş.) (2.m)	23- (Cevdet Çağla Nihâvend Ş.) (2.m)	24- (Cevdet Çağla Hüzam Ş.)	25- (Selâhaddin Pınar Rast Ş.)	26- (Fehmi Tokay Rast Ş.)	27- (Alaeddin Yavaşca Rast Ş.)	28- (Leon Hancıyan Süzâtil Ş.)			

29- (Fehmi Tokay Söziadil Ş.)
 30- (Ali Galip Türkkan Söziadil Ş.) (2.m)
 31- (Ekrem Güyer Söziadil Ş.)
 32- (1. Hakta Bey Tahribüselik Ş.)
 33- (Şerif İçti Uşşak Ş.)
 34- (Fehmi Tokay Uşşak Ş.)
 35- (Fehmi Tokay Uşşak Ş.)
 36- (Cevdet Çağla Hıcaz Ş.)

Mef
 Pey
 Yan
 Mah
 A
 Çit
 Gbr
 Bir
 RÜ

ü ün t den den let di yâ lüm di
 ü laş rin niz hâ ter dim gön cel
 fe bu le ri ne be me li yü
 lü ri de le bu de de ta
 zeh di söz seim den oy din vâ
 fâ lin ci ken ces lüm gir yan mâ
 me di ki mü ö ma ne se
 lü zi ya miş ni ce hu ri ki
 sù can kal hüs ben rü sîn san
 fâ rē nin mel ey diş ni şin sēs
 me le se e sin gi se ki ki
 lü ne o mü ni bu se bâ da
 ü mâ dim rü tet tın düm tek hüm

(2. Tip)

Mef
 Aş
 Neş
 Bak
 Bir
 Per

ü ün tē dar dū dūn den
 ü his yâ dōn dol şin
 fe ki zi le me te şin
 lü de mi gū lū a
 ben nec bir gön aşk
 fâ yok ey çan lip mām
 me ra ken a ç i la mām
 lü ti te a ri
 hâ sen bet din ay
 fâ bir lim gur har bī
 me bi me me ba gi
 lü gi e lū ze ne
 ü kin vem gön tâ vâ

- 1- (Şikrî Tunar Bayatıaraban Ş.)
 2- (Leylâ Suz Bestenigâr Ş.)
 3- (Mükerrem Atıncı Karcıgar Ş.)
 4- (Emin Oğan Nihâvend Ş.) (3.m)
 5- (Yesârî Âsum Arsoy Sabâ Ş.)

(3. Tip)

Mef
 Bir
 Gel
 Fâr
 Sâ
 Aî
 Hâş
 Söv
 Mû

lün da le var tain mia bîm rûm yok
 ü sin söy cek rap kak râ ü sim
 fe ra mi de şa ma ha şu ve
 lü a ki e ki şı bi ti he
 nân şar dâd es ba kal git ke
 fâ câ çal lin dök ter çek li zev
 me le mi ma ra li ye ze yi
 lü zi ni ga gū le gū ye
 can sâ ga sâ ey ih sen gir
 fâ var lüm ef lan şum nip li li
 me se gü ma şa su ya ve de
 lü di bi di bö le le se e
 ü hâ naz yâ ki tey ret dim tad

1- (Servet Yesârî Bey Hızarhüselik Ş.)
 2- (Alâeddin Yavaşca Bayatı Ş.)
 3- (Ahmed Râsim İsfahan Ş.)
 4- (Avni Amî Nihâvend Ş.)
 5- (Refik Fersan Rast Ş.)
 6- (Zelti Müren Rast Ş.) (2.m)
 7- (Z. Arif Ataergin Söziadil Ş.)
 8- (Şevki Bey Yegâh Ş.)

CURCUNA İKA' KALIBI
 “ Fâilâtün fâilâtün fâilâtün (Fa 2) ”

(1. Tip)

Fâ i lâ tün lüm ar et sù sün hü se lüm dir
 Sêv di gön ma di dâr i ne ki me ti di gön vâ
 Kâl ma gi ne ki me ti di gön vâ
 Dîa gi ne ki me ti di gön vâ
 Şî ne ki me ti di gön vâ
 Şâ ki me ti di gön vâ
 Eñ ki me ti di gön vâ
 Gîl ti di gön vâ
 Sêv di gön vâ
 Pêk re vâ
 fâ bir tik tih zâ bâ de gam ey sev
 me te be ni de fi da me di
 lâ lek ham ni ma i gân bit lek gîm
 tün pey mül ey â lâ vez se has et
 fâ ker fîr nev hüm gëç tû let tük
 lün pe ka ci ye ba gö ken se ri rin
 lün ri te van ter na gö nül se ri rin

- 1- (Hacı Fâik Bey Dügêh Hicaz Ş.)
- 2- (M. Celâledâin Paşa Dügêh Ş.)
- 3- (Abdülkâdir Töre Evcârâ Ş.)
- 4- (Lem'i Alit Hicaz Ş.)
- 5- (Hacı Fâik Bey Hicazkâr Ş.)
- 6- (Rahmi Bey Isfahan Ş.)
- 7- (Artalık Camdan K.Hicazkâr Ş.)
- 8- (Hacı Ârif Bey Nihâved Ş.)
- 9- (Ahmed Râstim Sâznâk Ş.)

(2. Tip)

Fâ i lâ tün zân râ dün her
 Hâs ta sin di hic
 Dêr di hic
 Gêl mez ol
 Ağ la sam
 fâ nim nin sev lah
 i ve la her gi lim za hak
 lün mah an hiç kim
 fâ zû ağ yâ yâk
 fâ lün nu sün la rim ni ma mu dur
 fâ tün tâ
 fâ i lâ ma dir
 fâ kal ma dir
 fâ i lâ tün tik
 Dîl de ar
 fâ i lâ tün tik
 fâ bî tû van

- 1- (Şevki Bey Uşşak Ş.)
- 2- (Sâtanîkî Ahmed Dilkesîhâverân Ş.)
- 3- (Ali Sebâtî Bey Ferâznâk Ş.)
- 4- (Gülbenlyan Rast Ş.)

(3. Tip)

- 1- (Rahmi Bey Yegêh Ş.)

CURCUNA İKA' KALIBI
 " Mefâilün mefâilün fe'lülün (2,5 Mefâi) "

(1. Tip)

Mefâ i lün sî şem ak câ lîm dū zên  gbr câ zūl gūl dī kâ gīt gön ney
 A çil dī lin Cemâ dī Tūkeni dū Berlim hâ Şarha n'ol Acep nâ Eder ken Gūzel gūn Sana ey Takil dī Şerab lç Nilhan sin Meyl aş Gōzürnden A lin câ Neyapsam
 me fâ i nî en zūl râ nūl de şū rî min me dī nî min tū nē min den gō nūl mi yor lū mü le sem
 lün tâ vâ şem lâ ol dil ker vâ nî lū gūl mes mâ dem rî hâ
 fe ze ne hâ re ya mju şî tē re e şū a fı ne hâ ce fi zâ
 lün re lüm lüm lüm dir sun sin sin lüm lüm dım rum sin zim sun fı ti re
 ú yâ gön yâ gön man yor tan kel gön fen ú gil ná ol ya má zâ

- 1- (Lâif Ağa Evcârâ Ş.) (1.-3.m)
- 2- (Zekâi Dede Hüseynîştran Ş.)
- 3- (Şevkâ Bey Hüseynî Ş.) (3.m)
- 4- (Rif at Bey Uşşak Ş.)
- 5- (Hacı Faik Bey Hicaz Ş.)
- 6- (Lâif Bey Hicazkâr Ş.)
- 7- (Rahmi Bey Hüseynî Ş.)
- 8- (İ. Hakka Bey Hüseynîştran Ş.)
- 9- (Hacı Ârif Bey Hützam Ş.)
- 10- (Rahmi Bey K.Hicazkâr Ş.)
- 11- (Rif at Bey Muhayyer Ş.)
- 12- (Hacı Ârif Bey Nihâvend Ş.)
- 13- (Hacı Faik Bey Rast Ş.)
- 14- (Leylâ Saz Rast Ş.)
- 15- (Hacı Ârif Bey Sâznâk Ş.)
- 16- (Hacı Ârif Bey Sâznâk Ş.)
- 17- (Hacı Faik Bey Yegâh Ş.)

(2. Tip)

Mefâ i lün çē dık gē Sebeppen sin Gönül: cūş tū Hayal ey ler Buğül: zâ rın Seney ser vî
 mefâ i lün yücel dī yū gönlü: dē ih zâ yine gūl geç miş yine bir nev revan: ruh sâ
 fe ce dağ tî lâ zev má há gūl
 lün lar le ke ni ri gūn
 lün re lüm lüm lüm dir sun sin sin lüm lüm dım rum sin zim sun fı ti re
 ú yâ gön yâ gön man yor tan kel gön fen ú gil ná ol ya má zâ

- 1- (Nedim Şükrü Bey Hicaz Ş.)
- 2- (M. Nâfiz İrmak Şevkefâ Ş.)
- 3- (Tatvos Hüseynî Ş.)
- 4- (Şevkâ Bey Rast Ş.) (2.-3.-4.m)
- 5- (Samurî Ethem Ef. Sultanbegh Ş.)
- 6- (Enderunî Ali Bey Uşşak Ş.)

(3. Tip)

Mefâ i Gûzel gün Kûşâ dē Takil dī
lûn gör tâ kal dī
me fâ me ğe ĩ im gön
var hēim lûm
fe ũ bâ tım uy tı yâ
lûn iş bah zül lûn dī yâ
lûn hım gün re
fe ũ çemen ka rar
lûn ler di

1- (Şevki Bey Uşşak Ş.) (3.m)

2- (Şevki Bey Hızşam Ş.)

3- (Selânikî Ahmed Sîznâk Ş.)

(4. Tip)

Mefâ i Bahar er Gurûb et
lûn dī tı
mefâ i yeřil len güneř dūn

1- (Hacı Ârif Bey Neveser Ş.)

2- (Hacı Ârif Bey K.Hıcazkar Ş.)

CURCUNA İKA' KALIBI

"Feilâtün feilâtün feilâtün (Fe 3)"

(1. Tip)

Fei lâ tün fe i lâ tün fe i lâ tün fe i lün
Seve rim her gü ze li sen den e ser dir di ye rek

1- (Lem'i Ath Hicaz Ş.)

(2. Tip)

Fei lâ tün fe i lâ tün fe i lün
Beni bek let tin e fen dim yine mu' tad d la rak

1- (Fehmi Tokay Araban Ş.)

(3. Tip)

Fei lâ tün fe i lâ tün fa lün dan
Neke ra le re kal dim ga mi hic ra nin

1- (Hacı Ârif Bey Hicaz Ş.)

(4. Tip)

Fei lâ tün fe i lâ tün fe i lün
Nice bir has ret i şeb ü şer gan fe i de yim

1- (Hâfız Yusuf Hızzam Ş.)

(5. Tip)

Fei lâ tün fe i lâ tün fe ilün çiçek
Yeter ağ lat ma bu ak şam beni sen naz i

1- (Zeki Duygulu Rast Ş.)

(6. Tip)

Fei lâ tün seni sev mek fe i lâ tün
Fei lâ tün sen yan mak fe i lâ tün sen gi mek di le lün

1- (Zeki Müren Nihavend Ş.)

(7. Tip)

Fei lâ tün ma te mi ri aş tün fe i lâ
Gece rin ma te mi ri aş tün fe i lâ

1- (Selâhattin Pınar Hızzam Ş.)

CURCUNA İKA' KALIBI
" Mefâilün mefâilün (2 Mîfâ) "

Mefâ i lün
Dememcâ râ dâr bî bî
E sî rîn Nekküs tün Bahâ rî
mefâ i lün et lün le sên
benî yâd benim gôn sebep öy hazarî sin

- 1- (Şevkî Bey Hicaz Ş.)
- 2- (Leylâ Saz Hicaz Ş.)
- 3- (Şekerci Cemil Bey Hicaz Ş.)
- 4- (Leylâ Saz Şevkefzâ Ş.) (2.m)

CURCUNA İKA' KALIBI
" (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün ((Fâ) Fe 2) "

Fâ i lâ tün fe i lün
Gül dü â ğil gbr lü yar hi
Ney le dî gbr lü me hi
fe i lâ tün fe i lün
yi ne gül yâz lü yar hi
dî ba na ol mâ hi

- 1- (Hacı Ârif Bey Hicazkâr Ş.)
- 3- (Hacı Ârif Bey Rast Ş.)

CURCUNA İKA' KALIBI
" Müstefilün müstefilün (2 Mstef) "

Müs tef i lün
Câ nân berî
müs tef i lün miyör
müs yâd tef et hi

- 1- (Şevkî Bey Hicaz Ş.)

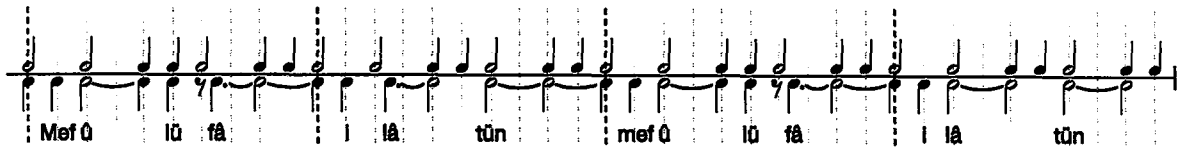
3.13. Lenkfahte Usûlü'nde Usûl-Aruz Vezni İlişkisinin İncelenmesi

Lenkfahte Usûlü'nde 23 adet (lâ-dîmî) eser üzerinde yapılan araştırmada bu usûlde kullanılan vezinler ve kullanım oranları şöyle sıralanmıştır:

1- 2 Mef-Fâ :	7 adet	% 30,43
2- 2 Mef-Mfâî :	6 adet	% 26,08
3- 2 Mstef-Feû :	4 adet	% 17,39
4- 4 Mfâî :	2 adet	% 8,69
5- 4 Mstef :	2 adet	% 8,69
6- Fâ 3 :	1 adet	% 4,34
7- Mef :	1 adet	% 4,34

Görüldüğü üzere, Lenkfahte Usûlü'nde en çok kullanılan vezin “Mef’ûlü fâilâtün mef’ûlü fâilâtün” veznidir. Bu vezin ve buna ilâveten 2 Mef-Mfâî ve 2 Mstef-Feû vezinleri sâdece bu usûlde kullanılmıştır. Mef-Fâ vezninin İka’ kalıbı ise aşağıda verilmiştir.

LENKFAHTE İKA’ KALIBI “ Mef’ûlü fâilâtün mef’ûlü fâilâtün (2 Mef-Fâ) ”

LENKFAHTE ÎKA' KALIBI

“ Mefâlû mefâlû mefâlû fa'lûn (Mef) ”

Mef û rînd
lû me fâ i
bu bez mîñ
lû me fâ i
ne dir_ñ
câ
lû fa' lûn
mî bî lir

1- (Fethi Karanahinudoghlu Boyuñ B.) Her

LENKFAHTE ÎKA' KALIBI

“ Fâilâtûn fâilâtûn fâilâtûn fâilûn (Fâ 3) ”

Fâ i
lâ tûn
lâ yim
fâ i
lâ
bîr pe rî
tûn
yê
fâ i
dîl sî
lâ tûn
tâ nim
fâ i
kim bî
lûn
lîr

1- (Zekat Dede Gerdâñye B.) AnMûp te

LENKFAHTE ÎKA' KALIBI

“ Mefâlûn mefâlûn mefâlûn mefâlûn (4 Mfâi) ”

(1. Tip)
Me fâ
bîr dem
lûn
me fâ
ka rar
lûn
me fâ
et
me fâ
ha yâ
lûn
me fâ
i lûn
ben

(2. Tip)
Me fâ
â mâ
lûn
me fâ
î mî
kir
me fâ
dîn
me fâ
bi rak
dîn
lûn
me fâ
tûm
gôn
lûn
me fâ
tû vâñ
gôn
lûn
me fâ
lûn

1- (Zeki Arif Ataerğın Dilkeşherân B.) An

1- (Kemal Batanay Hûzzam B.) An Neden

SONUÇ

Tezimizde yapılan araştırmanın sonucunda varılan sonuçlar şunlardır:

1- Türk Edebiyatı ve mûsikîsi' nde İslâmiyetten sonraki dönemde ciddî bir değişim söz konusu olması Aruz vezni sâyesinde olmuştur. Arap ve Acem Aruzu ile tanışma sonrası Aruz' un benimsenmesi uzun bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. Bilinen ilk manzum eserlerin vezinlerinin gelişkin olmayan, hattâ sonraları terkedilen vezinler olması bunu teyid eder. Arap ve Acem Aruzu' ndan bağımsız Türk Aruzu' nun şiirimize getirdiği zevk, mûsikî ile birlikte zaman içinde gelişerek zirveye ulaşmıştır.

2- Klâsik Türk Mûsikîsi karakter olarak esas itibâriyle sesle icrâ edilen, insan sesinin güzelliğini güftenin anlam gücüyle birlikte ortaya koyan ve repertuarındaki eserlerin çok büyük bir kısmı sözlü eserlerden oluşan bir "ses mûsikîsi" dir.

3- Türk şiirinde âheng, iç mûsikî her zaman ön planda olmuştur. Aruzla söylenen şiirde kelimelerin hangi hecelerinin uzun veya vurgulu olacağı, böylelikle şiirde nasıl bir ses ve mânâ anlayışıyla telaffuz edileceği, bizzat şâir tarafından âdetâ bir nota özelliği ile tâyin edilmiştir. aruzun bu iç mûsikîsi Türklerin "Şiir = mûsikî" anlayışlarına o kadar uyumuştur ki 20. yy. sonlarına kadar bu vezin edebiyat dünyasının hâkimi olmuştur. Ses ve sözün iç içe olduğu Türk Sanatı' nda Edebiyat ve Mûsikî' nin birbirlerinden etkilenmemeleri mümkün değildir. Aruz' un şiir dünyasında gördüğü büyük rağbet, Klasik Türk Mûsikîsi bestekârlarını da etkilemiş ve bestelerinde aruz vezinli güfteler kullanmışlardır. Aruz vezninin Klasik Türk Mûsikîsi bestekârları arasında gördüğü rağbetin sebebi Aruz vezninin bünyesinde taşıdığı iç mûsikîdir.

4- Bestekârlar Aruz' un iç mûsikîsi ve ritmik yapısı ile eserlerinde kullandıkları nağme ve ritmik yapıları (usûlleri) birbirinden ayrılmaz bir bütün hâline getirmişlerdir. Vezinlerin ritmik yapısı ile usûllerin ritmik yapılarının imtizâcından

doğan bu yapıya “İka” adı verilmiştir. Bu kalıplar bir devir içinde prozodi açısından kusursuzu meydana getirme çabasının sonucu olarak da görülebilir.

5-Nasıl “usûl” kavramı ritm kelimesiyle karşılanamazsa, “İka” da usûl kavramıyla karşılanamaz. Günümüzde kullanılan usûl kavramı sâbit düzum anlayışıyla oluşturulmuş ve sâdece bir ölçü için tasarlanmış yapılardır. İka’ ile kıyaslanınca İka’ nın bir parçası, fakat ondan daha küçük bir yapı olarak kalır. İka’ Aruz’ un bir vezninin (yani güftenin 1 mısrasının) bittiğı yerde biter ve her mısırda aynı kalıp kullanılır. Yani eser içinde ritmik olarak tekrarlanan yapı budur. Bir ölçü için sâbit ritmik gruplanma olan usûlün, tekrarlı yapı olarak kullanılmasının monotonluk ve basitlik getireceğini düşünen Klâsik Türk Müziğı bestekârları usûlün değışik düzumlerinin kombinasyonuyla yarattıkları İka’ kalıplarını tekrarlayan ritmik yapı olarak kullanmayı tercih etmişlerdir. Darpların kuvvetli – zayıf dağılımı da yine bir İka’ kalıbı içinde düşünülmüş ve kalıbın yapısına göre şekillenmiştir. Genel olarak günümüzde usûl dediğimiz yapı, farklı düzumlerin içinden en çok kullanılan birimdir.

6- Bestekârlar, güftenin veznine göre usûl seçiminde bazı usûlleri çok yüksek oranda tercih etmişler ve vezinleri usûle yerleştirirken yine aynı İka’ yı kullanmışlardır. Çok tercih edilen İka’ kalıbını göz önünde tutup bunları geliştiren bestekârlar da vardır.

7- Yakın veya uzak çağlarda yaşamış besteciler, aynı vezni bestelerken hemen dâimâ aynı İka’ kalıbını kullanmışlardır. Bu da İka’ kalıplarının Klâsik Türk Müziğı geleneğinin içinde sağlam ve klâsikleşmiş yerinin olduğunu ispat etmektedir.

8- Her usûl için yalnızca bir düzumün (ritmik gruplanmanın) kullanılması ritm, ölçü, düzum, usûl kavramlarının birbirine girdiğı bu dönemde, İka’ kavramının anlamını yitirmesine sebep olmuştur.

9- İka’ kalıpları bestecinin özgürlüğünü kısıtlayıcı kalıplar değildir. Zîrâ bestekârlar bu kalıpların yol göstericiliğı altında, kendi estetik zevklerine uygun kalıplar türetmişlerdir. Bu kalıplarla türetilmiş eserler de diğerkiler kadar beğeni toplamış ve günümüze kadar aktarılmıştır.

10- Klâsik Türk Mûsikîsi’ nin eğitim ve aktarım sistemi olan “Meşk” in de temelini İka’ kalıpları oluştururdu. İka’ kalıpları, notanın olmadığı dönemde bir şifreleme sistemi olarak hâfizayı tâzeleme vazîfesi gördü.

11- Aruz vezni, Osmanlı İmparatorluğu' nun – dolayısıyla medeniyet ve kültürünün- zayıflaması, bunun getirdiği sosyal – kültürel değişimler, yenilikçi akımlar karşısında 20. yy.'ın ortalarına doğru önemini yitirmeye başlamıştır. Klâsik Türk Mûsikîsi' nin eski rağbetini kaybetmesi de aynı dönemlere denk gelmektedir. Her iki sanatında son temsilcileri bu dönemde ortaya çıkmıştır. Türk Müziği ve Türk Edebiyatı' nın birlikteliği Aruz' un önemini yitirmesiyle sarsılmıştır. Söz mûsikîsi giderek ehemmiyetini kaybetmiş, büyük usûller başta olmak üzere Müsemmen, Ağıraksak, Yürüksemâî, Lenkfahte v.b. klâsik usûller kullanılmamaya başlamıştır. Bunların sonucu olarak Klâsik Türk Mûsikîsi' nde söz mûsikîsi zenginliğini yitirmeye ve bir kısır döngünün içine kaymaya başlamıştır.

12- Aruz vezninde tef' ilelerin değişik kombinasyonlarla bir arada kullanılması sonucu, kuvvetle tercih edilen vezinlerin ortaya çıkması ile, farklı usûl düzümlerinin değişik kombinasyonlarla birleşmeleri sonucu, yine kuvvetle tercih edilen usûl îka' larının ortaya çıkması aynı fikrî temellere dayanır. İka' ya “müziğin vezni” (musical meter) de diyebiliriz.

13- “İmâle, vasl, medd, zihaf” gibi Aruz vezninin dört unsuru (biri kusur) sözlü müzik besteciliğindeki usûl kullanımında da, aynen karşımıza buradaki fonksiyonlarıyla çıkar. (İmâle = kısa hecenin uzun nota gelmesi, Vasl = usûl darblarının bağla birleştirilmesi, Medd = senkop, Zihaf = prozodi hatası kabul ettiğimiz uzun hecenin kısa nota gelmesi...)

14- Aruz vezni ve Klâsik Türk Mûsikîsi' nin izdivâcî zorâkî veya tesâdüfî değil, tamamen estetik görüşe ve ilmî temellere dayanan bir izdivaçtır.

15- Klâsik Türk Mûsikîsi' nde usûller, makamların aksine, üzerinde daha az durulmuş bir konu olmuştur. Çağdaş Türk Müziği teorisyenleri bu konuyu detaylı olarak açıklamaktan kaçınmışlardır. Bu sahada derin araştırmalar yapılması elzemdir. Zîrâ, Aruz vezninin terkedilmeye başlandığı günümüzde değişik düzümleri ile elde edilecek yeni îka' kalıpları, hece vezinli şiirlerin bestelenmesini daha uygun hâle getirecektir. Dolayısı ile; gelenekli kullanımı ile usûl kavranılıp geliştirilmesi, Çağdaş Türk Müziği' nin şekillendirilmesinde yol gösterici olabilecektir.

KAYNAKÇA

AKSOY, Bülent, *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*, 1. Baskı, Pan Yayıncılık, İstanbul, Ekim 1994.

AKSÜT, Sâdun, *Türk Mûsikîsi Güfteler*, Kervan Yayınları, İstanbul. 1983.

BANARLI, Nihad Sâmî, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri*, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, Ocak 1982.

BEHAR, Cem, “*Zaman, Mekân, Müzik*”, Afa Yayıncılık A.Ş., Eylül 1993.

BEHAR, Cem, *Klâsik Türk Mûsikîsi Üzerine Denemeler*, 1. Baskı, Bağlam Yayıncılık, Kasım, 1987.

EZGİ, Suphi, “*Nazarî ve Amelî Türk Mûsikîsi*”, İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, Bankalar Basımevi, Cilt 2, İstanbul, 1933-45.

FONTON, Charles, *Essay sur la Musique Orientale Comparee a la Musique Europeenne, Bibliotheque Nationale*, Fransız Elyazmaları (N.A.4023), Türkçeye çeviren: Cem Behar, 18. Yüzyılda Türk Müziği, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1987.

KANTEMİR, Dimitri, *Kitâbü'l 'İlmi'l Mûsikî Alâ Vechi'l Hurûfat*, Yayına Hazırlayan: Yalçın Tura, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

KARADENİZ, Ekrem, “*Türk Mûsikîsi'nin Nazariye ve Esasları*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ajans-Türk Matbaası, İstanbul, 1965.

KÖPRÜLÜ, M.Fuad, “*Aruz*” maddesi, İslâm Ansiklopedisi, Millî Eğitim Bakanlığı, Cilt I, İstanbul, 1965.

ÖZTUNA, Yılmaz, “*Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*”, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

ROUGNON, Paul, “*Mufassal Mûsikî Nazariyatı*” Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

SANAL, Haydar, “*Mehter Mûsikîsi*”, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1964.

SERENGİL, Refik Ahmed, *Eski Şiirimizin Ustaları*, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1964.

TANRIKORUR, Cınuçen, *Biraz da Müzik*, 1. Basım, Zaman Kitap, İstanbul, Nisan 2001.

TANRIKORUR, Cinuçen, *M¼zik Kimliğimiz Üzerine D¼řünceler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1998.

TANRIKORUR, Cinuçen, *Türk Müsikisi El Kitabı*, (Yayınlanmamış)

TİMURTAŞ, Fâruk, *Osmanlı Türkçesine Giriş*, 18. Baskı, Alfa Basım-Yayım-Dağıtım, İstanbul, 2000.

ÜNGÖR, Ethem Rûhi, *Türk Müsikisi Güfteler Antolojisi*, 1. Basım, Eser Yayınları, İstanbul, 1981.

WRIGHT, Owen, “ *Demetrius Cantemir The Collection of Notations*”, School of Oriental and African Studies, Universty of London, 1992.

Nota Kaynakları

Dârü'l Elhan Külliyyâtı, İstanbul Belediye Konservatuarı (1924-1930), Cilt 1 – Cilt 2
ERGEN, Aytaç, *Notam(Nota-Data Programı)*48.000 notadan oluşmaktadır.

EKLER

EK 1. 5 ilâ 10 Zamanlı Usûllerde Kullanılan Vezinlerin Kullanım Çokluğuna Göre Dağılımı

Klâsik Türk Mûsikî, lâ-dîni sözlü eserler reperturunda tezimize konu teşkil eden 1732 adet lâ-dînî, aruz vezinli ve 5 ilâ 10 zamanlı usûllerde bestelenmiş eserler üzerinde yaptığımız incelemede, vezinler kullanım sayılarına göre şu şekilde sıralanmışlardır:

1- Mef :	(550 adet)
2- Fâ 3 :	(340 adet)
3- Fâ 2 :	(242 adet)
4- (Fâ) Fe 3:	(192 adet)
5- 2,5 Mfâî :	(123 adet)
6- 4 Mfâî :	(54 adet)
7- (Fâ) Fe 2 :	(44 adet)
8- 2 Msteflât :	(42 adet)
9- 2 Mstef :	(40 adet)
10- 2 Mfâî :	(32 adet)
11- Mef-Fâ :	(21 adet)
12- Mfâî-Fei :	(12 adet)
13- 2 Mef-Fâ:	(7 adet)
14- Müf-Müf-Fâ:	(7 adet)
15- 2 Mef-Mfâî :	(6 adet)
16- 4 Mstef :	(4 adet)
17- 2 Mütefâ-Feû:	(4 adet)
18- Mef-Mfâîln-Feû :	(4 adet)
19- 2 Mstef-Feû :	(4 adet)
20- 2Müfte-Mfâî :	(2 adet)
21- 2 Fei-Fâî :	(1 adet)
22- 4 Feû :	(1 adet)

EK 2. Vezinlerin, 5 ilâ 10 Zamanlı Usûllerin Kendi İçindeki Dağılım Oranları

I) HEZEC BAHRİ

1) Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün (Mef)

- 1- Senginsemâî : % 90,19
- 2- Türk Aksağı : % 65,76
- 3- Yürüksemâî : % 54,25

2) Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün (4 Mfâî)

- 1- Aksaksemâî : % 27,53
- 2- Ağır Aksaksemâî : % 12,12
- 3- Lenkfahte : % 8,69

3) Mefâîlün mefâîlün feûlün (2,5 Mfâî)

- 1- Curcuna : % 19,92
- 2- Devrihindî : % 10,07
- 3- Aksaksemâî : % 8,69

4) Mefâîlün mefâîlün (2 Mfâî)

- 1- Düyek : % 7,84
- 2- Aksak : % 3,34
- 3- Curcuna : % 2,39

5) Mef'ûlü mefâîlün feûlün (Mef-Mfâîln-Feû)

- 1- Türk Aksağı : % 1,80
- 2- Aksak : % 0,47

6-) Mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün (2 Mef-Mfâî)

Yalnızca Lenkfahte Usûlü'nde % 26,08 oranında kullanılmıştır.

II) REMEL BAHİRİ

1) Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 3)

- 1- Müsemmen : % 62,12
- 2- Devrihindî : % 53,48
- 3- Ağıraksak : % 50,97

2) Fâilâtün fâilâtün fâilün (Fâ 2)

- 1- Ağır Düyek : % 44,44
- 2- Düyek : % 33,33
- 3- Devrihindî : % 25,58

3) (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilâtün feilün (fa'lün) (Fâ) Fe 3)

- 1- Aksak : % 21
- 2- Aksaksemâî : % 17,39
- 3- Ağıraksak : % 14,09

4) (Fâilâtün) Feilâtün feilâtün feilün (fa'lün) ((Fâ) Fe 2)

- 1- Aksak : % 5,48
- 2- Curcuna : % 4,38
- 3- Ağır Aksaksemâî : % 3,03

5) Feilâtün fâilâtün feilâtün fâilâtün (2 Fei-Fâi)

Yalnızca Yürüksemâî Usûlü'nde % 1,06 oranında kullanılmıştır.

III) RECEZ BAHİRİ

1) Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (4 Mstef)

- 1- Lenkfahte : % 8,69
- 2- Türk Aksağı : % 0,90

2) Müstef'ilün müstef'ilün (2 Mstef)

- 1- Ağır Düyek : % 33,33
- 2- Düyek : % 11,76
- 3- Türk Aksağı : % 5,40

3) Müstef'ilâtün müstef'ilâtün (2 Msteflât)

- 1- Türk Aksağı : % 16,21
- 2- Ağır Düyek : % 5,55
- 3- Düyek : % 2,94

4) Müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün (2 Müfte-Mfâi) Yalnızca Yürüksemâi Usûlü'nde % 2,12 oranında kullanılmıştır.

5) Müstef'ilün feûlün müstef'ilün feûlün (2 Mstef-Feû) Yalnızca Lenkfahte Usûlü'nde % 17,39 oranında kullanılmıştır.

IV) SERÎ BAHRİ

1) Müfteilün müfteilün fâilün (Müf-Müf-Fâ)

- 1- Senginsemâi : % 1,30
- 2- Curcuna : % 1,19
- 3- Yürüksemâi : % 1,06

V) MUZÂRÎ' BAHRİ

1) Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün (Mef-Fâ)

- 1- Aksaksemâi : % 7,24
- 2- Yürüksemâi : % 4,25
- 3- Ağır Aksaksemâi : % 3,03

2) Mef'ûlü fâilâtün mef'ulü fâilâtün (2 Mef- Fâ) Yalnızca Lenkfahte Usûlü'nde % 30,43 oranında kullanılmıştır.

VI) MÜCTES BAHRİ

1) Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (Mfâi-Fei)

- 1- Yürüksemâi : % 2,12
- 2- Türk Aksağı : % 0,90
- 3- Senginsemâi : % 0,65

VI) MÜCTES BAHİRİ

1) Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (Mfâi-Fei)

- 1- Yürüksemâî : % 2,12
- 2- Türk Aksağı : % 0,90
- 3- Senginsemâî : % 0,65

VII) MÜTEKARİB BAHİRİ

1) Feûlün feûlün feûlün feûlün (4 Feû)

Yalnızca Yürüksemâî Usûlü'nde % 1,06 oranında kullanılmıştır.

VIII) KÂMİL BAHİRİ

1- Mütefâilün feûlün mütefâilün feûlün (2 Mütefâ-Feû)

Yalnızca Yürüksemâî Usûlü'nde % 4,25 oranında kullanılmıştır.

EK 3. BESTEKÂRLAR KRONOLOJİSİ

I. ÖN-KLÂSİK DÖNEM

FARÂBÎ	870 – 950
İBNİ SÎNÂ	980 – 1037
FAHREDDİN MÜBAREKŞAH	1130 – 1206
SAFİYÜDDİN ABDÜL-MÜ'MİN	1224 – 1294
ŞİRAZLI KUTBÜDDİN	? – 1310
SULTAN VELED	1226 – 1312

III. KLÂSİK DÖNEM

(XIV.yy. ort. – XVIII.yy.ort.)

ABDÜL-KÂDİR MERÂĞÎ	1360 –1435
HIZIR BİN ABDULLAH	1388 – 1461
II. MURAD	1421 – 1451
LÂDİKLİ MEHMED ÇELEBÎ	? – 1500
HÜSEYİN BAYKARA (Herat Okulu)	1438 – 1506
ALİ ŞİR NEVÂÎ (Herat Okulu)	1441 – 1501
ALİ ŞAH HACI BÜKE (Herat Okulu)	? – ?
ŞEHZADE KORKUD	1467 – 1513
ZEYNEL'ÂBİDİN	? – 1521?
BÂBUR ŞAH	1483 – 1530
NEFİRÎ BEHRAM AĞA	? – 1560
HASAN CAN ÇELEBÎ	1490 – 1567
ZURNAZEN İBRAHİM AĞA	? – 1581
ŞEYH ABDÜL-ALİ EFENDİ	? – 1590
HATİP ZÂKİRÎ HASAN EFENDİ	1545 – 1622
II. GAZİ GİRAY HAN	1554 – 1607
ŞÂH ABBAS I.	1557 – 1628
IV. MURAD(saltanatı)	1623 – 1640
NÂNE AHMED ÇELEBÎ	1605 – 1685
BENLİ HASAN AĞA	1607 – 1662
KÂTİP ÇELEBÎ	1609 – 1657
SOLAKZADE MEHMED ÇELEBÎ	? – 1658
NEYZEN YUSUF DEDE	? – 1670
ŞEŞTÂRİ MURAD AĞA	1610 – 1673
ALİ UFKİ BEY (Alberto Bobowsky)	1610 – 1675
EVLİYA ÇELEBÎ (IV. Murad musahib ve hanendesi)	1611 – 1682
KÜÇEK MUSTAFA DEDE (bilinen ilk âyinin sahibi)	? – 1683
HÂFİZ POST	1630 – 1694
ALİ ŞİRUGANÎ EFENDİ	1635 – 1714
HATİBZADE OSMAN EFENDİ	1640 – 1687
NÂLÇE MEHMED EFENDİ	1640 – 1687
İTRÎ (Buhûri-zâde Mustafa Ef.)	1640 – 1711
TAŞÇIZADE RECEP ÇELEBÎ	? – 1701
IV. MEHMED	1648 – 1687
SEYYİD NÛH	? – 1714

YAHYÂ NAZÎM ÇELEBİ	1650 – 2.1727
KUTBÜNNÂYİ OSMAN DEDE	1652 – 1730
KANTEMİROĞLU	1673 – 1723
KARA İSMAİL AĞA	1674 – 1724
ENFİ HASAN AĞA	1679 – 1729
ZAHARYA	? – 1740
TAN. MUSTAFA ÇAVUŞ	? – 1745
ŞEYHÜLİSLÂM ES' AD EFENDİ	1685 – 1753
EBÛBEKİR AĞA	1685 – 1759
II. MUSTAFA	1695 – 1703

IV. SON KLÂSİK DÖNEM

(XVIII.yy. ort.– XVIII.yy.son.)

TAB'Î MUSTAFA EFENDİ	1704?– 1768?
DİLHAYAT KALFA	1710 – 1760
KASSAMZADE	? – 1758
ABDÛLHALİM AĞA	1720 – 1802
ABDÛRRAHÎM DEDE (Hâfiz Şeydâ)	1725 – 1799
VARDAKOSTA AHMED AĞA	1728 – 1794
İLYA	? – 1799
KÜÇÜK MEHMED AĞA	? – 1800
TAN. İSAK	1745 – 1814
EMİN AĞA	1750 – 814
NU'MAN AĞA	1750 – 1834
ABDÛLBÂKÎ NÂSİR DEDE	1765 – 1821
HAMPARSUM	1768 – 1839
HACI SÂDULLAH AĞA	? – 1800?
KEMÂNÎ ALİ AĞA	1770 – 1830
HANENDE ABDULLAH AĞA (Şehlâ Hâfiz)	1775 – 1825
ZEKİ MEHMED AĞA	1776 – 1846

V. YENİLİKÇİ DÖNEM

(XVIII.yy.son.– XIX.yy.ort.)

DEDE EFENDİ	1777 – 1845
ŞÂKİR AĞA	1779 – 1841
KEMÂNÎ RIZA EFENDİ	1780 – 1852
BASMACI ABDİ EFENDİ	1787 – 1851
III. SELİM(saltanatı)	1789 – 1808
KÖMÜRCÜZADE HÂFİZ MEHMED EFENDİ	? – 1835
DELLÂLZADE İSMAİL EFENDİ	1797 – 1869
HIZIR İLYAS	1800 – 1864
KAZASKER MUSTAFA İZZET EFENDİ	1802 – 1876
EYYUBÎ MEHMED BEY	1804 – 1850
SUYOLCU SÂLİH EFENDİ	1806 – 1862
NEYZEN VELİ DEDE (Şeydâ İsmail Efendi)	1808 – 1860
HÂŞİM BEY	1815 – 1868
LÂTİF AĞA	1815 – 1885
TAN. BÜYÜK OSMAN BEY	1816 – 1885
RİF'AT BEY (Müezzinbaşı)	1820 – 1888
ZEKÂÎ DEDE EFENDİ	1825 – 1897
NEYZEN YUSUF PAŞA	1821 – 1884
ENDERUNÎ ALİ BEY	1830 – 1897
NİKOĞOS AĞA	1836 – 1885

VI. ROMANTİK DÖNEM

(XIX.yy.ort. – XX.yy.baş.)

HACI ÂRİF BEY	1831 – 1884
HACI FÂİK BEY	1831 – 1891
BOLÂHENK NURİ BEY	1834 – 1910
TANBURÎ ALİ EFENDİ (T)	1836 – 1902
MAHMUD CELÂLEDDİN PAŞA	1839 – 1899
HACI KİRAMÎ EFENDİ	1840 – 1909
ASDİK AĞA	1840 – 1913
MEDENİ AZİZ EFENDİ	1842 – 1895
HACI EMİN EFENDİ (Notacı)	1845 – 1907
VASİLÂKİ EFENDİ	1845 – 1907
GİRİFTZEN ÂSİM BEY	1852 – 1929
LEYLÂ HANIM (SAZ)	1852 – 1936
HÜSEYİN FAHREDDİN DEDE	1854 – 1911
TATYOS EFENDİ	1855 – 1913
SANTURÎ EDHEM EFENDİ	1855 – 1926
LEON HANCIYAN EFENDİ	1857 – 1947
ŞEVKİ BEY	1860 – 1891
KANUNÎ HACI ÂRİF BEY	1862 – 1911
ŞEYH EDHEM EFENDİ	1862 – 1933
AHMED RÂSİM BEY	1864 – 1932
RAHMİ BEY	1865 – 1924
MUALLİM İSMAİL HAKKI BEY	1866 – 1927
ŞEKERCİ CEMİL BEY	1867 – 1928
ALİ RİF'AT BEY (ÇAĞATAY)	1867 – 1935
SELÂNIKİ AHMED EFENDİ	1868 – 1927
ZEKÂİZADE HÂFİZ AHMED EFENDİ (IRSOY)	1869 – 1943
LEM'İ BEY (ATLI)	1869 – 1945
TANBURÎ CEMİL BEY	1871 – 1916
ŞEHZADE SEYFEDDİN EFENDİ	1874 – 1927
İHSAN RAİF HANIM	1877 – 1926
MISIRLI İBRAHİM EFENDİ	1881 – 1933
ŞEMSEDDİN ZİYÂ BEY (Mahmud Celâleddin Paşa'nın oğlu)	1882 – 1925

VII. ÇAĞDAŞ DÖNEM

(XX.yy. başlarından bu yana)

Dr. M. SUBHİ EZGİ	1869 – 1962
RAUF YEKTA BEY	1871 – 1935
AHMED AVNİ BEY (KONUK)	1871 – 1938
FÂİZ KAPANCI	1871 – 1950
BÎMEN EFENDİ (ŞEN)	1872 – 1943
RÂKİM ELKUTLU	1872 – 1948
NEVRES BEY (ORHON)	1873 – 1937
MUALLİM KÂZİM BEY (UZ)	1873 – 1943
ABDÜLKÂDİR BEY (TÖRE)	1873 – 1946
HÜSEYİN SADEDDİN AREL	1880 – 1955
NASİBİN MEHMED YÜRÜ	1882 – 1953
FAHRİ KOPUZ	1882 – 1968
MUSA SÜREYYÂ BEY	1884 – 1932
İSAK VARON EFENDİ	1884 – 1962
NURİ HALİL POYRAZ	1885 – 1956
HASAN FEHMİ MUTEL	1885 – 1964
KEMAL NİYAZİ SEYHUN	1885 – 1967

SUBHİ ZİYÂ ÖZBEKKAN	1887 – 1966
MUHLİS SABAHADDİN EZGİ	1889 – 1942
FEHMİ TOKAY	1889 – 1959
BEDRİYE HOŞGÖR	1889 – 1968
SEDA ÖZTOPRAK	1890 – 1942
MÜNİR MAZHAR KAMSOY	1891 – 1973
ŞERİF MUHİDDİN TARGAN	1892 – 1967
REFİK ŞEMSEDDİN FERSAN	1893 – 1965
HÂFİZ KEMÂL BATANAY	1893 – 1981
HAYRİ YENİGÜN	1893 – ?
REFİK TALÂT ALPMAN	1894 – 1947
FÂİZE ERGİN	1894 – 1954
SÂDEDDİN KAYNAK	1895 – 1961
ZEKİ ÂRİF ATAERGİN	1896 – 1964
CEVDED KOZANOĞLU	1896 – 1986
ONNİK KARİPYAN (ÜNER)	1898 – ?
ŞERİF İÇLİ	1899 – 1956
SADİ İŞLAY	1899 – 1969
SÂDEDDİN HEPER (Kudümzenbaşı)	1899 – 1980
MAHMUD RÂGİB GÂZİMİHÂL	1900 – 1961
YORGO BACANOS	1900 – 1977
CEVDET ÇAĞLA	1900 – 1988
YESARİ ASIM ARSOY	1900 – 1992
MÜNİR NUREDDİN SELÇUK	1901 – 1981
SÂDEDDİN NÜZHET ERGUN	1901 – 1946
SÜLEYMAN ERGUNER	1902 – 1953
SALÂHADDİN PINAR	1902 – 1960
MES'UD CEMİL TEL	1902 – 1963
HAYRİ TÜMER	1902 – 1973
NEV'ESER KÖKDEŞ	1904 – 1962
MUSTAFA NÂFİZ IRMAK	1904 – 1975
EKREM KARADENİZ	1904 – 1981
NUBAR TEKYAY	1905 – 1955
OSMAN NİHAD AKIN	1905 – 1959
HALİL CAN (Neyzenbaşı)	1905 – 1973
RÜŞEN FERİD KAM	1905 – 1981
FERİD ALNAR	1906 – 1978
EMİN ONGAN	1906 – 1985
HAKKI DERMAN	1907 – 1973
ZEKİ DUYGULU	1907 - 1974
ŞÜKRÜ TUNAR	1907 - 1962
LÂİKA KARABEY	1909 – 1989
MUZAFFER İLKAR	1910 – 1987
İZZEDDİN ÖKTE	1911 – 1990
HALDUN MENEMENCİOĞLU	1912 – 1972
İSMAİL BAHA SÜRELSAN	1912 – 1998
SADİ HOŞSES	1912 – 1994
REŞAT AYSU	1912 – 1999
MELAHAT PARS	1912
KADRİ ŞENÇALAR	1912 - 1989
HÂLUK RECÂİ	1912 - 1972
SEMAHAT ÖZDENSES	1913
VECDİ SEYHUN	1915 -1984
SELAHADDİN İÇLİ	1923
ŞEKİP AYHAN ÖZİŞİK	1932 -1981

AKIN ÖZKAN
CİNUÇEN TANRIKORUR

1934
1938 -2000

EK 4. METODOLOJİ

Bu çalışmada izlenen çalışma yöntemi şu safhalardan oluşmuştur:

1- Konunun sınırlarının çizilmesi:

Türk Mûsikîsi Klâsik ve Folklorik olarak çok geniş bir repertuara sahiptir ve repertuarın yine çok büyük bir kısmı da sözlü eserlerden oluşmaktadır. Tez konumuz özellikle aruz veniyle yazılmış güftelere sahip sözlü eser repertuarının taranması ve değerlendirilmesine dayandığından, hem eğitimimin bu alan üzerine olması, hem de bu alanda yazılmış sözlü eserlerde Folklorik repertuarla kıyaslanmayacak ölçüde fazla aruz vezniyle yazılmış güftelerin kullanılmış olmasından dolayı, Klâsik Türk Mûsikîsi alanı usûl-aruz vezni araştırması yapılmak üzere seçilmiştir.

Klâsik Türk Mûsikîsi sözlü eserler repertuarı dînî ve lâ-dînî eserlerden oluşmaktadır. Bu iki repertuarın yekûnu 10.000'leri geçmektedir. Tezimiz eserlerin notalarının tek tek incelenmesi, tasnifi ve değerlendirilmesine dayandığı için bu kadar fazla eser üzerinde araştırma, inceleme, tasnif ve değerlendirme yapmanın bir Yüksek Lisans tezi hacmini aşacağı, çok zaman alacağı ve ayrıca dînî eserler üzerinde değerlendirme yapmak için ayrı bir uzmanlaşma gerektiği düşüncesiyle Klâsik Türk Mûsikîsi'nin lâ-dînî eserleri üzerinde usûl-vezin araştırması yapılmasının daha yerinde olacağı kanaatine varılmıştır.

Klâsik Türk Mûsikîsi sözlü eserler repertuarında yer alan 2 zamandan 124 zamanlıya kadar uzanan usûller kullanılmıştır. Tezimizde ileri sürdüğümüz 'îka' kalıplarının yüzyıllar boyu değişmeden gelenek olarak devam ettirilerek kullanıldığı görüşünü daha iyi gözler önüne serebilmek için 5 ilâ 10 zamanlı usûller seçilmiştir. (Büyük usûller 19. yy. ortalarından itibaren kullanılmamaya başladığından bu geniş yüzyıl taramasını bu usûllerde yapmak imkansızdır.) Nîm Sofyan, Semâî, Sofyan usûlleriyle bestelenen eserlerde aruz vezni çok az kullanıldığı için 5 zamanlı usûller alt sınır olarak kabul edilmiştir. 5 ilâ 10 zamanlı usûller içerisinde yer alan

Devrituran, Raksaksağı, Aydın, Oynak usûlleri de yine aynı sebeple inceleme hâricinde tutulmuştur.

Sonuç olarak tezimizin konusu “Klâsik Türk Mûsikîsi’nde (lâ-dînî) 5 ilâ 10 zamanlı usûllerde usûl-vezin ilişkisi” olarak şekillenmiştir.

2- Eser taraması, eserlerin tasnifi, vezinlerin usûller içinde tasnifi, istatistik çalışma:

Tezimizin konusu şekillendikten sonra Güfteler Antolojisi kitaplarından (Sâdun Aksüt ve Ethem Rûhi Üngör) 5 ilâ 10 zamanlı aruz vezniyle bestelenmiş eserler taranmıştır. Her usûl için eserin makamı-bestecisi-güftenin ilk mısraı ve vezninden oluşan tablolar hazırlanmıştır. Bütün usûller için yapılan bu tasnifin sonucunda toplam 4037 eser bulunmuştur. Makamları, bestecileri, usûlleri, güfteleri ve vezinleri belirlenen eserlerin daha sonra Aytaç Ergen’in hazırladığı Notam 1 programından faydalanılarak notaları bilgisayar ortamında teker teker incelenmiş, daha sonra her usûlün bünyesinde her vezin için îka’ tabloları oluşturulmuştur. Bu tarama sonucunda güfteler antolojisi kitaplarında adları geçtiği halde notaları mevcut olmayan eserlere de rastlandığı için ilk taramada 4037 olan eser sayısı îka’ tabloları oluşturulurken 1732 esere düşmüştür.

Her usûlde hangi vezinlerin hangi oranlarda kullanıldığı ve hangi veznin daha çok tercih edildiği, 1732 eser içerisinde hangi vezinlerin hangi oran ve sayılarda tercih edildiği ortaya konmuştur.

3- Literatür taraması:

Aruz vezninin tarihi, yapısı hakkında bilgi edinmek üzere literatür taraması yapılmıştır. Türk Aruzu’nun Klâsik Türk Mûsikîsi içindeki yeri ve Klâsik Türk Mûsikîsi’ne etkileri ortaya konmuştur.

4- Değerlendirme, sonuç:

Aruz’un yapısı, Türk Aruzu’nun tarihi, Klâsik Türk Mûsikîsi ile Türk Aruzu’nun gelişiminin kıyaslanması ve nota taramasının sonucunda ortaya çıkan sonuçlar bir bütün halinde değerlendirilerek Klâsik Türk Mûsikîsi’nde 5 ilâ 10 zamanlı usûllerde usûl-aruz vezni ilişkisinin sonuçları gerekçeleri ile ortaya konmuştur.

EK. 5 ÖRNEK NOTALARIN LİSTESİ

Usûl	Makam	Besteci	Güfthenin İlk Satırı	Vezin
Ağır Aksaksemâî	Bayatî	Mustafa Ağa	Her dem ki nâz ile o melekû kelâm ider	Mef-Fâ
Ağır Aksaksemâî	Evcârâ	Şâkir Ağa	Efsûn okur uşşâkına ol gamze-i câdû	Mef
Ağır Aksaksemâî	Ferahnâk	Dede Efendi	Dil-i bîçâreyi mecruh iden üğ-i nigâhındır	4 Mfâî
Ağır Aksaksemâî	Mâhur	Eyyûbî Mehmed Bey	Gösterüb rûyin esîr-i lâi-i nâb ettin beni	Mef
Ağır Aksaksemâî	Nevâ	Dede Efendi	Ey gonca-i bağ-ı cihan vey ziynet-i destâr-ı can	4 Mstef
Ağır Aksaksemâî	Pesendîde	III. Selim	Ziver-i sine edüp rûh-i revânım diyerek	Mef
Ağır Aksaksemâî	Sabâ	S.Ziyâ Özbekkan	Ağlarım ağladığım yâre nûmâyân olmaz	(Fâ) Fe 3
Ağır Aksaksemâî	Segâh	Hacı Ârif Bey	Sâkı bu safâhâneyi bâkı mi sanırsın	Mef
Ağır Aksaksemâî	Tâhir	Şâkir Ağa	Bir şuhun oldum mâilî	2 Mstef
Ağır Düyek	Hicaz	Dede Efendi	Çoktur gönülide dağ-ı melâlim	2 Msteflât
Ağır Düyek	Hicaz	Dede Efendi	Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara saldın beni	4 Msteflât
Ağır Düyek	Hicaz	Enderûnî Ali Bey	Eyledin şeydâ beni ey gül beden	Fâ 2
Ağır Düyek	Hüzzam	Dede Efendi	Hâlımı bir kerre takır eylesen sultânıma	Fâ 3
Ağır Düyek	K.Hicazkâr	Yesârî Âsım Arsoy	Ömrümce o saf aşkıni kalbimde yaşatsam	4 Msteflât
Ağır Düyek	Mâye	Şâkir Ağa	Hiç menendin yok senin bir tânesin	Fâ 2
Ağır Düyek	Sabâ	Dede Efendi	Gûş eyle gel bülbülleri	2 Mstef
Ağır Düyek	Şevkefzâ	Sultan Aziz	Ey nevbahârî hûsn-ü an	2 Mstef
Ağıraksak	Bayatî	Şevki Bey	Bir katre için çeşme-i pürhûn-u fenâdan	Mef
Ağıraksak	Bayatî	Nûman Ağa	Hased eyler bu bezme el	2 Mfâî
Ağıraksak	Bayatî	Dede Efendi	Nice bir aşkıyla feryâd edeyim	Fâ 2
Ağıraksak	Evç	Ali İçinger	Bir gören bir dem unutmaz sen gibi bir mehveşi	Fâ 3
Ağıraksak	Hicaz	Nasîbin Mehmed	Eyledin tatır sesinle beni ihyâ o güzel	(Fâ) Fe 3
Ağıraksak	Hicaz	Asdik Ağa	Zülfüne dilbesteler zülf-ü perîşanın kadar	Fâ 3
Ağıraksak	Hicazkâr	Sâdullah Ağa	Gel seninle yârın ey serv-i revân	Fâ 2
Ağıraksak	Hüseyinî	Yesârî Âsım Arsoy	Fariğ olmam meşreb-i rindânedin	Fâ 2
Ağıraksak	Hüzzam	Bîmen Şen	Sabrımı gamzelerin silhriyle târâc edell	(Fâ) Fe 3
Ağıraksak	Hüzzam	Ahmed Irsoy	Hâtırında kalsın ey reşk-i melek	Fâ 2
Ağıraksak	K.Hicazkâr	Hacı Ârif Bey	Geçti zahm-ı tîr-i hicrin tâ dil-i nâşâdım	Fâ 3
Ağıraksak	Rast	Dede Efendi	Gördükçe ben ey meh-cemâl	2 Mstef
Ağıraksak	Sabâ	Nûman Ağa	Değilsen de sana lâyık efendim	2,5 Mfâî
Ağıraksak	Süzidil	Cahit Öney	Geldi bir kuş gibi birdenbire insafsız ecel	(Fâ) Fe 3
Ağıraksak	Şedaraban	Ali Selâhi Bey	Ne zaman ol gözû mestâne gelir hâtırına	Fe 3
Ağıraksak	Şevkefzâ	Suyolcuzâde Sâlih	Hemdemün olsun kerem kâra safâlarla tarâb	Fâ 3
Ağıraksak	Uşşak	Şevki Bey	Kimseler gelmez senin feryâd-ı âteş-bârına	Fâ 3
Aksak	Acemkürdî	Emin Ongan	Sevdâmı o hülyâli gözün rengi yarattı	Mef
Aksak	Bayatî	Medenî Aziz Ef.	Dün gece vaslınla kıldın neş'emend ey meh beni	Fâ 3
Aksak	Bayatîaraban	Hacı Ârif Bey	Lûtfunu kestın a zâlim âşık-ı bî çâreden	Fâ 3
Aksak	Dilkeşhâverâ	Z.Ârif Ataergin	Açıldı bahçede güller	2 Mfâî
Aksak	Dügâh	İ.Hakkı Bey	Harâm olsun bana ey çehre-i gülgün-i müstesnâ	4 Mfâî
Aksak	Evç	Tan.Cemil Bey	Hasta-i zevki visâlidir gönül çoktan beri	Fâ 3
Aksak	Ferahnâk	Dede Efendi	Ben müptelâ oldum sana	2 Mstef
Aksak	Hicaz	Medenî Aziz Ef.	Sana ey yâr-i hâl âgâh	2 Mfâî
Aksak	Hicaz	Şemseddin Ziyâ Bey	Olalı ben sana bende	2 Mfâî
Aksak	Hicaz	Bîmen Şen	Perîşân bir güzelliik var yine çeşm-i siyâhında	4 Mfâî
Aksak	Hicaz	Mısırlı İbrahim	Beni sev rûhumu sar kalbime yaslan beni sev	Fe 3
Aksak	Hicaz	Giriftzen Âsım Bey	Her zahm-ı ciğersûza devâkâr aranılmaz	Mef
Aksak	Hicaz	Lâtîf Ağa	Kurbânın olan ey âfet-i can	Mef-Mfâî-Feû
Aksak	Hicazkâr	Şeyh Ethem Ef.	Sevdim seni sevmek ne demek anlamadın sen	Mef

Aksak	Hisarbüselik	II. Mahmud	Aman ey şûh-i nâzende	2 Mfâi
Aksak	Hüseyinî	Rifâat Bey	Vasılınla cânâ pek neş'elendim	2 Msteflât
Aksak	Hüseyinî	Nikoğos Ağa	Bir yana eğdir fezin ey nevcivan	Fâ 2
Aksak	Hüzzam	Selahaddin Pinar	Sormadın hâlimi hiç kalbimin esrârı nedir	(Fâ) Fe 3
Aksak	Hüzzam	Klarnet İbrahim	Zamânı var ki her bezmim anarsın	2,5 Mfâi
Aksak	Hüzzam	Fâiz Kapancı	Seni gördü o şafak saçlara bağlandı gönül	Fe 3
Aksak	Hüzzam	Lütfi Bey	Teşhis olunur yâre değil dildeki yâre	Mef
Aksak	K.Hicazkâr	Nûri Hallî Poyraz	Kalmadı bende ne arzu ne gönül	(Fâ) Fe 2
Aksak	K.Hicazkâr	Hacı Ârif Bey	Muntazır teşrîfine hâzır kayak	Fâ 2
Aksak	K.Hicazkâr	Şevki Bey	Duyup ahvâlimizi halk-ı cihân	Fe 2
Aksak	Karcıoğlu	Hacı Ârif Bey	Gerçi kıyamam lki gözüm uykuya kansın	Mef
Aksak	Mâhur	Şerif İçli	Alamam doğrusu dest-i emele	Fe 2
Aksak	Rast	Enderunlu Hâfız Hüsnü	Düşmüş ammâ aşka izhâr etmiyor	Fâ 2
Aksak	Sabâ	Neyzen Mehmed Ef.	Pür safâdır rû-yu âlim uykudan	Fâ 2
Aksak	Sabâ	Rifâat Bey	Ehl-i dile evzâ-i hayât câm-ı safâdır	Mef
Aksak	Sûznâk	Neyzen Rıza Bey	Çaldırıp çalgıyı rakkaseleri oynatalım	(Fâ) Fe 3
Aksak	Sûznâk	Leylâ Saz	Sen nâzenin-i ey dil pesendim	2 Msteflât
Aksak	Sûznâk	Rüşad Aysu	Seviyordum onu rûhumda kanarken yaralar	Fe 3
Aksak	Şehnâz	Leylâ Saz	Dayayıp dest ü hüner-mendine sevdâli serin	Fe 3
Aksak	Tâhribüselik	Ahmed Irsöy	Nim nigâhî çeşm-i mestin kalbimi nâfân eder	Fâ 3
Aksak	Uşşak	Şerif İçli	Bikmiş gibi gönüm itiyor aşkı içinden	Mef
Aksak	Yegâh	S.Ziyâ Özbekkan	Dem bezm-i visâlinle hebâ olmak içindir	Mef
Aksaksemâi	Arazbar	Sâdullah Ağa	Gönül tâb-âver oldu şimdi mânend-i meh-i tâbân	4 Mfâi
Aksaksemâi	Arazbarbüselik	M.İsmail Hakkı Bey	Şebistân-ı hakikat teh-i lâi-i mâh-ı enversin	4 Mfâi
Aksaksemâi	Bestenigâr	Hacı Fâik Bey	Garip dağlarda kaldım ben	2 Mfâi
Aksaksemâi	Büselik	Çömlekçizâde Recep Ağa	Niyâz nağme-i dil yâre bî zebân okunur	Mefâi-Fei
Aksaksemâi	Hicaz	Medenî Aziz Ef.	Ederken ol perî peyker tekellüm	2,5 Mfâi
Aksaksemâi	Hisarbüselik	I.Hakkı Bey	Ne beyân-ı hâle cür'et ne figana tâkâtım var	2 Mûtefâ-Feü
Aksaksemâi	Hüseyinî	Zaharya	Tal'atın devri kamerde mihr-i âlem tâb eder	Fâ 3
Aksaksemâi	Irak	İtri	Nevrûz irişti bağa şerab istemez misin	Mef-Fâ
Aksaksemâi	Muhayyerkürdî	Zekât Dede	Dil sû iden ol âfet-i tâb-ı nazarım var	Mef
Aksaksemâi	Şehnâz	Dede Efendi	Ey verd-i rânâ şûh-i melekves	2 Msteflât
Aksaksemâi	Şevkutarab	III. Selim	Lâi-i can bahşını sun bezmde ey şuh emelim	(Fâ) Fe 3
Aksaksemâi	Uşşak	Zekât Dede	Severim gerçi seni bana vefâdar olasın	(Fâ) Fe 3
Curcuna	Acemaşiran	Emin Ongan	Âteş-i aşkınla cânâ dil harab olmaktadır	Fâ 3
Curcuna	Acemkürdî	Selânikli Ahmed	Geceyi gündüze her dem katalım	Fe 2
Curcuna	Bayatî	Emin Ongan	Beni öldür fakat aldatma güzel	Fe 2
Curcuna	Dügâh	M.Celâleddin Paşa	Sevdi gönüm bir melek peyker perî	Fâ 2
Curcuna	Hicaz	Râkım Elkutlu	Gözlerinden okudum gönümü kalbim yanarak	(Fâ) Fe 3
Curcuna	Hicaz	Şekerci Cemil Bey	Ne küstün bî sebep öyle	2 Mfâi
Curcuna	Hicaz	Şevki Bey	Cânan beni yâd etmiyor	2 Mstef
Curcuna	Hicaz	Rifâat Bey	Niçin bülbül figan eyler bahar eyyâmıdır şimdi	4 Mfâi
Curcuna	Hicaz	Hacı Ârif Bey	Ne kara günlere kaldım gam-ı hicrânından	Fe 3
Curcuna	Hicaz	Cevdet Çağla	Rûhumdaki ses sanki semâvâta yüceldi	Mef
Curcuna	Hicaz	Nedim Şûkrü Bey	Yüceldikçe yüceldi yüce dağlar	Mef
Curcuna	Hisarbüselik	Servet Yesâri Bey	Bir hâcise var cân ile cânân arasında	Mef
Curcuna	Hüseyinî	Şekerci Cemil Bey	Tarf-ı çemenzâra baker ağlarım	Mûf-Mûf-Fâ
Curcuna	Hüzzam	Şevki Bey	Küşâde tâlîm hem bahtım uygun	2,5 Mfâi
Curcuna	K.Hicazkâr	Alâeddin Yavaşça	Senden öğrendi gönül sevgi nedir aşk nedir	(Fâ) Fe 3
Curcuna	K.Hicazkâr	Bîmen Şen	Kurulsun bezm-i işret sâkiyâ peymâneler dönsün	4 Mfâi
Curcuna	K.Hicazkâr	Artaki Candan	Gitti gelse gam da bitse tükense	Fâ 2
Curcuna	K.Hicazkâr	Asdik Ağa	Çeşm-i mestin hasretüyle cism ü cânı dağlarım	Fâ 3
Curcuna	Mâhur	Refik Fersan	Ey nâz ü işve velvele-i şân olan sana	Mef-Fâ
Curcuna	Nihâved	Zeki Müren	Seni sevmek sana yanmak senin olmak dileğim	Fe 3
Curcuna	Nihâved	Şekerci Cemil Bey	Ezvâk-ı cihan rûyetî rüyâ gibi geçti	Mef
Curcuna	Rast	Hacı Ârif Bey	Neyledi gör bana ol mâh-ı meh	(Fâ) Fe 2

Curcuna	Rast	Tan. Ali Ef	Anlatayım hâlimi dildâre ben	Fâ 2
Curcuna	Rast	Leylâ Saz	Mey-i aşka gönül peymâne olsun	Mef
Curcuna	Sabâ	Yesârî Âsım Arsoy	Pervâne ayrılamam aşk ateşinden	Mef
Curcuna	Şedaraban	Şemseddin Ziyâ Bey	Oldu şeb mâhmûru zevkin neşr-i feyz eyler seher	Fâ 3
Curcuna	Uşşak	Civan Ağa	Ey dil ne oldun feryâd edersin	2 Msteflât
Curcuna	Uşşak	Şevki Bey	Hastasin zannım vefâ mahzunusun	Fâ 2
Curcuna	Uşşak	Rifat Bey	Tutuldu dâm-ı zûlf-i yâre gönüm	Mef
Devrihindî	Acemaşîran	Tan. Aleksan	Gönül hicrinle kan ağlar haraptır	2,5 Mfâî
Devrihindî	Acemaşîran	Dellalzâde	Rûy-i âlemdir kulûb-i nâsı hep mesrur eden	Fâ 3
Devrihindî	Bestenigâr	Ziya Bey	Güzelsin meşreb-i erbâb-ı aşka pek muvafıksın	4 Mfâî
Devrihindî	Evcârâ	Cinuçen Tanrıkörur	Hasretin gönümde artık bir ateşten perdedir	Fâ 3
Devrihindî	Hüzzam	Saadeddin Kaynak	Bir yer ki sabâh olmayacaktır	Mef-Mfâîl-Feü
Devrihindî	K.Hicazkâr	Cevdet Çağla	Âh eden kimdir bu saat kuytuda	Fâ 2
Devrihindî	Nihâved	Hacı Ârif Bey	Aşk âteşi sinemde yine şüle feşândır	Mef
Devrihindî	Segâh	Aleko Bacanos	Aşkı mesûdumuzu hâlik-ı sevdâ korusun	(Fâ) Fe 3
Devrihindî	Sûznâk	Lâtif Ağa	El gül-i gülşen serâ-yı hüsn ü an	Fâ 2
Devrihindî	Uşşak	M.Celâleddin Paşa	Döküp kâküllerin ruhsâre karşı	2,5 Mfâî
Düyek	Büselik	Cinuçen Tanrıkörur	Izdirâbın sonu yok sanma bu âlem de geçer	(Fâ) Fe 3
Düyek	Dilkeşhâverâ	İsak Varon	Bir mâtem-i firkat tutuyor giryeli gönüm	Mef
Düyek	Hicaz	Şemseddin Ziyâ Bey	Anılsın yar ile bir yerde mey nûş ettiğim demler	4 Mfâî
Düyek	Hicaz	Hacı Ârif Bey	Nâr-ı cansûz-u derûnum dağlara dağlar açar	Fâ 3
Düyek	Hicaz	Alâeddin Yavaşça	Bir gün olacak ben gibi nâçâr olacaksın	Mef
Düyek	Hicazkâr	Civan Ağa	Riyâsız çeşm-i âhûyu severdim	2,5 Mfâî
Düyek	Hüseynî	Lem'i Atlı	Zaman olur ki ânın hacle-i visâlinde	Mfâî-Fei
Düyek	Hüzzam	Nikoşos Ağa	Niçin nâlendesin öyle	2 Mfâî
Düyek	K.Hicazkâr	Mısırlı İbrahim	Leblerinden öperek bir gece meynûş etsem	(Fâ) Fe 3
Düyek	K.Hicazkâr	Civan Ağa	Her kimde vadir aşk iptilâsı	2 Msteflât
Düyek	K.Hicazkâr	Yesârî Âsım Arsoy	Kedersiz hiç coşar ağlar taşar mı kalb-i nâşâdım	4 Mfâî
Düyek	Mâhur	Hâşim Bey	Ey dilber-i hoş nevresim	2 Mstef
Düyek	Rast	Lem'i Atlı	Yok mu cânâ âşika hiç şefkâtin	Fâ 2
Düyek	Segâh	Şâkir Ağa	Hiç menendin yok senin bir tânesin	Fâ 2
Düyek	Sultânîyegâh	Cevdet Çağla	Kaçıncı fasl-ı bahar bu solar gider emelim	Mfâî-Fei
Düyek	Sûznâk	Kemânî Ali Ağa	Revâ mı ey perî gülmeğ	2 Mfâî
Düyek	Şevkefzâ	Klarnet İbrahim	Bil kadrimi hor bakma gel	2 Mstef
Düyek	Tâhîrbüselik	Nûri Halli Poyraz	Behey zâlim nidersin sen	2 Mfâî
Lenkfahte	Bayatî	Fethi Karamahmudoğlu	Her rind bu bezm-in nedir encâmı bilir	Mef
Lenkfahte	Dilkeşîde	Ahmed Avni Bey	Dil zûlfüne bend oldu ey gonca dehânım gel	2 Mef-Mfâî
Lenkfahte	Gerdâniye	Zekât Dede	Müptelayım bir perîye dilsitânım kim bilir	Fâ 3
Lenkfahte	Hicaz	Suphî Ezgi	Baktıkça hüsn-ü ânına hayrân olur âşıkların	4 Mstef
Lenkfahte	Hicazkâr	Zekât Dede	Hicr-i lebinde yârin bir dil ki oldu nâhoş	2 Mef-Fâ
Lenkfahte	Hisarbüselik	Dede Efendi	Cânâ beni aşkınla ferzan eden sensin	2 Mef-Mfâî
Lenkfahte	Hüseynîaşîra	Zekât Dede	Baktıkça hüsn-ü ânına hayrân olur âşıkların	4 Mstef
Lenkfahte	Hüzzam	Kemâl Batanay	Neden âmâlimi kırdın bıraktın nâtûvân gönüm	4 Mfâî
Lenkfahte	Mâhur	Taşcızâde Recep Çeleb	Seyret izâr-ı yârı hat-ı müşg-i bâr ile	Mef-Fâ
Lenkfahte	Nevâ	Rauf Yekta Bey	Ey bûlbûl-i rebî-i bâis nedir nevâyâ	2 Mstef-Feü
Lenkfahte	Rast	M.Nûreddin Selçuk	Mehpâreler efinde kalmış şikeste gönüm	2 Mef-Fâ
Lenkfahte	Tâhîrbüselik	Ahmed Irsoy	Bûlbûl gibi demâdem olmaz mıyım ne gamzen	2 Mstef-Feü
Müsemmen	Acemkürdî	Selânikli Ahmed	Gonca gülsün bûlbûl âsâ özlerim	Fâ 2
Müsemmen	Acemkürdî	Karnik Germiyan	Bir gün seninle bezm-i âlem etmek isterim	Mef-Fâ
Müsemmen	Hüzzam	Leylâ Saz	Ağlayıp da dil harâb etme beni	Fâ 2
Müsemmen	Hüzzam	Ârif Sâmî Tokar	Hem seversin hem yanarsın hem yine âvâresin	Fâ 3
Müsemmen	K.Hicazkâr	Lem'i Atlı	Esîrindir beinm gönüm	2 Mfâî
Müsemmen	K.Hicazkâr	Hâfız Cemâl	Mahmur bakışın âşika bin lûfta bedeldir	Mef
Müsemmen	Karcıgar	Lem'i Atlı	Yeter hicrân-ı nâzin gül dudaktan müjdeler gelsin	4 Mfâî
Müsemmen	Muhayyersûr	Cinuçen Tanrıkörur	Bir perî kıldı yine âşik ü divâne beni	(Fâ) Fe 3
Müsemmen	Nişâburek	Ziyâ Paşa	İftîrâkına efendim bende tākāt kalmadı	Fâ 3

Müsemmen	Segâh	Şükrü Şenozan	Gözlerinden içti gönülüm neş'eyi	Fâ 2
Müsemmen	Uşşak	Lem'i Atlı	Neler çektim neler cânân elinden	2,5 Mfâi
Senginsemâî	Bayatî	Rifat Bey	Bir dîlber-i rânâyı gözüm gördü Bebek'te	Mef
Senginsemâî	Bayatî	Saadeddin Kaynak	Bîn gözyaşının incileşip aktığı andı	Mef
Senginsemâî	Dügâh	Dellalzâde	Bilmiyorum n'oldu bu dem ey gönül	Mûf-Mûf-Fâ
Senginsemâî	Ferahfezâ	Rifat Bey	Ey pâdişâh-ı vech-i nûr	2 Mstef
Senginsemâî	Ferahfezâ	A.Rıza Şengel	Yaktı cânı bezm-i aşkın âteş-i peymânesi	Fâ 3
Senginsemâî	Hüseynî	Nûri Hallî Poyraz	Artık yetişir şimdî yeminlerle de kanmam	Mef
Senginsemâî	Hüzzam	Hacı Ârif Bey	Meskenimiz küşe-i meyhânedir	Fâ 2
Senginsemâî	Muhayyersûr	III. Selim	Dem bu demlerdi ki edip hemdem-i ülfet beni	Fâ 3
Senginsemâî	Nev' eser	S.Ziyâ Özbekkan	Sesimde şarkısı aşkın figan olup gidiyor	Mfâi-Fei
Senginsemâî	Yegâh	Dellalzâde	Bülbülüm bir güle kim şevkimi efsun eyler	Mûf-Mûf-Fâ
Türk Aksağı	Bûsellik	Şâkir Ağa	Dün gece sende ben derdimde	2 Msteflât
Türk Aksağı	Ferahfezâ	Leon Hancock	Bir gün ey meh senin ile gidelim	(Fâ) Fe 2
Türk Aksağı	Hicazkâr	Boğos	Güller açmış bülbül olmuş bî karar	Fâ 2
Türk Aksağı	Hicazkâr	Kemânî Tatyos	Yok mudur ey mâh-ı peyker zerre insâfın bana	Fâ 3
Türk Aksağı	Hisarbûsellik	Cevdet Çağla	Bildin mi cânım sensin civânım	2 Msteflât
Türk Aksağı	Hüzzam	Şeyh Ethem Ef.	Bahar oldu beyim evde durulmaz	2,5 Mfâi
Türk Aksağı	Hüzzam	Hacı Ârif Bey	Meflûn olalı sen şeh-i hubân-ı cihâna	Mef
Türk Aksağı	K.Hicazkâr	Alâeddin Yavaşca	Mestâne nigâh şuh duruşun cânâ can ekler	Mef
Türk Aksağı	Mâhur	Garbis Ef.	Cânım seni gâyet sever	2 Mstef
Türk Aksağı	Rast	Refik Fersan	Yaktı cihâni âteşin	2 Mstef
Türk Aksağı	Rast	Hacı Ârif Bey	Estî nesim-i nevbahar açıldı güller subh-dem	4 Mstef
Türk Aksağı	Segâh	Hacı Fâik Bey	Cezbetti gönülüm bir servi kamet	2 Msteflât
Türk Aksağı	Sûzidil	M. Fehmi Mutuel	Rûhumda yine aşk bestesi var	Mef-Mfâiln-Feü
Türk Aksağı	Sûznâk	Şâir Serkis	Efendim nevcivansın sen	2 Mfâi
Türk Aksağı	Sûznâk	Hacı Ârif Bey	Beni candan usandırdı cefâdan yar usanmaz mı	4 Mfâi
Yürüksemâî	Acemaşîran	Dede Efendi	Ne hevâ-yı bâğ-ı sâzed ne kenâr-ı küşt-i mârâ	2 Fei-Fâi
Yürüksemâî	Bayatî	Musallah Ef.	Muntazam kamet-i bî misli bedel	(Fâ) Fe 2
Yürüksemâî	Bayatî	Abdülaziz Ef.	Söyle güzel rûh-i musavver misin	Mûf-Mûf-Fâ
Yürüksemâî	Bûsellik	Dellalzâde	Cefâsı yârın âşika vefâ değil de nedir	Mefâi-Fei
Yürüksemâî	Ferahnâk	Zekât Dede	Sensiz cihânda âşika işret revâ midir	Mef-Fâ
Yürüksemâî	Hicaz	Şevki Bey	Ülfet etsem yâr ile ağıyâre ne	Fâ 2
Yürüksemâî	Hicaz	Tabî Mustafa Ef.	Tâkât mı gelir sevdiğim ol işve vü nâze	Mef
Yürüksemâî	Hicaz	Zaharya	Terkeyledi gerçi beni ol mâh-ı cemâlîm	Mef
Yürüksemâî	Hicazkâr	Zekât Dede	Bülbül gibi pür oldu cihân nağmelerimden	Mef
Yürüksemâî	Hüseynî	Ârif Sâmî Tokar	Nedir bu handeler bu işveler bu nâz ü istiğnâ	4 Mfâi
Yürüksemâî	K.Hicazkâr	M.İsmail Hakkı Bey	Biçâre gönül subha dek etgan edecektir	Mef
Yürüksemâî	K.Hicazkâr	Suphi Ezgi	Birlikte bir akşam yine meynûş edelim gel	Mef
Yürüksemâî	Karcıçar	Hâşim Bey	Meded ey perî gamından ciğerim kebâb oluptur	2 Mûtefâ-Feü
Yürüksemâî	Karcıçar	Dede Efendi	Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım	Mef
Yürüksemâî	Nevâ	Zekât Dede	Yine bağlandı dil bir nevnihâle	2,5 Mfâi
Yürüksemâî	Rast	Basmacı Abdî Ef.	Sevdim yine bir nevcivan	2 Mstef
Yürüksemâî	Rast	Hâfız Post	Gelse o şûh meclise nâz ü tegâfûl eylese	2 Mûf-Mfâi
Yürüksemâî	Rast	Hâfız Post	Biz âlûde-i sâgâr-ı bâdeyiz	4 Feü
Yürüksemâî	Rast	Hafız Şeydâ	Bir yüzden idi yâr ile üslûb-u muhabbet	Mef
Yürüksemâî	Sabâ	S.Ziyâ Özbekkan	Ey bâd-ı sabâ yar ile vuslat ne zamandır	Mef
Yürüksemâî	Segâh	İtri	Tûtî-i mucize güyem ne desem lâf değil	(Fâ) Fe 3
Yürüksemâî	Sûznâk	Küçük Mehmed Ağa	Ey dil heves-i vuslat-ı cânân sana düşmez	Mef
Yürüksemâî	Tâhîr	Seyyid Nûh	Ne hevâ-yı bâğ-ı ruhsâr men esîr-i zülfü yârın	2 Mûtefâ-Feü

ÖZGEÇMİŞ

A. Başak İlhan. 24.08.1975 tarihinde İstanbul' da doğdu. Orta Öğrenimini Altınyıldız Ortaokulunda tamamladı. Lise eğitimini 1991 tarihinde Yahyâ Kemâl Bayatlı Lisesinde tamamladı. 1992 senesinde Müjdat Gezen Sanat Merkezi Türk Müziği Bölümü' nü kazandı, 1994' de buradan ayrıldı. 1996 senesinde İ.T.Ü. Türk Müsîkîsi Devlet Konservatuarı Kompozisyon Bölümü' nü kazandı ve 2001' de pekiyi derece ile mezun oldu. 2002 senesinde İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Ana Bilim Dalı Türk Müziği Programı' nda Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2003 senesinde yüksek lisans tezi çalışmasına başladı.